

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania

„Gorce-Pieniny”

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2023-2029

STOWARZYSZENIE
LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA
GORCE - PIENINY

Krościenko nad Dunajcem

MAJ 2024

Spis treści	1
I.CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO	3
1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia	3
2. Opis procesu tworzenia partnerstwa.....	3
3. Opis struktury LGD	5
4. Opis składu organu decyzyjnego	7
5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	7
6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD.....	8
II.CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR	10
1. Opis obszaru	10
2. Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru	11
III.PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	13
1. Etap opracowania LSR	13
2. Etap wdrażania LSR	19
IV.ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU	21
1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru	21
2. Analiza SWOT	45
3. Wnioski z diagnozy	47
4. Grupy docelowe	50
V.SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA	52
VI.CELE I WSKAŹNIKI	61
VII.SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU 71	
VIII.PLAN DZIAŁANIA	74
IX.PLAN FINANSOWY LSR	79
X.MONITORING I EWALUACJA	81
Projekt zmiany LSR musi zostać poddany konsultacjom społecznym poprzez zamieszczenie zmienianych części LSR wraz z uzasadnieniem na stronie internetowej LGD na co najmniej 7 dni.	83
Spis rysunków	84
Spis map	84
Spis wykresów	84
Spis tabel	84
Wykaz wykorzystanej literatury:	85
Załączniki do LSR	86

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gorce-Pieniny zarejestrowane jest jako Stowarzyszenie specjalne posiadające osobowość prawną. Formą prawną partnerstwa jest stowarzyszenie „specjalne” – jest to jednolita dla wszystkich LGD forma organizacyjno-prawna, charakteryzująca się tym, że w stowarzyszeniu oprócz osób fizycznych członkami zwyczajnymi mogą być także osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, z wyłączeniem województw, a nadzór nad nim sprawuje marszałek województwa. Poza tym w takim stowarzyszeniu, obok walnego zebrania członków, zarządu oraz organu kontroli wewnętrznej, funkcjonuje dodatkowy organ jakim jest rada, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach LSR.

2. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Pierwszym wspólnym działaniem, które zapoczątkowało powstanie Stowarzyszenia było złożenie w 2004 roku przez gminy Krościenko nad Dunajcem oraz Ochotnica Dolna projektu w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego *Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004–2005* w zakresie Działania 2.7 *Pilotażowy Program Leader+: Wsparcie procesu tworzenia Lokalnej Grupy Działania i Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich*. Środki przyznane na projekt pn. *Szlakiem historii i tradycji, Gorce-Pieniny* zostały przeznaczone na Opracowanie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich, która zawierała analizę możliwości rozwojowych terenów wiejskich oraz była podstawą do ubiegania się o środki ze Schematu II. Ponadto została założona grupa inicjatywna, której jednym z zadań było informowanie lokalnej społeczności na temat założeń Programu Leader+. Kolejnym etapem było powołanie w dniu 3 grudnia 2005 r. Stowarzyszenia. Komitet Założycielski Lokalnej Grupy Działania Gorce-Pieniny stanowiło 30 osób zarekomendowanych przez podmioty z obszaru ww. gmin. Następnie w dniu 16 stycznia 2006 r. w Krajowym Rejestrze Sądowym zarejestrowano Stowarzyszenie pod numerem KRS 0000249150. W roku 2008 do LGD przystąpiła Gmina Czorsztyn, a w 2015 Miasto i Gmina Szczawnica.

Członkowie LGD posiadają niezbędne doświadczenie oraz wiedzę w zakresie zarządzania oraz realizacji operacji w ramach LSR. Od początku swojej działalności LGD brało czynny udział w życiu społecznym regionu, realizując liczne projekty na obszarze swojego działania. W ramach realizacji LSR na lata 2007–2013 LGD podejmowała działania w kierunku rozwoju przedsiębiorczości oraz aktywności mieszkańców obszaru przy wykorzystaniu walorów przyrodniczych i kulturowych. W ww. okresie programowania wybrano do dofinansowania 82 wnioski, dla których wypłacono 98,96% środków dostępnych dla działania *Małych projektów*. Dla działania *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw* do dofinansowania wybrano 2 wnioski – budżet zrealizowano w 100%. Środki na *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* wypłacono na 1 wniosek, czym zrealizowano budżet przeznaczony dla działania w 98,5%. W zakresie działania *Odnowa i rozwój wsi* złożonych zostało 12 wniosków i wszystkie otrzymały wsparcie, co pozwoliło wykorzystać budżet w 100%. Projekty w ramach tego działania realizowane były przez Jednostki Samorządu Terytorialnego. Na wszystkie działania łącznie wypłacono 2 504 602,38zł, co stanowi 99,41% środków przeznaczonych na wdrażanie LSR. Osiągnięto 100% zakładanych wskaźników. Ponadto LGD realizowało również projekt pn. *Zima w 36 odślonach* współfinansowany ze środków Fundacji Wspomagania Wsi. Był to projekt kulturalno-edukacyjny aktywujący i integrujący młodzież z gmin Krościenko nad Dunajcem i Ochotnica Dolna. Zarówno wartość projektu, jak i kwota dofinansowania wynosiła 2 000 zł. Drugim istotnym przedsięwzięciem była realizacja projektu pn. *Twórcy Ludowi Pogranicza polsko-słowackiego* w ramach Programu współpracy transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007–2013. Projekt polegał na opracowaniu i wydaniu albumu *Twórcy Ludowi Pogranicza polsko-słowackiego* oraz organizacji warsztatów z twórcami ludowymi, których celem była próba uchwycenia wspólnych korzeni i podobieństw wynikających z sąsiedzkiego położenia. Wartość projektu wynosiła 54 516,43 zł, kwota dofinansowania 46 338,96 zł.

Podczas realizacji LSR na lata 2014–2020 kontynuowano działania ukierunkowane na pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców regionu, w szczególności w zakresie turystyki w oparciu o dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze, a także na wzmocnienie kapitału społecznego obszaru. LGD w tym czasie przeprowadziło 33 nabory

wniosków oraz 2 ogłoszenia na operacje własne. Liczba złożonych wniosków aplikacyjnych wynosiła w kolejnym okresie 160, spośród których 105 zaopiniowano pozytywnie, a na ich realizację podpisano 80 umów (stan na koniec 2022 r.). Zdecydowanie największą popularnością cieszyły się nabory wniosków aplikacyjnych na podejmowanie działalności gospodarczej, a w dalszej kolejności na jej rozwój. Na realizację przedsięwzięć przeznaczono 1 856 500 EUR, a wypłacono 1 605 340,03 EUR co stanowi 86,47% budżetu. Jak wynika z badań, w analizowanym okresie LGD Pieniny-Gorce dodatkowe środki finansowe (z dwóch bonusów) przeznaczyła na rozwój i podjęcie przedsiębiorczości oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Ponadto w omawianym okresie wdrażania, LGD aktywnie informowała o ogłaszanych konkursach oraz na bieżąco udzielała doradztwa dla beneficjentów. Do końca 2022 r. z doradztwa LGD skorzystało 510 podmiotów.

LGD Gorce-Pieniny zrealizowała 19 projektów finansowanych spoza programu LEADER. Były to projekty realizowane samodzielnie, m.in.: finansowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zadania zlecone przez jednostki samorządu terytorialnego, zadania publiczne województwa małopolskiego w dziedzinie kultury pn. Mecenat Małopolski, czy cykliczne przedsięwzięcie takie jak *Opera Zamek na Czorsztyńnie* finansowane przez Narodowe Centrum Kultury. Zrealizowano także projekt pt. Strategia budowania marki turystycznej regionu pienińskiego – gorczańskiego ze środków pozyskanych z Ministerstwa Sportu i Turystyki. Celem projektu było stworzenie strategii rozwoju i promocji marki turystycznej regionu pienińskiego – gorczańskiego przy wykorzystaniu lokalnych zasobów kulturowych i przyrodniczych. Natomiast trwałym efektem jest zawiązanie formalnego partnerstwa (NGO, biznes, administracja) na rzecz osiągnięcia celów strategii a zwieńczeniem prac nad marką lokalną było opracowanie znaku słowno-graficznego, którym oznaczone zostaną produkty i usługi charakterystyczne dla regionów Gorce i Pienin. W ramach projektu Małopolska Gościńska powstała bardzo ciekawa aplikacja mobilna, służąca jako przewodnik po atrakcjach regionu pienińskiego-gorczańskiego, a w przyszłości stanowić będzie również przewodnik po wyjątkowych usługach i produktach oznaczonych marką lokalną pod nazwą Dunajec-Przełom się!. Aplikacja ta stanowi nowoczesną formę promocji regionu, przeznaczoną dla większości użytkowników systemu Android. Służyć ona może nowym turystom jak i samym mieszkańcom regionu, którzy w prosty sposób chcą dotrzeć do najciekawszych atrakcji regionu. Interesującym przykładem były projekty finansowane przez Małopolski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej – Subregion Podhalański, z programu grantowego Fundacji Miejsc i Ludzi Aktywnych tj.: inicjatywa pt.: *Mobilna strefa animacji* czy inicjatywa pt.: „Agencja marketingowa”.

Stowarzyszenie LGD „Gorce-Pieniny” wspólnie z Podhalańską Lokalną Grupą Działania oraz Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania „Spisz – Podhale” obecnie realizuje projekt współpracy pt.: „Podhale–Gorce–Pieniny–Spisz – rozwój oferty wspólnej turystyki rowerowej” w ramach działania „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie projektów współpracy z lokalną grupą działania” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej. Celem przedsięwzięcia jest poprawa atrakcyjności turystycznej Podhala, Spisza, Gorców i Pienin, oraz promocja turystyki rowerowej i pieszej w oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe. Dążymy do tego, aby nasze regiony był jeszcze atrakcyjniejszy dla mieszkańców i turystów.

Ponadto LGD w latach 2016-2022 było partnerem projektów realizowanych poza programem LEADER, które pozwoliły zwiększyć doświadczenie w kontekście rozwoju lokalnego:

- Współpraca z Małopolską Izbą Rolniczą, w ramach projektów współfinansowanych z KSOW:
  - *Artystycznie i apetycznie, czyli sztuka na gościnnym stole* – warsztaty dotyczące aranżacji stołu, wykonywania ozdób okolicznościowych oraz techniki carvingu i zdobienia pierników, organizowane w ramach projektu KSOW,
  - *Nowoczesne inspiracje w połączeniu z tradycją* – warsztaty – zajęcia warsztatowe dla KGW z obszaru działania LGD Gorce-Pieniny. Celem projektu było zapoznanie uczestników z nowoczesnymi technikami dekorowania potraw tradycyjnych oraz samodzielne wykonywanie dekoracji podczas warsztatów. Efektem realizacji operacji było podniesienie wiedzy uczestników oraz nabycie umiejętności dekoracji potraw, które będą przydatne w działalności kół gospodyń wiejskich,

- *Podtrzymywanie tradycji – warsztaty praktyczne dla kół gospodyń wiejskich* – organizacja zajęć warsztatowych dla grupy 60 osób, przedstawicieli kół gospodyń wiejskich w województwie małopolskim w powiatach: gorlickim, nowosądeckim, nowotarskim i tatrzańskim. Celem operacji było podniesienie wiedzy, doskonalenie umiejętności oraz rozbudzenie potrzeby kultywowania tradycji poprzez poznawanie technik wykonywania ozdób okolicznościowych. Efektem realizacji operacji było przeszkolenie i przekazanie praktycznych umiejętności w samodzielnym przygotowywaniu tradycyjnych ozdób okolicznościowych, które będą przydatne w działalności KGW;
- Przyjmowanie wizyt studyjnych na obszarze Stowarzyszenia LGD Gorce-Pieniny. W okresie od sierpnia do października 2019 r. na obszarze czterech gmin gościło 20 grup z całej polski, którym prezentowano działalność LGD Gorce-Pieniny. Podczas wizyt promowano ziemię gorczańsko-pienińską w ramach projektu Małopolskiego Stowarzyszenia Doradztwa Rolniczego pn. *Pozyskiwanie środków finansowych przez organizacje pozarządowe szansą ich rozwoju w kontekście budowy sieci współpracy z innymi podmiotami w środowisku lokalnym*;
- Wizyta studyjna – współpraca z trzema lokalnymi grupami działania: Lokalna Grupa Działania Zielone Mosty Narwi, Lokalna Grupa Działania Natura i Kultura oraz Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej, które w ramach realizacji swojego projektu współpracy poznawały dobre praktyki wdrażania PROW na lata 2014–2020 na obszarze LGD Gorce-Pieniny.

Również Członkowie LGD posiadają doświadczenie w realizacji projektów w partnerstwie:

- *W dolinie Dunajca – ochrona i odnowa zabytków pogranicza polsko-słowackiego: dworu w Tylmanowej i klasztoru w Czerwonym Klasztorze* – projekt realizowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V – A Polska – Słowacja 2014–2020 przez Gminę Ochotnica Dolna (partner wiodący) oraz Pamiatkovy urad Slovenskiej Republiky (partner projektu);
- *Spotkajmy się na Szlaku Kultury Wołoskiej* – projekt realizowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V – A Polska – Słowacja 2014–2020 przez Gminę Ochotnica Dolna (partner wiodący) oraz Gmina Ostrunia (partner projektu);
- *Cyfrowy podgląd miejsce o szczególnej wartości kulturowej i przyrodniczej Szczawnicy i Leśnicy jako narzędzie udostępnienia, edukacji i promocji dziedzictwa przyrodniczego kulturowego obszaru pogranicza polsko-słowackiego* – projekt realizowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V – A Polska – Słowacja 2014–2020 przez Miasto i Gminę Szczawnica (partner wiodący) oraz partnerów projektu: Związek Euroregion „Tatry”, Obec Lesnica i Samorządowy Kraj Preszowski;
- *Szczawnica i Spiska Bela wczoraj i dziś* – projekt realizowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V – A Polska – Słowacja 2014–2020 przez Miasto i Gminę Szczawnica (partner wiodący) oraz partnerów projektu: Samorządowy Kraj Preszowski, Miasto Spisska Bela
- *Poprawa jakości infrastruktury rekreacyjnej na terenie Miasta Szczawnica etap II – zagospodarowanie terenu dla siłowni rekreacyjno-gimnastycznej na świeżym powietrzu* projekt realizowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V – A Polska – Słowacja 2014–2020 przez Miasto i Gminę Szczawnica oraz Związek Euroregion „Tatry”.
- *Zwiększenie atrakcyjności granicy polsko – słowackiej w Pieninach poprzez modernizację istniejącej infrastruktury turystycznej*. Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V – A Polska – Słowacja 2014–2020 przez Miasto i Gminę Szczawnica oraz ŠTÁTNE LESY TATRANSKÉHO NÁRODNÉHO PARKU TATRANSKÁ LOMNICA (Partner projektu 1), a Obec Lesnica (Partner projektu 2).

3. Opis struktury LGD

Władzami LGD są: Walne Zebranie Członków (WZC), Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna – jedna osoba może być jednocześnie członkiem tylko jednego z tych trzech organów. Charakter działalności stowarzyszenia jest inkluzyjny, co potwierdza statut w zakresie kadencyjności organów. Kadencja Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej wynosi 3 lata. W przypadku zmniejszenia się składu władz LGD, Zarząd zwołuje WZC w celu uzupełnienia ich składu. Stowarzyszenie jest otwarte na nowych członków, nowych partnerów chętnych do włączenia się w realizację Lokalnej Strategii Rozwoju. Sposób rozszerzenia składu LGD o kolejnych partnerów następuje zgodnie ze Statutem. O przyjęciu w poczet członków Stowarzyszenia decyduje Zarząd w formie uchwały. O swojej decyzji Zarząd niezwłocznie powiadamia pisemnie zainteresowanego.

Najwyższą władzą Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Gorce-Pieniny jest Walne Zebranie Członków (WZC). Do jego kompetencji należy przede wszystkim określanie kierunków działania i rozwoju LGD, ocena działalności pozostałych organów, uchwalanie Statutu i jego zmian, rozpatrywanie odwołań od uchwał Zarządu. Do kompetencji WZC należy ponadto powołanie i odwoływanie członków Zarządu, Rady oraz Komisji Rewizyjnej.

W skład LGD Gorce-Pieniny wchodzi z każdej gminy (minimum 1 przedstawiciel z poszczególnych sektorów) przedstawiciele instytucji publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców, łącznie 90 osób stanowiących członków zwyczajnych. Największą grupę – 39 osób – reprezentują przedstawiciele sektora gospodarczego, którzy są też mieszkańcami obszaru. Sektor publiczny reprezentuje 10 osób, sektor społeczny 41 osób (organizacje – 7 osób, mieszkańcy – 34 osoby).

Sektor publiczny reprezentują samorządy lokalne, przedstawiciele: ośrodków kultury, a także bibliotek publicznych. Wśród przedstawicieli sektora społecznego znajdują się organizacje pozarządowe, co najmniej jedna z każdej gminy, w tym organizacje sportowe, Związek Podhalan oraz OSP, a także osoby fizyczne, tj. mieszkańcy wszystkich gmin należących do obszaru LGD. Przedstawiciele sektora społecznego posiadają bogaty dorobek w zakresie organizowania przedsięwzięć na rzecz lokalnego społeczeństwa na terenie opisanego obszaru. Członkami Stowarzyszenia są także lokalni przedsiębiorcy i rolnicy, w tym właściciele gospodarstw agroturystycznych oraz lokalni rzemieślnicy, producenci i usługodawcy. Sektor gospodarczy reprezentują podmioty prowadzące działalność gospodarczą w sektorze usług turystycznych czy handlu. Wśród osób będących członkami Stowarzyszenia znajdują się reprezentanci grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR: osoby młode (do 25. roku życia) oraz seniorzy (osoby starsze, które ukończyły 60. rok życia).

Członkowie Stowarzyszenia w związku z dysponowaniem środkami publicznymi będą podejmować jawne decyzje, będą cierpliwi w tłumaczeniu ewentualnym niezadowolonym osobom, dlatego podjęli takie a nie inne decyzje i przede wszystkim będą świadomi swojej odpowiedzialności. Dla pracowników Biura, jak również dla członków organu decyzyjnego przewidziano w okresie realizacji LSR dodatkowe szkolenia w celu podnoszenia ich wiedzy i kompetencji, a także szczegółowego zapoznania się z zapisami Strategii i dokumentów programowych oraz wynikającymi z nich obowiązkami. Wszelkie szkolenia / kursy/ wyjazdy studyjne w ramach wewnętrznych struktur LGD będą miały na celu pozyskiwanie odpowiednich kwalifikacji ekonomicznych oraz administracyjnych niezbędnych do gospodarowania środkami publicznymi.

Relacje między członkami LGD na etapie wdrażania LSR są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji, która jest niezwykle istotna. Stosuje się formy kolegialnego podejmowania decyzji. Członkowie LGD są w stałym kontakcie zarówno z pracownikami Biura LGD jak i z Zarządem nie tylko w kwestiach zmian w LSR, ale również w celu omówienia bieżących spraw dotyczących obszaru LGD oraz monitorowania realizacji LSR. Częste spotkania Członków oraz kontakt pozwalają na skuteczniejszą realizację przedsięwzięć oraz efektywne wykorzystanie środków finansowych. Stała komunikacja Członków pozwala również na szybką interwencję w przypadku zmian w LSR. Ponadto komunikacja odbywa się w sposób dostosowany do wszystkich Członków, bez względu na wiek czy stopień sprawności, tak aby żadna osoba nie była wykluczona z wdrażania LSR. Podczas zebrań organów LGD uczestnicy na ogół stosują się do zasad kultury dialogu. Podczas każdego spotkania uczestnicy mają prawo głosu i zadawania pytań, stosowane jest podsumowanie spotkań czy uzgodnień w każdej innej formie komunikacji. Chcąc mieć możliwość sprawnego zaspokajania potrzeb lokalnych społeczności wraz ze zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi, prowadzony będzie ciągły nabór propozycji projektów do realizacji. Wyniki

naboru będą co dwa lata podsumowane i opublikowane, oraz będą mogły stać się podstawą do wnioskowania przez Zarząd o aktualizację LSR. Zaplanowano również w okresie wdrażania LSR przeprowadzenie konkursu na pomysł na usprawnienie funkcjonowania LGD oraz konkursu na innowacyjny pomysł do realizacji w ramach LSR. LGD będzie też tworzyć bazę potencjalnych partnerów, a także będzie prowadzić działania na rzecz kojarzenia partnerów i zachęcania do realizacji projektów partnerskich. Rozwiązania te przyczynią się do pogłębienia zaangażowania lokalnej społeczności oraz zachęcą do udziału we wdrażaniu LSR.

Zarząd Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Gorce-Pieniny jest organem wykonawczym, działa na podstawie własnego Regulaminu. Do najważniejszych zadań Zarządu należy reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz, kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia oraz Biura, zwoływanie WZC, uchwalanie i aktualizacja LSR oraz innych dokumentów wymaganych przepisami PROW, realizacja LSR, w tym ogłaszanie konkursów, wykonywanie działań wymaganych przepisami, związanych z realizacją LSR, za wyjątkiem tych, które należą do wyłącznej kompetencji Rady. W skład Zarządu LGD wchodzi 8 osób, pełniących funkcje: Prezesa Zarządu, Wiceprezesów, Sekretarza, Skarbnika oraz członka Zarządu. Wśród członków Zarządu są dwie osoby powyżej 60. Roku życia. Wysoka aktywność seniorów ma duże znaczenie na obszarze LGD, ponieważ udział tych osób w liczbie mieszkańców stale wzrasta. W Zarządzie nie ma osób do 25. roku życia.

Wszyscy posiadają doświadczenie w działalności społecznej, wszyscy również brali czynny udział w pracach nad przygotowaniem poprzednich oraz obecnej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2023–2027, poprzez przynależność do Zespołu ds. opracowywania LSR. W Biurze Stowarzyszenia LGD, powołanym w celu wspierania prac oraz organizacji działalności LGD zatrudnione są 2 osoby, które posiadają udokumentowane doświadczenie oraz wiedzę we wdrażaniu i aktualizacji dokumentów strategicznych.

4. Opis składu organu decyzyjnego

Organem decyzyjnym Stowarzyszenia jest Rada, do jej wyłącznej kompetencji należy wybór oraz ocena operacji realizowanych w ramach wdrażania LSR, a także ustalanie kwot wsparcia. W skład Rady wchodzi 16 osób, pełniących funkcje: Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz członków Rady. Członkowie Rady posiadają niezbędne kwalifikacje oraz wiedzę do pełnienia swoich funkcji: 4 osoby posiadają doświadczenie w realizacji operacji współfinansowanych ze środków zewnętrznych, 2 osoby pełniły funkcję Członka Rady w latach 2008–2015, wszyscy uczestniczyli w szeregu szkoleń w zakresie realizacji PROW. Rada jest organem, w którym reprezentację posiadają wszystkie gminy członkowskie oraz grupy interesu z sektorów: publicznego, społecznego, gospodarczego. W składzie Rady zachowano parytety związane z obecnością w składzie co najmniej 1 kobiety oraz związane z reprezentatywnością sektorów. Przedstawiciele grup interesu z sektora publicznego stanowią 31% składu (5 osób), sektora społecznego 50% składu (3 osoby reprezentują organizacje pozarządowe, 5 osób reprezentuje mieszkańców), sektora gospodarczego 19% (3 osoby). Rada jest wybierana przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia spośród członków tego zebrania. Członek Rady nie może być jednocześnie pracownikiem biura LGD i nie może pełnić funkcji w żadnym innym organie Stowarzyszenia.

5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

W procesie decyzyjnym każdorazowo Rada zachowywać będzie parytety zapewniające reprezentatywność sektorów poprzez weryfikowanie grup interesu – zgodnie z przyjętym Regulaminem Rady oraz Procedurą wyboru i oceny operacji, a także Procedurą wyboru i oceny grantobiorców. W składzie Rady podczas podejmowania decyzji ani władze publiczne ani żadna z grup interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. Poprawności formalnej wyłączenia będą służyły deklaracje bezstronności oraz rejestry interesów członków Rady.

Kolejnym organem Stowarzyszenia jest Komisja Rewizyjna, która składa się z 8 osób, w tym po 2 reprezentantów każdej gminy wchodzącej w skład LGD. Komisja Rewizyjna jest organem kontrolującym całokształt działalności Stowarzyszenia.

Wszystkie organy struktury LGD działają na bazie właściwych dla siebie Regulaminów. Jasny jest podział praw i obowiązków. Rada posiada doświadczenie w procesie wyboru operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalania kwot wsparcia. Dzięki temu, że organ składa się z przedstawicieli różnych środowisk, szeroki

jest zakres wiedzy i kompetencji jej członków. Członkowie Rady przechodzili i będą przechodzić szkolenia w zakresie przygotowania do sprawnego wdrażania LSR, co jest tym bardziej istotne z punktu widzenia wielofunduszowości, która w województwie małopolskim będzie nowością.

6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Dokumentami, które regulują działalność Stowarzyszenia są:

1. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności* (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.);
2. *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach* (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261);
3. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020* (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);
4. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;*
5. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;*
6. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005;*
7. *Ustawa z dnia 8 lutego 2023r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* (Dz.U. 2023 poz. 412);
8. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021r. ustanawiające Europejski Funduszy Społecznego Plus, (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013;*
9. *Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027* (Dz.U. 2022 poz. 1079).

Poza wyżej wskazanymi aktami prawnymi, działania LGD regulują dokumenty wewnętrzne przedstawione poniżej:

- Statut, który uchwalany i aktualizowany jest przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Gorce-Pieniny. Statut reguluje zasady działalności Stowarzyszenia, wyznacza cele i obszary działalności oraz określa kompetencje poszczególnych organów;
- Regulamin Rady LGD, który uchwalany i aktualizowany jest przez Radę Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Gorce-Pieniny. Określa skład organu ze wskazaniem zadań oraz zasad wynagrodzenia; zawiera również zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, ich protokołowania, opisuje szczegółowe zasady podejmowania decyzji dotyczących wyboru operacji, określa tryb i sposób wyboru operacji oraz zasady zachowania parytetów;

- Regulamin Biura LGD, który uchwalany i aktualizowany jest przez Zarząd Stowarzyszenia. Zawiera uregulowania dotyczące struktury organizacyjnej Biura, obowiązki pracodawcy i pracownika, zasady wynagradzania;
- Procedura naboru pracowników, która uchwalana i aktualizowana jest przez Zarząd Stowarzyszenia. Zawiera uregulowania dotyczące zatrudniania pracowników, opis stanowisk wraz z wymaganymi kwalifikacjami obowiązującymi na każdym stanowisku;
- Regulamin Zarządu LGD, który uchwalany i aktualizowany jest przez Zarząd Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Gorce-Pieniny. Określa podział zadań wśród członków, kompetencje organu, zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, ich protokołowania;
- Regulamin Komisji Rewizyjnej, który uchwalany i aktualizowany jest przez Komisję Rewizyjną. Określa kompetencje członków Komisji, zasady prowadzenia działań kontrolnych, zasady protokołowania oraz podejmowania decyzji
- Regulamin WZC, który uchwalany i aktualizowany jest przez Walne Zebranie Członków. Określa kompetencje WZC, zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, ich protokołowania, opisuje zasady podejmowania decyzji.

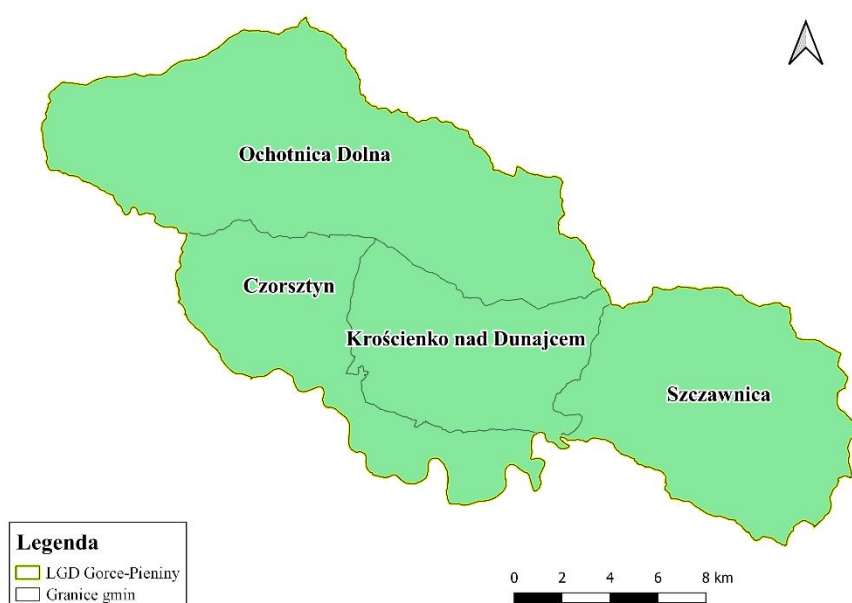
II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR

1. Opis obszaru

Obszar funkcjonowania LGD Gorce-Pieniny obejmuje cztery sąsiadujące ze sobą gminy położone w województwie małopolskim w powiecie nowotarskim, w tym: jedna gmina miejsko-wiejska tj. Szczawnica i trzy gminy wiejskie tj. Czorsztyn, Krościenko nad Dunajcem i Ochotnica Dolna. Łączna powierzchnia wszystkich jednostek samorządu wynosi 348 km² i jest zamieszkała przez 29 747 osób (dane GUS wg stanu na dzień 31.12.2020 r.). Na mapie 1 zobrazowano graficznie granice LGD, natomiast w tabeli 1 przedstawiono dane dotyczące poszczególnych gmin partnerstwa.

Cały obszar jest spójny pod względem przestrzennym. W skład LGD Gorce-Pieniny wchodzi więcej niż dwie gminy, a każda para gmin pozostaje w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar, znajdujący się w jednym obrysie (mapa 1). Siedziba LGD znajduje się w Krościenku nad Dunajcem.

Mapa 1 Gminy objęte partnerstwem LGD Gorce-Pieniny

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 1 Podstawowe dane o gminach z obszaru LGD Gorce-Pieniny

Nazwa Gminy	Typ gminy	Identyfikator gminy	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności stan na 31.12.2020
Gmina Szczawnica	miejsko-wiejska	121 1023	88	6 931
Gmina Czorsztyn	wiejska	121 1042	62	7 641
Gmina Krościenko nad Dunajcem	wiejska	121 1062	57	6 742
Gmina Ochotnica Dolna	wiejska	121 1102	141	8 433
RAZEM LGD			348	29 747

Źródło: Opracowanie własne

Niniejsza Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność jest strategią wielofundusową, finansowaną w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach programu *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach programu *Fundusze Europejskie dla*

Małopolski 2021–2027. W związku z tym, że cały obszar położony jest w granicach jednego województwa, realizacja operacji w ramach każdego z możliwych EFSI (Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne) będzie możliwa na całym obszarze objętym LSR.

2. Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru

Obszar LGD objęty opracowaną LSR jest spójny przestrzennie, zwarty i jednolity, co obrazuje Mapa 1. Granica obszaru LGD przebiega po granicach administracyjnych 4 gmin, należących do tego samego powiatu (nowotarskiego) i województwa (małopolskiego): Obszar LGD jest spójny nie tylko przestrzennie, ale również tożsamościowo, historycznie, społecznie, gospodarczo i środowiskowo. Gminy obszaru charakteryzują się spójnością geograficzną pod względem położenia i ukształtowania terenu. Pod kątem fizycznogeograficznym analizowany obszar położony jest w megaregionie Region Karpacki. Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamych uwarunkowań poszczególnych elementów środowiska:

- obszar górzysty;
- występowanie na wszystkich obszarach różnych form ochrony przyrody, które wpływają na atrakcyjność turystyczną regionu;
- bogactwo dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i historycznego;
- cały obszar posiada bardzo dobre warunki do uprawiania turystyki aktywnej, na infrastrukturę sprzyjającą takiej formie rozrywki składają się: liczne szlaki piesze, rowerowe, konne, wodne oraz stoki narciarskie;
- wspólna tożsamość regionalna i związane z nią tradycje wynikające głównie ze wspólnej przeszłości historycznej;
- cały obszar to ONW górskie;
- zróżnicowanie glebowe, które wynika bezpośrednio ze znacznej zmienności podłoża skalnego, rzeźby, warunków klimatycznych, przez co można wyróżnić dwie części budowy geologicznej: południową i pienińską;
- wysoka lesistość na terenie całego obszaru;
- obszar Gorców należy do zlewnisk Raby i Dunajca, który przepływa przez 5 krain geograficznych;
- wody typu głównie węglanowo-wapniowo-magnezowego, a ich niska mineralizacja wskazuje na bliskie położenie stref zasilenia i krótką drogę krążenia.

Spójność obszaru LGD pod względem ekonomicznym obrazuje liczba gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Na obszarze objętym LGD charakterystyczna jest duża ilość małych gospodarstw. Udział podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w grupie „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” nie jest znaczący dla gmin obszaru – wynosi 0,9% i jest niższy niż wskaźnik dla kraju (1,5%). Najwięcej podmiotów, spośród zarejestrowanych na obszarze LGD, należy do grupy „pozostała działalność” (39,1%), przy czym najwyższy udział w tej grupie ma Gmina Czorsztyn – udział podmiotów sklasyfikowanych jako pozostała działalność wynosi w niej 53,4%. Natomiast z wyjątkiem Gminy Szczawnica, we wszystkich pozostałych jednostkach wystąpił wyższy niż w Polsce i w województwie udział podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w grupie „przemysł i budownictwo” – średnia dla LGD wynosi 33,7%, przy wartości dla kraju – 22,6%, a dla województwa – 25,1%¹.

Najwięcej podmiotów gospodarczych według sekcji PKD na całym obszarze LGD w 2021 r. było zarejestrowanych w sekcjach: F „Budownictwo” (26,3%), I „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi” (14,7%) oraz H „Transport i gospodarka magazynowa” (14,3%). Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami jest znacząco powiązana z potencjałem turystycznym regionu. Według Rejestru Centralnego Wykazu Obiektów Hotelarskich² na terenie obszaru LGD zlokalizowane są 24 obiekty noclegowe.

¹ Dane GUS za 2021 r.

² System Rejestrów Publicznych w Turystyce, strona internetowa Ministerstwa Sportu i Turystyki, turystyka.gov.pl, inf. z dn. 20.09.2022 r.

Zdecydowanie najwięcej z nich jest w Gminie Szczawnica – 11 podmiotów, w Gminie Czorsztyn – 9 podmiotów oraz po dwa w gminach: Krościenko nad Dunajcem i Ochotnica Dolna³.

Spójność kulturowa, mająca korzenie w historii obszaru, znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej, jak i niematerialnej. Na terenie każdej z gmin obszaru występują zabytki wpisane do rejestru zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Oprócz materialnych form wyrazu wspólnej kultury, bardzo ważne znaczenie mają zwyczaje, obyczaje, posługiwanie się gwara, dbałość o strój regionalny oraz budowanie poczucia wspólnej tożsamości poprzez kultywowanie śpiewania, muzykowania i taniec regionalny, a także specyficzne budownictwo regionalne. Wszystkie te elementy tworzą wspólną kulturę ludową regionu.

Biorąc pod uwagę spójność obszaru należy również zwrócić uwagę na zdiagnozowane grupy interesu. Po przeanalizowaniu sytuacji obszaru zdiagnozowano trzy grupy interesu: publiczną, gospodarczą oraz społeczną. Do grupy interesu publicznego można zaliczyć władze gmin, radnych obszaru, a także sołtysów. Przedsiębiorcy zaliczają się do grupy interesu gospodarczego, natomiast do grupy interesu społecznego należą mieszkańcy oraz organizacje pozarządowe i społeczne. Podczas konsultacji nie zdiagnozowano konfliktów między ww. grupami interesu. Wszystkie podmioty biorące udział w spotkaniach zwracały uwagę na potrzeby różnych grup nie tylko tej, którą reprezentują, a także podkreślano współpracę tych grup oraz ich wzajemne uzupełnianie się. Można stwierdzić, że zdiagnozowane grupy mają jeden cel, którym jest poprawa jakości życia mieszkańców obszaru oraz jego rozwój przy wykorzystaniu zasobów.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, że obszar jest odpowiedni dla LSR, ponieważ posiada wyróżniające go cechy i czynniki, które czynią go spójnym społecznie, gospodarczo i środowiskowo. Ponadto, w wyniku prac nad Strategią stwierdzono, że poza lokalną tożsamością, przynależnością i wspólnymi tradycjami, obszar charakteryzuje się także wspólnymi potrzebami i oczekiwaniami lokalnej społeczności.

---

³ Dane GUS za 2021 r.

III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Oddolność to jedna z siedmiu podstawowych cech metody LEADER. Podobnie jak przy tworzeniu wcześniejszych strategii proces opracowywania niniejszej LSR został zaplanowany jako partnerska, wieloetapowa praca grupowa z możliwością włączenia się do niej wszystkich zainteresowanych partnerów, w tym mieszkańców. Eksperti zewnątrzni prowadzili jedynie warsztaty, konsultacje i badania będące podstawą do dalszych prac. Wszystkie elementy LSR są wynikiem wspólnej pracy reprezentatywnej dla całego obszaru Zespołu ds. opracowania LSR, składającej się z przedsiębiorców, społeczników (w tym radnych, strażaków, gospodyń, twórców ludowych), urzędników samorządowych (pracowników urzędów gmin i jednostek podległych np. domów kultury), członków organów LGD (Zarządu i Rady), beneficjentów projektów z poprzednich edycji LSR, oraz innych zaangażowanych w sprawy lokalne mieszkańców. W czasie całego procesu przygotowania LSR, który rozpoczęto w II połowie 2022 r. były prowadzone szeroko zakrojone działania promocyjne i informacyjne (poprzez stronę internetową LGD i strony gmin tworzących LGD oraz za pomocą mediów społecznościowych i udostępnionych plakatów w gminach), które zapewniły aktywny udział mieszkańców. Aktywność podmiotów zaangażowanych w przygotowanie LSR będzie kontynuowana również w trakcie jej wdrażania.

Zarówno na etapie tworzenia jak i realizacji LSR uwzględniano / będzie się uwzględniać zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym:

- poszanowanie i przestrzeganie praw podstawowych zapisanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej;
- zasady równości kobiet i mężczyzn;
- zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czynić poważnych szkód”.

1. Etap opracowania LSR

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność opracowywana była ze szczególnym udziałem lokalnej społeczności. W celu zapewnienia oddolnego charakteru wprowadzono szeroką partycypację przedstawicieli sektorów: publicznego, społecznego, gospodarczego oraz mieszkańców z każdej z gmin wchodzących w skład LGD. Podczas prac nad dokumentem na każdym etapie zapewniono maksymalny udział społeczności lokalnej poprzez wykorzystanie różnorodnych środków partycypacji. Do opracowywania poszczególnych elementów Strategii powołano Zespół ds. LSR, który czuwał nad uporządkowaniem wszystkich zebranych materiałów. W skład zespołu weszli przedstawiciele 3 sektorów: publicznego, gospodarczego – przedsiębiorcy, oraz społecznego – mieszkańcy obszaru LGD, ja również społecznicy (w tym radni, strażacy, gospodynie, twórcy ludowi), urzędnicy samorządowi (pracownicy urzędów gmin i jednostek podległych np. domów kultury), członkowie organów LGD (Zarządu i Rady) i beneficjenci projektów z poprzednich edycji LSR. Do Zespołu ds. opracowania LSR zgłosiło się 23 osoby, które aktywnie uczestniczyły w pracach nad LSR. Podczas opracowywania LSR zastosowano różne metody partycypacji:

- spotkania otwarte w każdej z gmin obszaru LGD (etap diagnostyczny);
- badania ankietowe (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- fiszka projektowa – możliwość zgłoszenia propozycji projektu (etap planistyczny);
- wywiad z Zespołem ds. LSR (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- prace warsztatowe w grupach (etap planistyczny);
- dyżury pracownika online (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- formularze uwag (etap opiniowania projektu LSR);
- prezentacja projektu LSR na WZC.

Prace nad tworzeniem LSR składały się z sześciu etapów:

Podczas pierwszego i drugiego etapu prac nad Strategią w każdej z gmin wchodzących w skład LGD odbyły się otwarte spotkania informacyjno-warsztatowe. W trakcie spotkań, które odbyły się w dniu 09.09.2022 r. mieszkańcy zostali zapoznani z założeniami programu LEADER oraz z danymi statystycznymi obrazującymi inwentaryzację obszaru, potrzeby, zasoby i potencjał. Następnie odbyła się dyskusja na temat problemów z jakimi mierzą się mieszkańcy obszaru oraz szans, które odpowiednio wykorzystane pomogą w rozwoju regionu. Na kolejnych spotkaniach, które odbyły się w dniu 27.09.2022 r. uczestnikom spotkań zaprezentowano wynik diagnozy oraz pracując w grupach mieli za zadanie określić założenia LSR, następnie dostosować do nich cele oraz wskazać obszary, w które należy zainwestować.

Spotkania pozwoliły nie tylko na zdiagnozowanie potrzeb obszaru, ale również były istotne w określeniu przyszłych kierunków rozwoju. W spotkaniach uczestniczyło łącznie 87 osób, byli to zarówno lokalni przedsiębiorcy, jak i przedstawiciele stowarzyszeń, KWG, Rad Sołeckich oraz pracownicy jednostek samorządu terytorialnego. Wśród najczęściej wymienianych problemów przez uczestników spotkań znalazły się m.in.: niskie zarobki oraz brak atrakcyjnych ofert pracy na terenie obszaru, niewykorzystany potencjał turystyczny oraz sezonowość turystyki, a także niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego dla turystów i mieszkańców. Ponadto podczas spotkań mieszkańcy wskazywali, iż na obszarze jest mało wydarzeń kojarzonych tylko z tym regionem i promujących go. Problem dla mieszkańców stanowi również mała dostępność żłobków i przedszkoli, a także brak świetlicy szkolnej. Z kolei jako potencjał mieszkańcy wskazywali: czyste środowisko, kulturę i tradycję lokalnej społeczności, atrakcyjny krajobraz oraz ukształtowanie terenu. Z rozmów z mieszkańcami wynikało, iż największe szanse na rozwój obszaru widzą we wspieraniu przedsiębiorczości oraz inwestowaniu w turystykę, a także w czas wolny.

Na pierwszym etapie prac zostało również przeprowadzone badanie ankietowe – zdiagnozowanie największych potencjałów, zasobów, problemów i potrzeb na obszarze działania LGD. Ogłoszenie o ankietach zostało zamieszczone na stronie internetowej LGD oraz w mediach społecznościowych. Ankiety można było wypełnić online bądź w wersji papierowej w Biurze LGD. W ankiecie udział wzięły 93 osoby, z których 81% to osoby w wieku 25–60 lat. W badaniu ankietowym mieszkańcy mieli wskazać kluczowe mocne strony obszaru LGD – wśród najczęściej wymienianych odpowiedzi pojawiły się: unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe i czyste środowisko naturalne, w tym różnorodne formy ochrony przyrody (81% odpowiedzi) oraz ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru, w tym znane osobistości związane z obszarem i cenne zabytki (72% odpowiedzi). W kolejnym pytaniu ankietowani zostali zapytani o słabe strony obszaru LGD – najwięcej respondentów wskazało na mało atrakcyjny rynek pracy (46% odpowiedzi), niezadowalający poziom dostępności usług medycznych (40% odpowiedzi), a także niewystarczające wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych (39% odpowiedzi). Następne pytanie dotyczyło najważniejszych szans rozwoju jakie stoją przed obszarem LGD – respondenci wskazywali na: wzrost świadomości ekologicznej (57% odpowiedzi), wzrost świadomości obywatelskiej, w tym poczucia tożsamości i identyfikacji z miejscem zamieszkania (49%) oraz cyfryzację życia codziennego, w tym rosnące możliwości pracy zdalnej (40% odpowiedzi). W pytaniu dotyczącym najistotniejszych zagrożeń jakie mogą być barierą dla rozwoju, najczęściej wskazywano na wzrost kosztów życia (83% odpowiedzi). W pytaniu otwartym dotyczącym największych potencjałów obszaru, najczęściej wskazywano turystykę, tradycję oraz walory przyrodnicze. W ostatnim otwartym pytaniu, w którym respondenci mieli wskazać: co powinno wyróżniać obszar, udzielono różnych odpowiedzi, m.in.: czyste środowisko oraz dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, walory turystyczne, rzeka Dunajec.

W drugim etapie prac został przeprowadzony otwarty nabór fiszek projektowych oraz konsultacje z autorami fiszek. W odpowiedzi na ogłoszenie wpłynęło 42 fiszki, w tym 22 fiszki dotyczyło jednego projektu, opisanego pod numerem 16 w tabeli poniżej. Propozycje projektów zostały przeanalizowane przez Zarząd LGD oraz Zespół ds. opracowania LSR. Projekty dotyczyły głównie rozbudowy infrastruktury rekreacyjnej. Zestawienie wszystkich projektów znajduje się w tabeli 2.

Tabela 2 Zgłoszone w ramach naboru pomysły na realizację projektów w ramach LSR

Nr.	Zgłaszający	Gmina	Krótki opis projektu
1	OSP w Krościenku nad Dunajcem	Krościenko nad Dunajcem	Budowa obiektu sportowo-rekreacyjnego z infrastrukturą do spędzania czasu wolnego z elementami promującymi ekologię, ochronę środowiska oraz energooszczędność.
2	Przedsiębiorca	Krościenko nad Dunajcem	Rozwój usług turystycznych opartych na zasobach przyjaznych środowisku przy jednoczesnym zwiększeniu ich konkurencyjności.
3	Osoba fizyczna	Krościenko nad Dunajcem	Rozwój usług turystycznych, utworzenie inteligentnego systemu dystrybucji produktów lokalnych.
4	Gmina Krościenko nad Dunajcem	Krościenko nad Dunajcem	Budowa i modernizacja szlaków turystycznych na terenie gminy.
5			Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej (np.: zagospodarowanie źródeł mineralnych, mała architektura, doposażenie placów zabaw).
6			Remont i modernizacja basenu kąpielowego w Krościenku nad Dunajcem.
7			Remont i modernizacja budynku starego przedszkola z przeznaczeniem na dzienny dom pobytu seniora.
8			Prace konserwatorskie, restauratorskie, zabezpieczające i budowlane przy zabytkowych kapliczkach na terenie gminy - służące nie tylko mieszkańcom ale również turystom.
9	Osoba fizyczna	Krościenko nad Dunajcem	1. Rozszerzenie usług turystycznych poprzez utworzenie wypożyczalni rowerów i usług turystycznych, np.: nocowanie w lesie, ekstremalne wędrówki. 2. Budowa parkingu.
10	Osoba fizyczna	Krościenko nad Dunajcem	Unowocześnienie przedsiębiorstwa i rozwój usług w zakresie utworzenia i wyposażenia biura usługowo-turystycznego.
11	Osoba fizyczna	Szczawnica	Stworzenie zewnętrznych punktów aktywności dla dzieci i młodzieży. Dostęp do elementów parkour, tras dla rolek.
12	GOPR Grupa Podhalańska Sekcja Krościenko nad Dunajcem	Krościenko nad Dunajcem	Przeprowadzenie warsztatów dla lokalnej społeczności oraz turystów w zakresie m.in. bezpieczeństwa w górach i udzielania pierwszej pomocy.
13			Zakup sprzętu osobistego – ratowniczego oraz sprzętu ratowniczego jako wyposażenie nowej dyżurki GOPR w Krościenku nad Dunajcem.
14	Stowarzyszenie na rzecz Strażackiej Orkiestry Dętej w Szczawnicy	Szczawnica	Projekt rozbudowy wyposażenia Orkiestry w celu pozyskania nowych członków i rozwijania lokalnej społeczności.
15	Spółdzielczy Klub Sportowy „SOKOLICA”	Krościenko nad Dunajcem	1. Wymiana bramek na boisku głównym 7,20m x 2,25m (2 szt.). 2. Powiększenie płyty boiska na pełnowymiarową 105 m x 60 m. 3. Remont szatni dla zawodników. 4. Uzupełnienie trybun. 5. Wykonanie piłkochwyłów od strony drogi wojewódzkiej i od strony boiska asfaltowego. 6. Wyposażenie pryszniców i sanitariatów. 7. Wykonanie elewacji zewnętrznej na budynku szatni.

			8. Wykonanie powierzchni antypoślizgowej na schodach szatni.
16	Gminna Biblioteka Publiczna	Krościenko nad Dunajcem	Projekt przewiduje zorganizowanie zajęć warsztatowych oraz edukacyjnych dla dzieci podczas wakacji w celu zachęcenia dzieci do spędzania czasu wolnego w bibliotece.
17	LKS Dunajec	Krościenko nad Dunajcem	Budowa pływającej przystani kajakowo-pontonowej, odpornej na powódzie, która ułatwi wodowanie sprzętu oraz wyciąganie go na brzeg. Przystań będzie służyła głównie turystom, a także kajakarzom slalomowym trenującym wyczynowo, dodatkowo będzie przystosowana do osób z niepełnosprawnością ruchową.
18	Parafia Rzymsko-Katolicka w Krościenku nad Dunajcem	Krościenko nad Dunajcem	Rozbudowa budynku Ochronki w Krościenku nad Dunajcem.
19			Prace konserwatorskie, restauratorskie, zabezpieczające przy zabytkowym budynku starej plebani w Krościenku nad Dunajcem.
20			Termomodernizacja z wymianą ogrzewania budynku kościoła parafialnego w Krościenku nad Dunajcem.
21	Osoba fizyczna	Szczawnica	Rozwój przedsiębiorczości w zakresie podjęcia działalności gospodarczej realizującej usługi
22	Osoba fizyczna	Szczawnica	Rozwój istniejącego przedsiębiorstwa o poszerzenie oferty o działalność agencji marketingowej, skierowanej do lokalnych firm, oferującej produkcję i sprzedaż gadżetów reklamowych.

Źródło: Opracowanie własne

Etap III obejmował przeprowadzenie ankiet, które pozwoliły określić przyszłe kierunki rozwoju obszaru. Ankiety były dostępne online i w wersji papierowej od 05.10.2022 r. do 31.01.2023 r. W ankiecie udział wzięło 99 osób, z czego 71% ankietowanych stanowiły kobiety, 87% osoby w wieku 25–60 lat. Najwięcej osób biorących udział w ankiecie zamieszkuje bądź prowadzi działalność w Szczawnicy (38%). Ankietę najczęściej wypełniały osoby z sektora społecznego (60%). Na pytanie dotyczące kierunków rozwoju LGD, 54% respondentów wskazało na rozwój turystyki i infrastruktury okołoturystycznej, a 48% na wspieranie rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców. Kolejne z pytań dotyczyło grupy osób, do której powinny być skierowane działania – mieszkańcy najczęściej wskazywali na rodziców chętnych do powrotu na rynek pracy (45%) oraz młodzież do 25. roku życia (32%). Wśród najczęściej wymienianych rodzajów wsparcia jakie powinny być wdrożone na obszarze, ankietowani wskazali: rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki (52%) oraz rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych (40%). Natomiast w pytaniu dotyczącym głównych form komunikacji 73% respondentów wskazało media społecznościowe. W ankiecie znalazło się również jedno pytanie otwarte dotyczące działań, które powinny być realizowane na obszarze LGD – wśród wymienionych odpowiedzi najczęściej pojawiały się: rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, a także rekreacyjnej, rozwój oferty czasu wolnego nie tylko dla turystów, ale również dla mieszkańców, a także organizacja dużych imprez promujących region.

Na III etapie w dniu 07.11.2022 r. odbyło się również spotkanie z Zespołem LSR, na którym zostały przeprowadzone warsztaty w celu poznania potrzeb obszaru i sposoby realizacji LSR. Następnie podczas spotkania dyskutowano na temat potrzeb mieszkańców wskazywanych w ankietach oraz omówiono propozycję kierunków działań wypracowaną podczas warsztatów z mieszkańcami oraz z samym Zespołem.

Na podstawie spotkań z mieszkańcami, diagnozy, ankiet oraz złożonych propozycji projektów, członkowie LGD wraz z Zarządem zdecydowali na jakich obszarach powinno się skupić LGD w najbliższych latach, aby zapewnić stabilny rozwój obszaru.

Ponadto po ogłoszeniu konkursu na wybór LSR w dniu 23.03.2023 r. odbyło się spotkanie Zespołu LSR, na którym szczegółowo omówiono Regulamin konkursu wraz z załącznikami oraz możliwości finansowania projektów z *Funduszy Europejskich dla Małopolski na lata 2021–2027* oraz innych dostępnych źródeł finansowania. Ponadto w dalszym ciągu pracowano nad założeniami LSR. Podczas dyskusji omówiono m.in. poziom innowacyjności obszaru oraz jakie działania należy podjąć w celu jej zwiększenia. Wspólnie zdecydowano, że podczas realizacji LSR duży nacisk zostanie położony na animowanie mieszkańców do wdrażania innowacji, w tym celu mieszkańcy podczas różnych spotkań, warsztatów i szkoleń będą informowani o możliwościach zwiększenia innowacyjności usług, produktów itd. Na spotkaniu dyskutowano także o wdrażaniu operacji w partnerstwie czyli takich, które są realizowane przez partnerów z obszaru jednej LSR oraz projektów partnerskich, które składają się z kilku operacji realizowanych przez partnerów z obszarów wykraczających poza jedną LSR⁴. Uczestnicy spotkania wspólnie zdecydowali, że należy wdrażać operacje w partnerstwie z partnerami lokalnymi dla osiągnięcia lepszych efektów wdrażania LSR.

W obydwu spotkaniach uczestniczyło łącznie 40 osób.

W Etapie IV polegającym na formułowaniu wskaźników realizacji LSR ponownie wykonane zostało badanie ankietowe, w którym udział wzięło 70 osób, w tym 57,1% kobiet oraz 42,9% mężczyzn. Wszyscy ankietowani byli w wieku między 25–60 lat. Najwięcej ankietowanych mieszkało bądź prowadziło działalność na terenie gmin Krościenko nad Dunajcem, Czorsztyn oraz Szczawnica (po 28,6%). 57,1% ankietowanych reprezentowało sektor społeczny. Ankieta zawierała trzy pytania. W pierwszym respondenci mieli wskazać jakie wskaźniki produktu należy przypisać do planowanych przedsięwzięć. Uczestnicy badania sformułowali jednogłośnie nazwy wskaźników przypisując je do konkretnych przedsięwzięć, gdzie w przedsięwzięciu 1.1. wybrano jednogłośnie (100% odpowiedzi) *Liczba doposażony instytucji kultury, zbudowanej lub rozbudowanej infrastruktury publicznej*, 1.2. wybrano jednogłośnie (100% odpowiedzi) - *Liczba inicjatyw*, 1.3. wybrano jednogłośnie (100% odpowiedzi) - *Liczba inicjatyw*, 1.4. wybrano jednogłośnie (100% odpowiedzi) - *Liczba inicjatyw*, 1.5. wybrano jednogłośnie (100% odpowiedzi) *Liczba nowych ofert rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego*, 1.6. wybrano jednogłośnie (100% odpowiedzi) - *Liczba nowych ofert rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego* oraz *Długość wspartych szlaków turystycznych*, 1.7. wybrano jednogłośnie (100% odpowiedzi) - *Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie*. W drugim pytaniu respondenci zostali zapytani o sposoby pomiaru wskaźnika, tu najczęściej ankietowanych wskazywało na ankietę monitorującą z realizacji (83,3% odpowiedzi). Ostatnie pytanie dotyczyło sposobu w jaki należy monitorować zakładane wskaźniki, 66,7% respondentów wskazało odpowiedź spotkania oraz ankieta monitorująca.

W celu identyfikacji grup docelowych stanowiących Etap V opracowywanego dokumentu przeprowadzony został wywiad grupowy z Zespołem ds. LSR, w którym uczestniczyło 15 osób. Uczestnicy podczas wywiadu grupowego wskazali, iż działania w ramach wdrażania LSR należy skierować do mieszkańcy obszaru, ponieważ LSR powinna realizować cele służące zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności oraz przedsiębiorców, gdyż pomimo poprawy poziomu przedsiębiorczości mieszkańców nadal wskaźnik dotyczący podmiotów wpisanych do rejestru REGON jest na niższym poziomie w porównaniu do województwa i kraju.

Etap VI to przede wszystkim podsumowanie procesu partycypacji i tworzenia dokumentu, w trakcie którego przeprowadzono konsultacje społeczne. Informacje o finalizacji prac z zachęceniem mieszkańców do szerszego wypowiedzenia się do projektu LSR przedstawiono na stronie internetowej LGD, a także w lokalnych mediach społecznościowych. Następnie na Walnym Zebraniu Członków przedstawiono podsumowanie procesu partycypacji i tworzenia dokumentu.

W trakcie całego okresu tworzenia strategii LGD prowadziła swoją normalną działalność. Informacje o toczących się pracach nad strategią były na bieżąco przekazywane zarówno na forum Zarządu, Rady, członków Stowarzyszenia jak i na zewnątrz za pomocą strony internetowej, portalu społecznościowego, stron internetowych

---

⁴ *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027* zatwierdzony przez Komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.

poszczególnych gmin. Zespół ds. opracowania LSR spotykała się w formule stacjonarnej (o różnych godzinach, aby nie wykluczać nikogo z możliwości udziału w tych spotkaniach).

Wypracowanie analizy SWOT oraz diagnozy obszaru było fundamentem stworzenia całego dokumentu. Na ich podstawie zostały sporządzone kolejne elementy LSR, które następnie były szczegółowo omawiane i poddawane dalszym konsultacjom społecznym. Zespół ds. LSR wszystkie zgłoszone uwagi i spostrzeżenia poddał dogłębnej analizie, a te z nich, które uznał za zasadne, uwzględniono podczas dalszych prac nad tworzeniem dokumentu.

Do opracowywania elementów LSR przyczyniło się 120 uczestników spotkań informacyjno-warsztatowych, 192 osoby ankietowane, 15 uczestników wywiadów grupowych, internauci i zainteresowani mieszkańcy, którzy przekazywali swoje spostrzeżenia za pomocą formularzy zgłaszania uwag, konsultacji online, spotkań oraz podczas dyżurów pracownika Biura LGD.

Informacje o wszystkich spotkaniach były umieszczane na stronie internetowej LGD, w mediach społecznościowych, a także na tablicach w gminach obszaru, tak aby zarówno młodzi mieszkańcy regionu jak i starsi mogli uczestniczyć w spotkaniach. Podczas dyskusji każdy z mieszkańców mógł zabrać głos i wszystkie postulaty uczestników spotkań zostały uwzględnione w pracach nad dokumentem.

Oprócz wykorzystania materiałów z szeroko prowadzonych konsultacji ze społecznością lokalną, wykorzystano również raporty ewaluacyjne z działania LGD. Wykorzystano zawarte w raportach informacje o wskazanych przez mieszkańców działaniach, które mogą wpłynąć na rozwój obszaru w obecnym okresie programowania oraz w większym stopniu skupiono się na szacowaniu wskaźników.

Czynny udział w tworzeniu dokumentu brali pracownicy Biura LGD poprzez uczestniczenie w szkoleniach i konsultacjach dotyczących tworzenia LSR oraz dzięki współpracy z innymi Lokalnymi Grupami Działania w celu wypracowania wspólnych stanowisk odnoszących się do poszczególnych elementów Strategii.

Wszystkie przeprowadzone spotkania w trakcie prac nad LSR odbywały się w budynkach spełniających wymagania w zakresie dostępności architektonicznej (w ogólnodostępnych obiektach pozbawionych barier architektonicznych) oraz dostępności cyfrowej i dostępności informacyjno-komunikacyjnych.

Wyniki i wnioski z konsultacji:

- a) rezygnacja z przedsięwzięć i działań środowiskowych, proekologicznych, energetycznych i klimatycznych ze względu na ograniczenia budżetowe w LSR oraz dostępność środków na te cele w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027;
- b) rezygnacja z przedsięwzięć dot. infrastruktury technicznej, w tym transportu publicznego, ze względu na zbyt dużą skalę finansową projektów względem możliwości LGD i ich nieadekwatność względem specyfiki podejścia LEADER;
- c) zmiana definicji innowacyjności i kryterium dot. innowacyjności z uwagi na problemy z jego stosowaniem w dotychczasowej praktyce;
- d) zwrócenie większej uwagi na działania uwzględniające zaangażowanie osób młodych;
- e) zwrócenie większej uwagi na potrzeby osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów.

Aby podtrzymać zaangażowanie interesariuszy strategii do momentu rozpoczęcia jej wdrażania i później planuje się w szczególności wykorzystanie działań informacyjno-aktywizujących, w tym w szczególności publikację informacji i ogłoszeń w mediach lokalnych, udział LGD w lokalnych wydarzeniach z przesłaniem dotyczącym możliwości wsparcia w ramach nowej strategii, Członkowie LGD będą systematycznie zachęceni do pogłębiania myślenia w kategoriach sukcesu całego obszaru LGD (diagnoza i warsztaty ujawniły bowiem przypadki nadmiernego myślenia w kategorii poszczególnych gmin czy wręcz miejscowości). Biuro LGD będzie ponadto starało się systematycznie podawać dobre przykłady partnerskich projektów zrealizowanych w duchu podejścia LEADER.

Z kolei wraz z rozpoczęciem wdrażania nowej LSR, tj. natychmiast po podpisaniu umowy ramowej LGD planuje szeroką akcję promocyjną wśród wszystkich potencjalnych beneficjentów, na którą złożą się m.in. artykuły, spotkania, dyżury, konsultacje, itp.

2. Etap wdrażania LSR

Na etapie wdrażania i realizacji LSR również przewiduje się dalszy udział społeczności lokalnej i konsultacje społeczne. Dzięki odpowiednim zapisom w dokumentach regulujących, w sytuacjach tego wymagających możliwe jest przeprowadzenie jej aktualizacji. W trakcie wdrażania LSR uwagi i zastrzeżenia mieszkańców poddawane będą analizie i na ich podstawie możliwe będzie dokonywanie zmian w zakresie doradztwa czy w planie komunikacji z lokalną społecznością. Zgodnie z procedurą aktualizacji, informacje o planowanych zmianach udostępnione zostaną do publicznej wiadomości za pomocą strony internetowej LGD oraz mediów społecznościowych, a także na stronach internetowych gmin obszaru, do dalszej konsultacji społecznej.

Wszystkie zainteresowane strony, szczególnie partnerzy lokalni i mieszkańcy będą zaangażowani we wdrażanie Strategii poprzez odpowiednią komunikację i animację, umożliwienie podejmowania decyzji (planowane mobilizowanie biernych interesariuszy do realizacji Strategii), możliwość wdrażania projektów oraz rozwijanie współpracy między podmiotami i zachęcanie do realizacji projektów partnerskich (budowanie zaufania).

Również na etapie wdrażania planuje się stosować metody komunikacji, które nie wykluczą żadnej z grup społecznych – osoby, które mają problem z przemieszczaniem się czy są ograniczone czasowo (np. młodzi rodzice), będą mogli pozyskiwać informacje w swoich domach – poprzez media społecznościowe, strony internetowe LGD i gmin zrzeszonych w LGD, rozmowy telefoniczne, podczas konsultacji będą mieli możliwość zgłaszania uwag w formie elektronicznej, przewiduje się także doradztwo w czasie rzeczywistym z możliwością zabierania głosu poprzez czat. Osoby, które są wykluczone cyfrowo lub preferują tradycyjne formy komunikacji, będą mogły uzyskać wszelkie informacje w siedzibie LGD lub podczas spotkań, a także będą miały możliwość zgłaszania uwag w formie papierowej. Badania ankietowe prowadzone będą zarówno w formie tradycyjnej (papierowej), jak i on-line. LGD o swoich działaniach będzie informował również tradycyjnymi kanałami komunikacji, tj. ogłoszenia w lokalnych mediach. Zaplanowane metody pozwolą na dotarcie do szerokiego grona odbiorców, zarówno tych, którzy do tej pory uczestniczyli we wdrażaniu LSR, jak i osób do tej pory niezainteresowanych współpracą w ramach LGD. Wszystkie opisane metody zostały uwzględnione w planie komunikacji.

Udział mieszkańców obszaru LGD, reprezentujących różne sektory w tworzeniu Strategii, był znaczny. To pokazało, iż mieszkańcy chcą pracować wspólnie w celu dalszego rozwoju regionu. Dlatego bardzo istotne jest dalsze zaangażowanie mieszkańców we współpracę na rzecz regionu. Pierwszym działaniem w tym kierunku będzie spotkanie indywidualnych oraz zamieszczenie artykułu na stronie LGD i stronach gmin członkowskich, zapoczątkowującego wdrażanie nowej LSR, uczestnicy zostaną zapoznani z możliwościami jakie płyną z wdrażania założeń dokumentu.

Na etapie wdrażania LSR bardzo istotne będą relacje między członkami LGD. W związku z tym LGD będzie otwarta na inicjatywy członków i będzie do takich inicjatyw zachęcała poprzez zaproszenia do zgłaszania propozycji dotyczących funkcjonowania LGD i wdrażania LSR (konkursy). W ramach wzmocnienia współpracy członków będzie realizowane zasady inkluzywności – czyli włączenia w proces przedstawicieli wszystkich sektorów wchodzących w skład LGD, przedstawicieli wszystkich potencjalnych grup docelowych oraz potencjalnych grup w niekorzystnej sytuacji. Planowane jest uruchomienie skrzynki pomysłów, gdzie każdy będzie miał możliwość zaproponować własny pomysł na projekt. Ponadto LGD będzie premiować operacje, które zapewnią: budowanie partnerstwa na rzecz współpracy podmiotów wewnątrz LGD. Sugestie członków LGD jak i zwykłych mieszkańców będą brane pod uwagę przez Zarząd Stowarzyszenia oraz Radę.

Członkowie LGD zdają sobie sprawę, że samo informowanie mieszkańców, iż mogą brać udział w rozwijaniu LSR i prezentowanie ofert finansowania dla regionu to za mało, a animacja to proces ciągły, dlatego też zaplanowano szereg innych działań animujących do podejmowania wspólnych inicjatyw ukierunkowanych na partnerstwo oraz zwiększenie innowacyjności obszaru, a także włączających wszystkich mieszkańców do aktywności, tak aby z czasem to sami mieszkańcy przejęli inicjatywę i stali się twórcami i kreatorami zmian w lokalnej społeczności.

W związku z powyższym pracownicy Biura LGD będą organizowali spotkania otwarte przez cały okres wdrażania LSR przed ogłaszaniem naborów wniosków, na którym będą informować mieszkańców o możliwościach realizacji projektów w partnerstwie oraz innowacyjnych. Podczas spotkań mieszkańcy dowiedzą

się jakie korzyści płyną z współpracy partnerskiej oraz jak wdrażanie rozwiązań innowacyjnych wpłynie na rozwój obszaru. W spotkaniach będą uczestniczyć również potencjalni partnerzy z obszaru LGD oraz spoza niego. Ponadto LGD planuje udział w wydarzeniach otwartych, na których będzie udzielała informacji na temat wdrażania LSR, gdzie również zostanie uwzględniony temat wyżej opisanych projektów. Ważnym zadaniem stojącym przed LGD jest zachęcanie mieszkańców z różnych grup do podejmowania działania w partnerstwie. W związku z tym na stronie internetowej LGD powstanie również baza z projektami partnerskimi, które będą zgłaszane przez mieszkańców obszaru, a także informacja z listą potencjalnych partnerów, którzy będą chcieli realizować projekty zarówno z partnerami z obszaru oraz spoza niego.

Oprócz spotkań z członkami oraz potencjalnymi partnerami z obszaru planuje się również wspierać współpracę z innymi podmiotami, czyli animować podmioty z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami poprzez szkolenia, spotkania aktywizacyjne i kojarzenie partnerów. W LSR przewidziano także aktywizowanie społeczności poprzez projekty własne.

Ponadto LGD będzie otwarte na przyjmowanie nowych członków, w celu lepszej realizacji Strategii. Informacje o możliwości przystąpienia nowych członków do Stowarzyszenia będą również umieszczane na stronie internetowej LGD oraz w mediach społecznościowych.

W ramach wdrażania niniejszej LSR zaplanowano preferencje punktowe dla projektów realizowanych w partnerstwie, co przyczyni się do rozwinięcia współpracy między podmiotami z obszaru LGD, zwiększenia zainteresowania, a docelowo realizacji projektów partnerskich.

Wszystkie wskazane powyżej metody i kanały komunikacji będą służyły konkretnym celom. Niektóre stosowane będą w celu wywołania zmiany czy wygenerowania działania (preferencje punktowe dla projektów partnerskich, animowanie społeczności, animowanie podmiotów z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami, możliwość zgłaszania pomysłów na realizację nowych projektów), ale też umożliwienia zarówno członkom LGD jak i zwykłym mieszkańcom wzajemnego zrozumienia przekazywanych informacji lub zadania pytania (badania ankietowe, publikowane w różny sposób informacje, organizowane spotkania i szkolenia itp.).

Działania związane z wdrażaniem LSR oraz wszelkie planowane formy i metody komunikacji z mieszkańcami, partnerami czy potencjalnymi beneficjentami będą możliwie szeroko spełniały wymagania w zakresie dostępności architektonicznej (powstająca w ramach LSR infrastruktura dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, również spotkania informacyjne będą odbywały się w obiektach pozbawionych barier architektonicznych), dostępności cyfrowej oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnych

IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU

1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru

Podstawę przygotowania jakiegokolwiek strategii rozwoju stanowi dobrze przeprowadzona diagnoza obszaru dotycząca problemów i potrzeb, jak również zasobów i potencjału danego terytorium i danej społeczności. Na cele opracowania LSR opracowana została w III kwartale 2022 r. *Diagnoza obszaru na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju*. W niniejszym rozdziale LSR przytoczono te jej zapisy i wyniki analiz, które mają szczególne znaczenie dla obszaru. Różnice między danymi statystycznymi za 2020 r. i 2021 r. występujące między Diagnozą a LSR spowodowane są zmianą metodologii liczenia ludności przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) po zakończeniu Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 r.

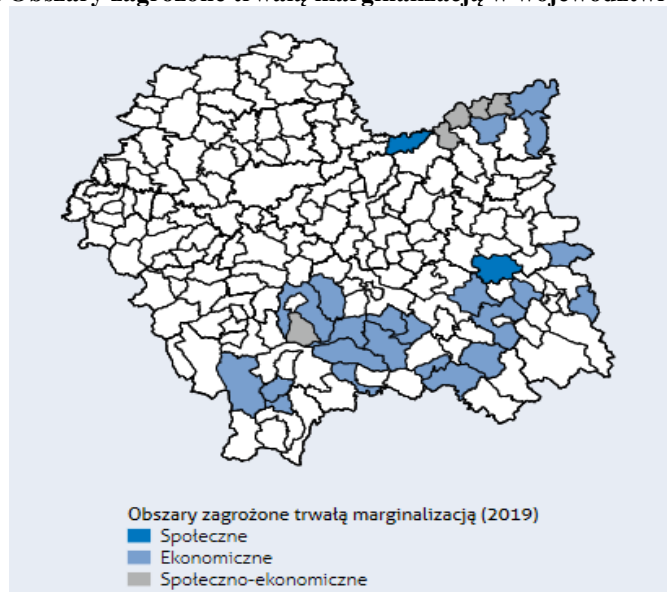
1.1. Zagrożenie trwałą marginalizacją

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorzady: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030. Strategia ta jest zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Istotną częścią dokumentu jest Załącznik 1. Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021–2027. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją to zróżnicowane przestrzenie pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych, skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych.

Wśród gmin z obszaru LGD Gorce-Pieniny na powyższej liście znalazły się dwie gminy: Czorsztyn i Ochotnica Dolna. W całym powiecie nowotarskim wskazano pięć gmin zagrożonych trwałą marginalizacją. Na poziomie regionalnym, w *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2030+*, wyznaczone w KSRR 2030 obszary zagrożone trwałą marginalizacją na terenie województwa małopolskiego określono jako jeden z obszarów strategicznej interwencji: *OSI Obszary zagrożone trwałą marginalizacją*. Ich ilość i rozkład przestrzenny w regionie przedstawiono na mapie 2.

Wskaźnik zagrożenie trwałą marginalizacją na obszarze LSR za 2020 r.: obszar LGD osiąga 2 pkt⁵.

Mapa 2 OSI Obszary zagrożone trwałą marginalizacją w województwie małopolskim

Źródło: *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2030+*, str. 71

⁵ Zgodnie z załącznikiem nr 5 do Regulaminu konkursu na wybór LSR *Kryteria wyboru LSR*, kryterium 5.1.

1.2. Charakterystyka demograficzna

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2020 roku, obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zamieszkiwało 29 747 osób, w tym 14 580 mężczyzn (49%) i 15 167 kobiet (51%), co stanowiło 15,7% ludności powiatu nowotarskiego oraz 0,9% populacji województwa małopolskiego. Biorąc pod uwagę poszczególne gminy wchodzące w skład LGD, najwięcej ludzi zamieszkiwało gminę wiejską Ochotnica Dolna (8 433 osoby), a najmniej gminę wiejską Krościenko nad Dunajcem (6 742 osoby). Szczegółowe dane na temat liczby ludności poszczególnych gmin w 2020 r. zaprezentowano w tabeli 3. Cały obszar LGD Gorce-Pieniny charakteryzują zbliżone uwarunkowania społeczne, które odzwierciedlają wartości wskaźników statystycznych.

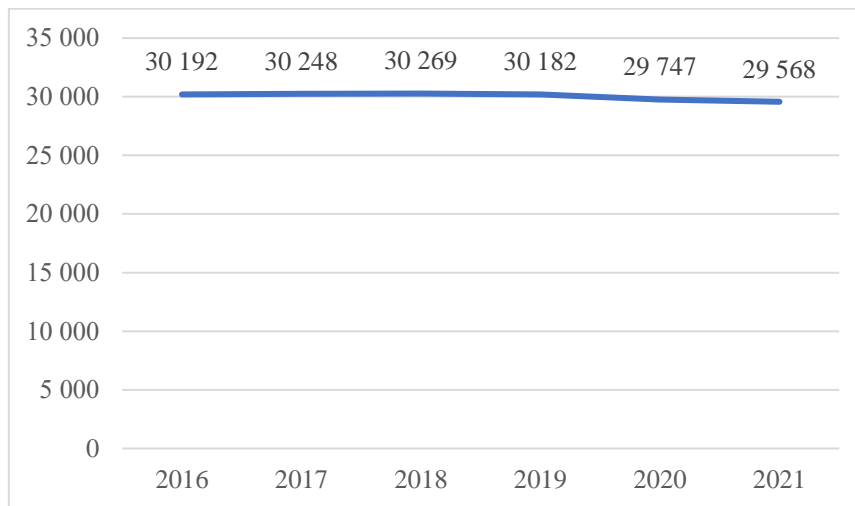
Tabela 3 Ludność poszczególnych gmin LGD Gorce-Pieniny w 2020 r.

Nazwa gminy	Liczba ludności	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Procentowy udział	Gęstość zaludnienia
Gmina Szczawnica	6 931	3 587	3 344	23,30	79
Gmina Czorsztyn	7 641	3 880	3 761	25,69	123
Gmina Krościenko nad Dunajcem	6 742	3 487	3 255	22,66	118
Gmina Ochotnica Dolna	8 433	4 213	4 220	28,35	60
Razem LGD	29 747	15 167	14 580	100	86

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni ostatnich lat liczba ludności obszaru wahała się – do 2018 roku rosła, natomiast od 2019 roku systematycznie malała (wykres 1).

Wykres 1 Liczba ludności ogółem na obszarze LGD Gorce-Pieniny w latach 2016–2021

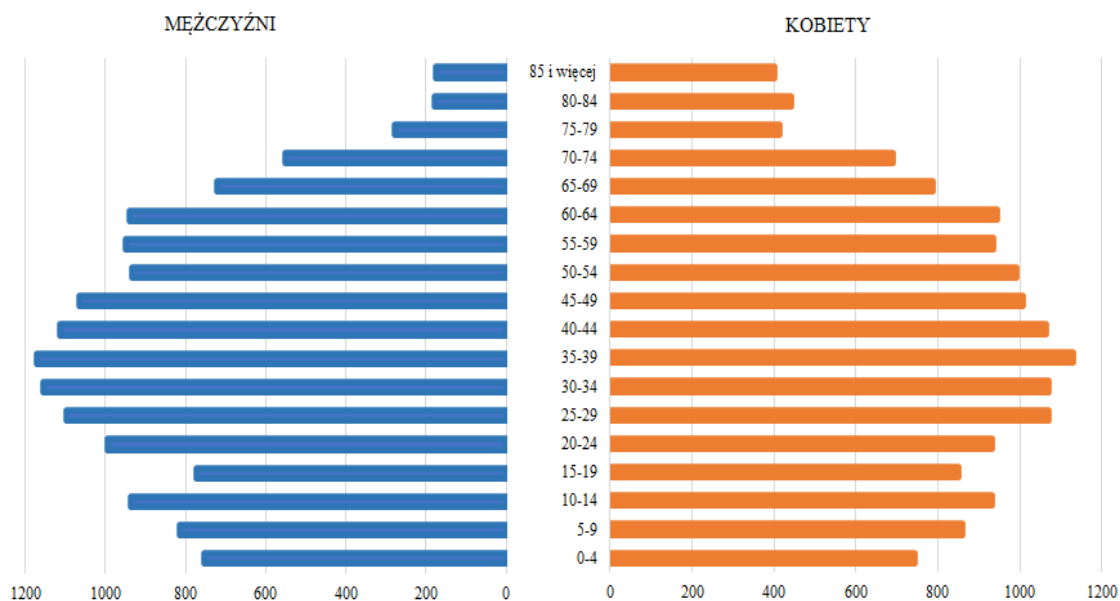
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Prognoza ludności opublikowana w 2017 r. wskazywała, iż do roku 2030 liczba ludności dla województwa małopolskiego wzrośnie do 3 444 580 osób, a obszaru LGD Gorce-Pieniny do 30 467 osób⁶. Według prognozy liczba ludności dla obszaru w 2020 r. miała wynosić 30 303 osoby. Jednak obecne dane pokazują, iż liczba ludności zaczęła spadać już w 2019 roku i w 2020 była niższa od prognozowanej wartości.

Struktura wieku ludności na terenie LGD wskazuje, iż obszar charakteryzuje starzejące się społeczeństwo. Na wykresie 2 zobrazowana została struktura ludności według poszczególnych grup wieku – tzw. piramida płci i wieku dla LGD Gorce-Pieniny w 2021 r.

⁶ Strona internetowa GUS, stat.gov.pl, dostęp z dn. 26.03.2023 r.

Wykres 2 Piramida płci i wieku dla obszaru LGD w 2021 r.

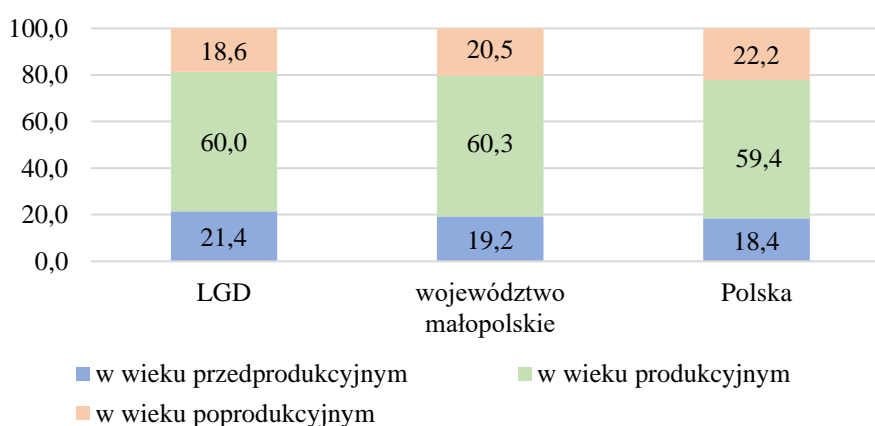
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przy obliczeniu wskaźnika *ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR* za 2020 r. ze wzoru:

$$30 \times \left(1 - \frac{0,35 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób w wieku nieprodukcyjnym}}\right) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 3,77$$

Dodatkowo na wykresie 3 został przedstawiony wskaźnik *udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem* dla LGD oraz województwa i kraju. Udział osób w wieku poprodukcyjnym na terenie LGD (18,6%) był w 2020 r. niższy niż średnia dla województwa (20,5%) i kraju (22,2%), natomiast tempo wzrostu udziału tej grupy ludności jest niższe niż w przypadku średniej dla kraju oraz wyższe od średniej dla województwa. Wartość tego wskaźnika w 2020 r. w stosunku do 2016 r. to wzrost o 1,83 punktu procentowego (pp.), podczas gdy w województwie wskaźnik ten wzrósł o 1,37 pp., natomiast w kraju o 1,99 pp. (dane GUS). Dane te są istotne dla zobrazowania sytuacji demograficznej obszaru i ukierunkowania działań, które będą podejmowane przez LGD.

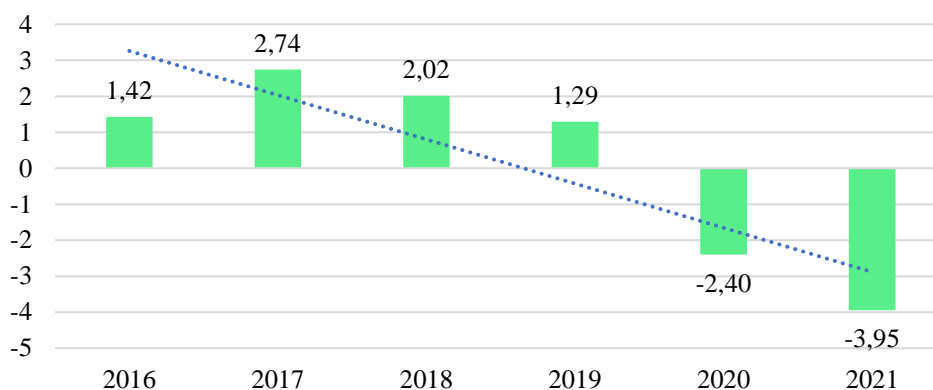
Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w porównaniu do średniej dla województwa i kraju w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jednym ze wskaźników mających wpływ na kształtowanie się struktury ludności jest wskaźnik *przyrost naturalny na 1000 ludności* – wartość wskaźnika dla LGD w latach 2016–2021 wahała się, od 2016 do 2019 roku wskaźnik przyjmował wartości dodatnie, natomiast w latach 2020–2021 zaczął znacznie spadać i przyjął wartości ujemne. Wartość wskaźnika w 2021 r. wynosiła: -3,95, i była wyższa od wartości dla województwa małopolskiego (-2,17), ale niższa od wartości dla kraju (-4,95).

Wykres 4 Przyrost naturalny na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

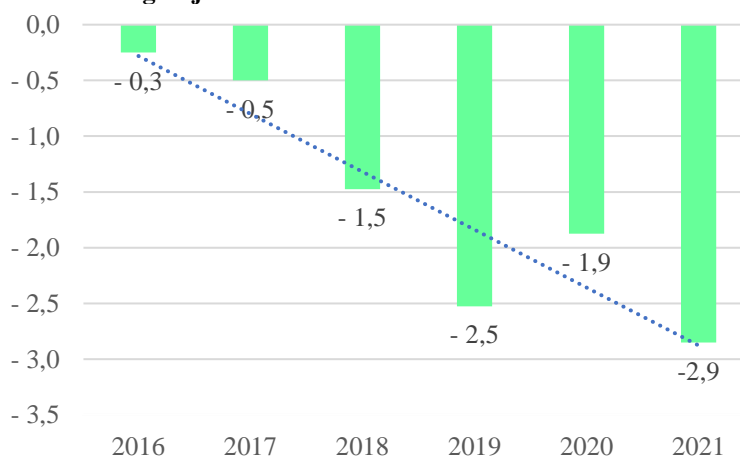
W kontekście kształtowania się struktury ludności w danym miejscu, istotne jest także saldo migracji, stanowiące różnicę pomiędzy napływem a odpływem ludności z danego obszaru w określonym czasie. Migracje stanowią jeden z najważniejszych (po liczbie urodzeń i zgonów) czynników, które kształtują liczbę ludności w danym obszarze. Według danych w 2020 r. na obszarze LGD zameldowało się 187 osób, jednak znacznie więcej było wymeldowanych, bo aż 241 osób, co jest negatywnym zjawiskiem.

Przy obliczeniu wskaźnika migracje na obszarze LSR za 2020 r. ze wzoru:

$$4 \times \left(1 - 40 \times \frac{(\text{zameldowania} - \text{wymeldowania})}{\text{liczba mieszkańców}} \right) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 4,29$$

Natomiast wartości wskaźnika *saldo migracji na 1 000 ludności* na obszarze LGD na przestrzeni analizowanych lat wahały się, ale zawsze były ujemne (wykres 5). Najwyższą wartość wskaźnik osiągnął w 2016 roku: -0,3, najniższą w roku 2021, gdy wynosił: -2,9, i były to wartości znacznie niższe od średniej dla województwa (1,4) oraz kraju (0,1), co pokazuje, iż sytuacja obszaru jest niekorzystna (wykres 6).

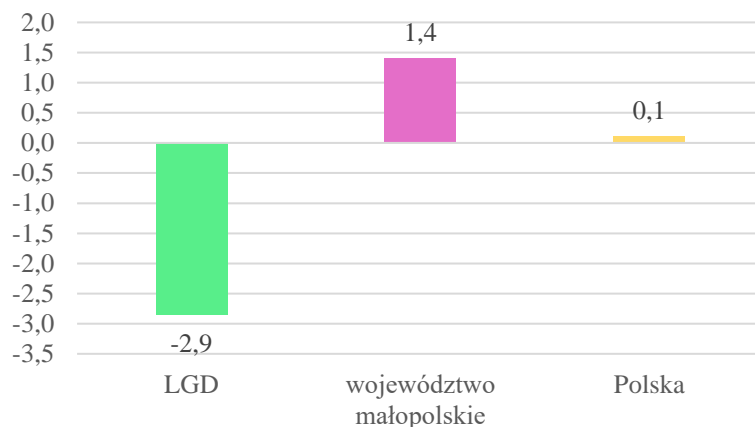
Wykres 5 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 6 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

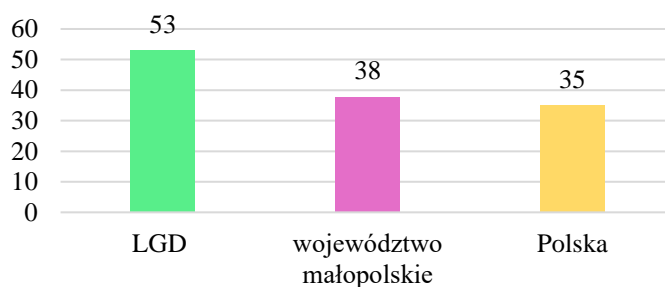

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na spotkaniach w gminach z obszaru LGD mieszkańcy wśród zagrożeń również wymieniali depopulację obszaru, która spowodowana jest między innymi niskim przyrostem naturalnym, odpływem ludzi młodych oraz starzeniem się społeczeństwa. Działania związane z realizacją LSR powinny być zatem ukierunkowane na zapewnienie mieszkańcom dobrych warunków do rozwoju, tak aby zachęcić ich do pozostania na obszarze oraz powinny być dostosowane do potrzeb osób bez względu na wiek. Planowane przedsięwzięcia powinny być skierowane zarówno do osób młodych, aby zapewnić im równe szanse edukacyjne i rozwojowe, ale także do osób starszych, ze względu na to, iż obszar charakteryzuje starzejące się społeczeństwo.

Ważnym czynnikiem świadczącym o potencjale demograficznym danego obszaru jest kwestia związana z budownictwem mieszkaniowym – można go ocenić za pomocą wskaźnika *pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców*. Wysoka wartość tego wskaźnika oznacza, że ludzie chętnie inwestują w dane miejsce jako miejsce zamieszkania – akumulują w nim swój majątek i chcą się w nim osiedlić. Wskaźnik ten dla LGD był znacznie wyższy niż średnia dla województwa i kraju, co zaprezentowano na wykresie 7.

Wykres 7 Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

1.2. Charakterystyka gospodarki, przedsiębiorczości i sektora społecznego

Sytuację gospodarczą obszaru LGD Gorce-Pieniny odzwierciedlają wskaźniki gospodarcze tj. *liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności* oraz *liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym*.

W tabeli 4 przedstawiono wskaźniki gospodarcze dla LGD oraz województwa małopolskiego i Polski w latach 2016–2021. Na przestrzeni analizowanych lat *liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności* na obszarze LGD rosła i w ostatnim badanym roku wynosiła 1 224. Mimo pozytywnego trendu, wartość ta była zdecydowanie niższa niż średnia dla Polski (1 276) oraz województwa małopolskiego (1 298). Inaczej prezentowała się sytuacja z wskaźnikiem *liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys.*

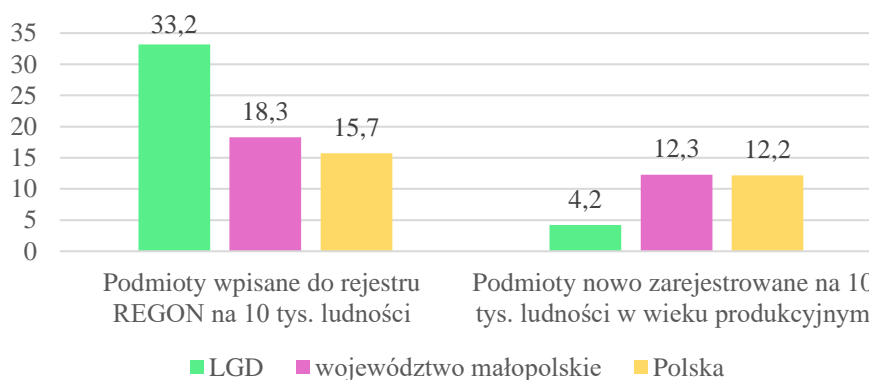
ludności w wieku produkcyjnym – wartości dla LGD wahały się i w 2021 r. wartość wskaźnika wynosiła 291 – była wyższa od średniej dla województwa (147) oraz kraju (165). Ponadto pozytywnym zjawiskiem jest dynamika zmian pierwszego z analizowanych wskaźników (wzrost/spadek wartości wskaźników w 2021 r. w stosunku do 2016 r.), która dla LGD była większa od dynamiki zmian dla województwa i kraju (wykres 8).

Tabela 4 Wskaźniki gospodarcze dla średniej obszaru LGD w porównaniu do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności						Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Gorce-Pieniny	919	952	1 017	1 073	1 139	1 224	279	293	347	307	280	291
województwo małopolskie	1 097	1 121	1 151	1 202	1 242	1 298	155	163	179	178	149	174
Polska	1 103	1 121	1 136	1 175	1 224	1 276	147	154	169	165	145	165

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 8 Dynamika wzrostu wartości wskaźników gospodarczych obszaru LGD, województwa i kraju – wzrost/spadek procentowy w 2021 r. w stosunku do 2016 r

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poza nowo zarejestrowanymi podmiotami, warto zwrócić uwagę na wskaźniki: udział % podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON oraz jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności, które świadczą o kondycji przedsiębiorstw oraz poziomie trudności w prowadzeniu działalności na danym obszarze w danym okresie. Wartości ww. wskaźników dla LGD, województwa małopolskiego i Polski w latach 2016–2021 przedstawiono w tabeli 5. W przypadku obydwu analizowanych wskaźników, na przestrzeni badanych lat wartości dla LGD spadały, jednak były wyższe od średniej dla kraju i województwa, co świadczy o niekorzystnej sytuacji.

Tabela 5 Wskaźniki świadczące o kondycji przedsiębiorstw – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności						Udział % podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Gorce-Pieniny	148	146	135	117	100	80	16,1	15,3	13,3	10,9	8,9	6,6
województwo małopolskie	75	74	74	53	41	49	6,8	6,6	6,4	4,4	3,3	3,7
Polska	77	75	86	59	44	50	6,9	6,7	7,6	5,0	3,6	3,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabeli 6 przedstawiono wartość wskaźnika udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem średnio na obszarze LGD oraz województwie i kraju w roku 2016

i 2020. Przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 50 pracowników to tzw. mikro (do 9 pracowników) i małe firmy (do 49 pracowników). Stanowią one ok. 99% polskiego sektora przedsiębiorstw.

Tabela 6 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości dla obszaru LGD w porównaniu do województwa i kraju w roku 2016 i 2020

Jednostka terytorialna	Przedsiębiorstwa zatrudniające mniej niż 50 pracowników (0–9 i 10–49) ogółem		Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem	
	2016	2020	2016	2020
LGD Gorce-Pieniny	2 762	3 376	12,5	14,9
województwo małopolskie	368 370	423 730	9,1	12,3
Polska	4 203 948	4 631 699	10,9	12,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przy obliczeniu wskaźnika przedsiębiorczość na obszarze LSR za 2020 r. ze wzoru:

$$\frac{0,25 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba przedsiębiorstw poniżej 50 pracowników}} \text{ obszar LGD osiąga wartość } 2,20$$

Biorąc pod uwagę udział % podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w 2020 r. średni udział grupy „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” był dla obszaru LGD (1,0%) niższy niż średnia dla kraju (1,51%) oraz niewiele wyższy od średniej dla województwa (0,91%).

Jak wynika z danych statystycznych klasyfikacji podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007, największa liczba spośród wszystkich 3 388 podmiotów gospodarczych na obszarze w 2020 r. była zarejestrowana w sekcjach: F „Budownictwo” – 887 podmiotów (26,2%), I „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi” – 471 podmiotów (13,9%) oraz H „Transport i gospodarka magazynowa” – 434 (12,8%). Udział działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi zdecydowanie się wyróżnia – zarówno średnia jak i wartość w każdej z gmin obszaru były wyższe niż w kraju i województwie. Średnia dla LGD Gorce-Pieniny wyniosła 12,9%, natomiast dla województwa i kraju – odpowiednio 3,9% oraz 3,2%.

Biorąc pod uwagę opinie uczestników spotkań dotyczące niewystarczającej oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i turystów postanowiono, iż wsparcie zostanie skierowane na rozwój działalności w tym właśnie zakresie, dlatego za branże mające kluczowe znaczenie dla rozwoju uznano działalności związane z usługami czasu wolnego oraz turystyką, w tym działalność związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi.

Zgodnie z Rejestrem Centralnego Wykazu Obiektów Hotelarskich⁷ na całym obszarze LGD funkcjonują 24 obiekty hotelarskie. Największa ich liczba skumulowana jest w gminach: Szczawnica – 11 oraz Czorsztyn – 9. Natomiast w gminach: Krościenko nad Dunajcem i Ochotnica Dolna, zgodnie z wykazem, występują po dwa obiekty noclegowe.

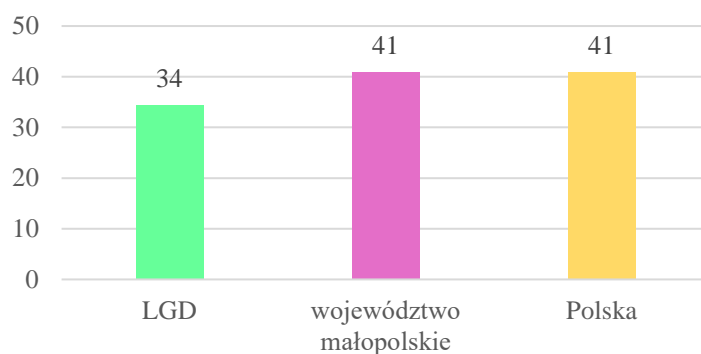
Istnieje wiele definicji przedsiębiorczości. Jedne z nich skupiają się na rezultatach, inne na procesowości, a jeszcze inne na umiejętnościach. O przedsiębiorczości na ogół mówi się w kontekście gospodarczym, natomiast istotna jest również przedsiębiorczość społeczna, rozumiana jako sfera aktywności obywatelskiej, która łączy działalność ekonomiczną z działalnością pożytku publicznego, przyczyniając się m.in. do integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, do tworzenia miejsc pracy oraz rozwoju lokalnego. W całym powiecie nowotarskim funkcjonuje 6 przedsiębiorstw społecznych, z czego aż 3 na terenie LGD Gorce-Pieniny: dwa z nich znajdują się w Gminie Ochotnica Dolna i jedno w Gminie Szczawnica.

Ludzie przedsiębiorczy to ludzie aktywni zawodowo i/lub społecznie. Istotna w tym zakresie jest analiza kapitału społecznego. Jednym z głównych mierników kapitału społecznego jest wskaźnik *liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców* (wykres 9). W 2016 r. wskaźnik dla obszaru wynosił

⁷ System Rejestrów Publicznych w Turystyce, strona internetowa Ministerstwa Sportu i Turystyki, turystyka.gov.pl, inf. z dn. 01.02.2023 r.

29, w 2020 r. wzrósł do 34 i tyle samo wynosił w roku następnym⁸. Ponadto we wszystkich analizowanych latach wskaźnik dla LGD był niższy od średniej dla województwa i dla kraju. Na wykresie 9 przedstawiono dane dla obszaru LGD w porównaniu do średniej dla województwa i kraju w 2021 r.

Wykres 9 Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niezadowolenie z sytuacji dotyczącej przedsiębiorczości, którą obrazują wskaźniki statystyczne, odzwierciedlają także wyniki z przeprowadzonych konsultacji społecznych. Podczas spotkań informacyjno-warsztatowych oraz wywiadów grupowych temat pobudzenia przedsiębiorczości i zaangażowania mieszkańców w prowadzenie własnych działalności był również poruszany. Również w ankietach mieszkańcy najczęściej wśród kierunków rozwoju wskazywali na wspieranie przedsiębiorczości, a także wspieranie aktywności społecznej mieszkańców oraz podnoszenie kompetencji i rozwój osobisty. W poprzednim okresie programowania w ramach LSR realizowano operacje w zakresie rozwoju gospodarczego regionu, nabory te cieszyły się dużym zainteresowaniem, na co również zwrócono uwagę w Ewaluacji dot. poprzedniej LSR, gdzie rekomendowano kontynuację tych działań w kolejnych latach, ponieważ jak zauważono wspieranie przedsiębiorczości ma istotny wpływ na rozwój obszaru, szczególnie wśród osób młodych wchodzących na rynek pracy. Drugim obszarem, który zgodnie z rekomendacjami z ewaluacji należy wspierać jest kapitał społeczny, działania w tym zakresie w poprzedniej LSR również cieszyły się dużym zainteresowaniem, co potwierdzały wskaźniki realizacji. Również na spotkaniach dotyczących budowania nowej LSR mieszkańcy zwracali uwagę na potrzebę jeszcze większego zaangażowania mieszkańców w życie obszaru.

1.3. Charakterystyka rynku pracy – zatrudnienie i bezrobocie

W 2020 r. według danych GUS na obszarze LGD łączna liczba pracujących wynosiła 3 561 osób, w tym 1 767 mężczyzn (49,6%) oraz 1 794 kobiety (50,4%). Wartość wskaźnika *liczba pracujących na 1 000 ludności* w 2020 r. dla obszaru LGD (120) była niższa od wartości dla województwa (248) oraz kraju (254), ponadto porównując z ww. danymi z 2014 roku widzimy niewielki wzrost wskaźnika dla obszaru LGD.

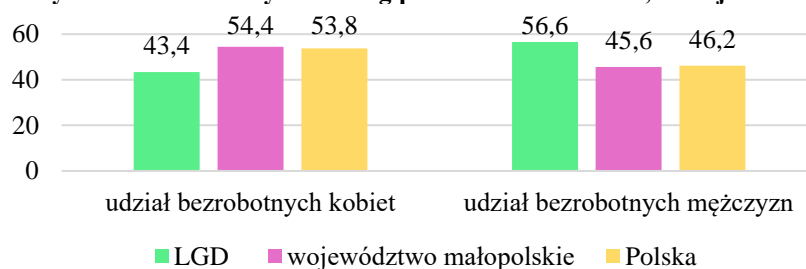
Ogólna liczba bezrobotnych na obszarze LGD w 2020 r. wynosiła 1 103 osoby, w tym 474 kobiety (43,0%) oraz 629 mężczyzn (57,0%). Udział procentowy kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych na obszarze LGD w 2020 r. był niższy od średniej w województwie (54,4%) oraz kraju (53,7%), natomiast liczba bezrobotnych mężczyzn na obszarze była wyższa od średniej dla województwa (45,6%) i kraju (46,3%). W kolejnym analizowanym roku sytuacja wyglądała podobnie, co przedstawiono na wykresie 10. Ponadto według danych GUS w latach 2016–2019 liczba bezrobotnych malała, jednak w 2020 r. nastąpił wzrost tego wskaźnika, na co miała wpływ niewątpliwie pandemia COVID-19.

⁸ Dane GUS.

Przy obliczeniu wskaźnika *bezrobotni na obszarze LSR* za 2020 r. ze wzoru:

$$5 \times \left(1 - \frac{0,015 \times \text{ludność w wieku produkcyjnym}}{\text{liczba bezrobotnych}} \right) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 3,71$$

Wykres 10 Procentowy udział bezrobotnych według płci na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kolejnym wskaźnikiem charakteryzującym rynek pracy jest *udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem* (tabela 7). Wskaźnik dla obszaru LGD w każdym analizowanym roku był znacznie niższy niż średnia dla województwa oraz kraju, co jest pozytywnym zjawiskiem. Ponadto wskaźnik dla obszaru w latach 2016–2019 malał, wzrost odnotowano dopiero od roku 2020 r.

Tabela 7 Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem na obszarze LGD, w województwie i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem (%)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Gorce-Pieniny	39,9	32,8	31,8	28,8	37,1	43,4
województwo małopolskie	53,9	53,0	50,5	48,0	44,8	55,6
Polska	56,0	55,0	52,4	49,9	49,3	56,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnikiem, który również obrazuje sytuację ekonomiczną na obszarze LGD jest przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej. Dane dotyczące wynagrodzeń określone są na poziomie powiatu. Sytuacja, jaka ma miejsce w powiecie nowotarskim, obrazuje także sytuację na obszarze LGD, który w całości jest położony w tej jednostce administracyjnej. W 2020 roku wskaźnik *przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto* w powiecie osiągnął wartość 78,5% średniej krajowej i prezentował się znacznie gorzej od wyniku województwa (100,2% średniej krajowej). Zarówno wskaźnik dla gmin obszaru LGD oraz województwa małopolskiego w całym analizowanym okresie wzrastał.

Dane statystyczne odzwierciedlają opinię mieszkańców. Podczas spotkań mieszkańcy wskazywali jako jeden z problemów obszaru sytuację na rynku pracy. Również w ankietach mieszkańcy wśród słabych stron obszaru wskazywali mało atrakcyjny rynek pracy. Biorąc pod uwagę statystyki oraz opinie mieszkańców, wydaje się być słuszne skierowanie wsparcia na rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej zasoby lokalne. Dodatkowo biorąc pod uwagę sytuację związaną z bezrobociem mieszkańcy zdecydowali o skierowaniu pomocy dla osób biernych zawodowo poprzez organizację szkoleń oraz wsparcia w zakresie doradztwa zawodowego, a także psychologicznego.

1.4. Charakterystyka rolnictwa, rynku rolnego

Spójność obszaru LGD Gorce-Pieniny pod względem ekonomicznym przedstawia ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Na obszarze tym charakterystyczna jest duża liczba małych gospodarstw, co jest odbiciem typowej struktury wielkościowej gospodarstw na obszarach wiejskich Polski, zwłaszcza terenów położonych na obszarach wyżynnych. Gospodarstwa takie są przeważnie niskotowarowe i przeznaczają produkcję na potrzeby własne. W tabeli 8 przedstawiono dane z 2020 r. dotyczące udziału gospodarstw rolnych w powierzchni ogółem oraz udziału gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość.

Tabela 8 Struktura gospodarstw rolnych na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Udział gospodarstw rolnych w powierzchni ogółem	Udział gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość			
		1–5 ha	5–10 ha	10–15 ha	15 ha i więcej
LGD Gorce-Pieniny	14,5	55,8	25,6	4,6	12,7
województwo małopolskie	36,3	43,8	20,2	7,6	27,9
Polska	47,8	11,6	13,7	10,6	64,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2012 roku rozpoczął się wieloletni projekt badawczy pn. Monitoring Rozwoju Obszarów Wiejskich (MROW) finansowany przez Fundację Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej⁹. Celem projektu jest stała obserwacja zmian społeczno-gospodarczych dokonujących się na obszarach wiejskich w Polsce. W wyniku zastosowania procedur statystycznych, wykorzystujących przyjęty schemat analizy, zdefiniowano typy gmin podobnych pod względem struktury rozwoju, a więc charakteryzujących się podobną kombinacją ocen dla jedenastu składowych definiujących operacyjnie rozwój obszarów wiejskich. Przyjęta metoda pozwoliła wydzielić 7 typów gmin, które w MROW stały się przedmiotem analizy. Zgodnie z przyjętą metodologią gminy LGD Gorce-Pieniny zostały zakwalifikowane jako następujące typy:

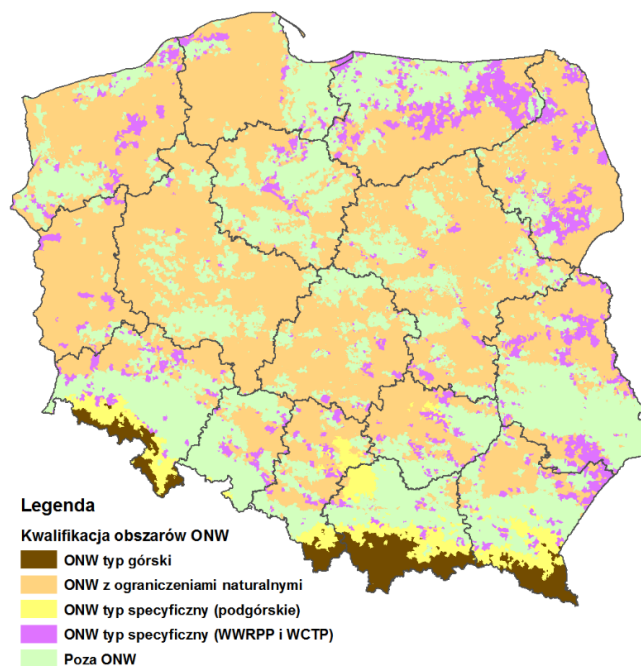
- *wielofunkcyjne, równowaga sektorów* – Gmina Szczawnica;
- *wielodochodowe, rozdrobnione rolnictwo* – gminy: Czorsztyn, Krościenko nad Dunajcem, Ochotnica Dolna.

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej została zwaloryzowana przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach w latach 70. XX w. Wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WWRPP) pozwala na ilościową i przestrzenną ocenę czynników naturalnych, decydujących o potencjalnej wydajności plonów na poziomie lokalnym. WWRPP jest wskaźnikiem złożonym, przyjmującym wartość maksymalną 120. Średnia wartość wskaźnika dla województwa małopolskiego wynosi 69,3 punktu, przy średniej dla kraju 66,6 punktu. Jakość przestrzeni rolniczej jest jednak zróżnicowana przestrzennie. Wartość wskaźnika dla terenów powiatu nowotarskiego mieści się w przedziale poniżej 51,4 punktu, a więc poniżej średniej krajowej i wojewódzkiej.

Obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) to tereny, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na warunki naturalne (mapa 3). Cały obszar LGD Gorce-Pieniny zostały sklasyfikowane jako ONW typ górski (naznaczony na mapie czerwoną pętlą). Obszary górskie charakteryzują się znacznymi ograniczeniami możliwości użytkowania gruntów i znacznym wzrostem kosztów produkcji, w związku z występowaniem mniej korzystnych niż w nizinnej części Polski warunków klimatycznych, krótszego okresu wegetacyjnego oraz zbyt stromych zboczy do użycia sprzętu mechanicznego lub wymagających użycia bardzo drogiego sprzętu specjalistycznego. Do obszarów górskich zalicza się gminy i obręby ewidencyjne, w których ponad połowa użytków rolnych jest położona powyżej 500 m n.p.m.

⁹ Strona internetowa Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, irwirpan.waw.pl/index.php/offer/show/538/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich

Mapa 3 Sumaryczna mapa obszarów ONW w Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: strony internetowej Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowego Instytut Badawczy, onw.iung.pulawy.pl/mapa

Biorąc pod uwagę specyfikę obszaru produkcja rolna na dużą skalę jest niemożliwa, a większość gospodarstw rolnych z terenu LGD, to małe gospodarstwa w których uprawy rolne służą do własnego użytku. Jednak produkty, które powstają na obszarze budzą często zainteresowanie zarówno turystów jak i nowych mieszkańców przybyłych na te tereny ze względu na naturalne metody ich upraw. Dodatkowo pomimo niesprzyjających warunków do uprawy rolnej region ma bogate tradycje związane m.in. z hodowlą owiec, która związana jest z kolei z wydarzeniem jakim jest jesienny spęd tych zwierząt z pastwisk zwany redykiem. Wydarzenie to co roku przyciąga wielu turystów. LGD planuje zachęcać mieszkańców do wykorzystywania lokalnych produktów oraz tradycji związanych z hodowlą zwierząt do wzmocnienia marki lokalnej co przełoży się na rozwój ekonomiczny obszaru.

1.5. Finanse samorządowe

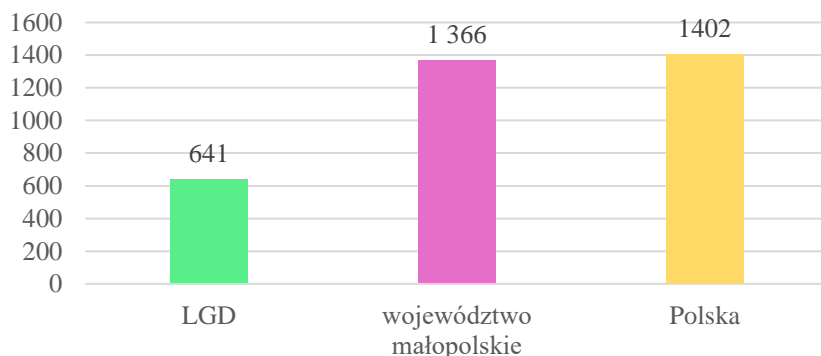
Sytuację obszaru LGD obrazują również wskaźniki dotyczące finansów samorządów wchodzących w skład LGD. Wskaźnik *dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca* w 2021 r. dla obszaru LGD wynosił 6 929 zł i był niższy od średniej dla województwa (7 186 zł) oraz dla kraju (7 242 zł). Natomiast wskaźnik *dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca* dla obszaru LGD (2 303 zł) w 2021 r. również był niższy od średniej dla województwa (3 265 zł) i kraju (3 487 zł). Jednym z elementów dochodów własnych samorządu jest udział w podatkach, stanowiących dochody budżetu państwa, w postaci wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na terenie danej gminy. Wpływy z podatków od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze LGD również rosły na przestrzeni analizowanych lat i w 2021 r. wynosiły 641 zł, jednak były znacznie mniejsze od średniej dla województwa (1 366 zł) oraz kraju (1 402 zł), co przedstawiono na wykresie 11.

Tabela 9 Średnie dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem na 1 mieszkańca (zł)						Dochody własne na 1 mieszkańca (zł)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Gorce-Pieniny	4 150	4 459	4 796	5 721	6 566	6 929	1 233	1 401	1 492	1 638	2 488	2 303
województwo małopolskie	4 455	4 800	5 204	5 830	6 356	7 186	2 126	2 277	2 482	2 708	2 954	3 265
Polska	4 585	4 936	5 387	5 968	6 548	7 242	2 368	2 508	2 732	2 958	3 195	3 487

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 11 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (zł) na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Równie istotne są dane dotyczące wydatków majątkowych i bieżących w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Średnia wartość wydatków majątkowych dla obszaru LGD w 2021 r. wynosiła 1 163 zł i była znacznie wyższa od średniej dla województwa (1 068 zł) i dla kraju (1 026 zł). Natomiast średnia wartość wydatków bieżących dla obszaru LGD w 2021 r. wynosiła 4 979 zł i była niższa od średniej dla województwa (5 789 zł) i kraju (5 859 zł). Pozytywnym zjawiskiem jest systematyczny wzrost wydatków bieżących od 2016 r., co przedstawiono w tabeli 10.

Tabela 10 Wydatki majątkowe i wydatki bieżące na 1 mieszkańca (zł) – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca						Wydatki bieżące na 1 mieszkańca					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Gorce-Pieniny	536	542	784	1 397	1 164	1 163	3 411	3 775	4 007	4 513	4 758	4 979
województwo małopolskie	501	598	920	951	914	1 068	3 859	4 212	4 516	5 013	5 435	5 789
Polska	508	697	1 066	1 011	958	1 026	3 918	4 259	4 509	5 039	5 533	5 859

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W kontekście analizy stanu finansów publicznych ważny jest także tzw. wskaźnik G, czyli wskaźnik dochodów podatkowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla poszczególnych gmin. Wskaźnik ten stanowi podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat na dany rok. Średnia wartość wskaźnika G dla obszaru LGD w 2020 r. wynosiła 1 187,09 zł.

Przy obliczeniu wskaźnika dochód podatkowy na obszarze LSR za 2020 r. ze wzoru:

$$\frac{3750}{\text{średnia wartości wskaźnika G gmin objętych LSR}} \text{ obszar LGD osiąga wartość } 3,16$$

1.6. Opieka społeczna

W zakresie pomocy społecznej w każdej z gmin powołana jest wyspecjalizowana jednostka – Ośrodek Pomocy Społecznej, który zajmuje się świadczeniem usług opiekuńczych i specjalistycznych dla osób starszych i chorych, pomocą finansową, rzeczową i organizacyjną dla osób w trudnej sytuacji życiowej oraz poprzez swoje

działania podejmuje walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze LGD od 2016 roku stale malała i w 2020 r. wynosiła 1 390 osób.

Przy obliczeniu wskaźnika *środowiskowa pomoc społeczna na obszarze LSR za 2020 r. ze wzoru:*

$$6 \times \left(1 - \frac{0,015 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób korzystających z pomocy społecznej}}\right) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 4,07$$

Natomiast w 2021 r. wskaźnik *udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem* dla obszaru LGD wynosił 4,2% i był wyższy od średniej dla województwa (3,4%) oraz dla kraju (3,7%), co przedstawiono na wykresie 12.

Wykres 12 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ponadto wśród mieszkańców korzystających w 2021 roku ze środowiskowej pomocy społecznej, 829 osób, to osoby z niepełnosprawnościami¹⁰. Ponadto według danych GUS na obszarze LGD w 2021 r. do szkół podstawowych w oddziałach specjalnych, integracyjnych i ogólnodostępnych uczęszczało 106 uczniów ze specjalnymi potrzebami. Natomiast w 2021 r. w całym powiecie nowotarskim 1 013 rodzin korzystało ze świadczeń pomocy społecznej przyznawanych ze względu na niepełnosprawność.

Wartość wskaźnika *gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego na 10 tys. mieszkańców* spadała z roku na rok, a w ostatnim analizowanym roku była dla obszaru LGD (160) wyższa od średniej dla województwa (154) i niższa od średniej dla kraju (186). Wartość wskaźnika *rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem* dla całego obszaru wynosiła w 2021 r. 36 rodzin i była znacznie wyższa od średniej dla województwa (20) oraz kraju (18). Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, iż wartość tego wskaźnika cały czas maleje. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku wskaźnika *udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku*, który w 2021 r. wynosił 36% dla całego obszaru i również był wyższy niż średnia dla kraju (19%) oraz województwa (22%). Jednak również ten wskaźnik spada z roku na rok. Wszystkie powyższe wskaźniki zostały przedstawione w tabelach 11–12.

Tabela 11 Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Gorce-Pieniny	200	195	185	173	168	160
województwo małopolskie	210	195	187	177	163	154
Polska	268	249	233	215	200	186

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹⁰ Dane z Urzędów Gmin z obszaru LGD, stan na 29.04.2023

Tabela 12 Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców						Udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Gorce-Pieniny	52	51	48	46	40	36	47	46	46	45	39	36
województwo małopolskie	32	32	31	29	24	20	32	32	32	30	25	22
Polska	29	29	29	26	22	18	29	29	29	27	23	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Uczestnicy spotkań w trakcie dyskusji zwrócili uwagę na wskaźniki dotyczące opieki społecznej, które wypadają gorzej niż średnia dla kraju i województwa. To skłoniło zebranych do dyskusji na temat sytuacji osób zagrożonych wykluczeniem ze względu na niepełnosprawność. Stwierdzono, że wciąż wiele osób z niepełnosprawnościami szczególnie na terenach wiejskich ma utrudniony dostęp do podstawowych usług, przez co mają ograniczone szanse na rozwój osobisty i społeczny. Uczestnicy zdając sobie sprawę, że wsparcie takich osób wymaga wielu nakładów zarówno finansowych jak i osobowych, ale podjęcie nawet niewielkich działań może poprawić ich sytuację osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów.

1.7. Przestrzeń, infrastruktura i dostęp do usług

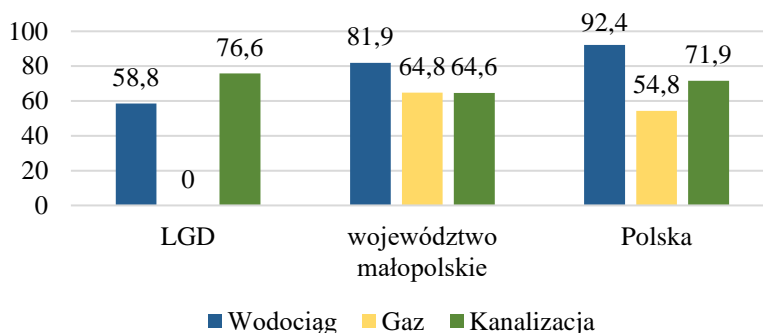
Cały obszar LGD Gorce-Pieniny jest spójny pod względem przestrzennym, obejmuje cztery sąsiadujące ze sobą gminy położone w województwie małopolskim w powiecie nowotarskim. Gminy wchodzące w skład LGD zajmują obszar 34 838 ha, co stanowi 23,62% powierzchni powiatu nowotarskiego oraz 2,3% województwa małopolskiego. 58,94% powierzchni obszaru LGD zajmują grunty leśne ogółem, zaś 36,34% stanowią grunty rolne. Prawie połowę gruntów rolnych (49,24%) stanowią grunty orne, niemalże całą drugą połowę (46,78%) stanowią łąki i pastwiska. Grunty zabudowane i zurbanizowane stanowią zaledwie 2,27% całej powierzchni.

W kontekście przestrzeni istotny jest poziom wykorzystania instrumentów planowania przestrzeni. Bada się go m.in. poprzez wskaźnik *udział powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (%)*. Wysoki stopień pokrycia powierzchni gminy MPZP świadczy o świadomym podejściu lokalnych władz do planowania przestrzeni. W każdej z gmin LGD Gorce-Pieniny występują tereny objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. W Gminie Ochotnica Dolna wskaźnik ten wynosi aż 99,9%, co oznacza, że niemal cały teren gminy objęty jest planem. Wysoki udział powierzchni objętej miejscowym planem zagospodarowania występuje również w Gminie Czorsztyn – 80,7%, zaś w Gminie Krościenko nad Dunajcem jest to 32,2%. Zdecydowanie najgorzej kształtuje się w porównaniu do pozostałych gmin obszaru wynik Gminy Szczawnica – jest to 12,2%¹¹.

Jakość i dostęp do infrastruktury to również elementy podstawowe takie jak infrastruktura techniczna – wodociągowa, kanalizacyjna, gazowa itp. Na wykresie 13 zobrazowano graficznie udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności średnio na obszarze LGD, w województwie małopolskim oraz w Polsce w 2021 r.

¹¹ Dane GUS za 2021 r.

Wykres 13 Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tam, gdzie nie istnieje sieć kanalizacyjna, funkcjonują bezodpływowe szamba lub przydomowe oczyszczalnie ścieków. Te drugie są tańsze w eksploatacji i przede wszystkim zdecydowanie bardziej przyjazne środowisku. Na obszarze LGD najwięcej przydomowych oczyszczalni ścieków funkcjonowało w Gminie Szczawnica (22 szt.) oraz w Gminie Krościenko nad Dunajcem (15 szt.), zaś w gminach Ochotnica Dolna i Czorsztyn – odpowiednio 5 i 4¹². Budowanie przydomowych oczyszczalni ścieków nie jest na obszarze LGD najpopularniejszą formą pozbywania się nieczystości.

Średni udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzącego w skład LGD w latach 2016–2021 wyniósł 7,6%. Wynik ten jest niższy od średniej dla Polski (8,1%) oraz województwa małopolskiego (9,5%). Spośród gmin obszaru LGD najwyższy udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska występuje w Gminie Krościenko nad Dunajcem (10,3%), natomiast najniższy – w Gminie Ochotnica Dolna (6,3%)¹³.

O wysokiej jakości usług publicznych świadczy również dostępność dzieci do wychowania przedszkolnego na obszarze danej gminy. Celem wychowania przedszkolnego jest wspieranie całościowego rozwoju dziecka, które powinno być realizowane przez proces opieki, wychowania i nauczania. Dostępność wysokiej jakości opieki przedszkolnej na danym terenie jest jednym z czynników umożliwiających aktywność zawodową rodzicom, dlatego ważne jest nie tylko, aby przedszkola istniały, ale żeby funkcjonowały co najmniej przez 8 godzin dziennie. W tabeli 13 przedstawiono wartości wskaźników udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat oraz liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego w latach 2016–2021.

Tabela 13 Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział % dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3-5 lat						Liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Gorce-Pieniny	74	77	80	81	85	89	83	78	63	64	60	60
województwo małopolskie	82	86	88	90	88	90	78	75	72	72	73	74
Polska	81	85	87	88	87	90	86	83	80	80	81	82

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując dostęp do infrastruktury i usług publicznych, nie sposób pominąć kwestię oferty usług związanych z kulturą, sportem i rekreacją. Mieszkańcy obszaru wchodzącego w skład Lokalnej Grupy Działania mają dostęp do 12 bibliotek i filii, które znajdują się w każdej z gmin członkowskich, z czego połowa w Gminie Czorsztyn. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców średnia liczba bibliotek na terenie LGD jest wyższa (4,0) niż

¹² Dane GUS, stan na 31 grudnia 2021 r.

¹³ Dane GUS za lata 2016–2021.

średnio w województwie małopolskim (2,1) i Polsce (2,0)¹⁴. Na obszarze żadnej z gmin LGD Gorce-Pieniny nie funkcjonuje kino, natomiast w każdej z gmin zlokalizowane są domy i ośrodki kultury, kluby czy świetlice wiejskie.

Średni udział wydatków z budżetu gmin z obszaru LGD Gorce-Pieniny na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w 2021 r. wyniósł 2,0% i był dużo niższy niż średnia dla województwa (3,3%) oraz Polski (2,9%). Biorąc pod uwagę sumę tego wskaźnika w latach 2016–2021, najwyższy udział wydatków na kulturę i dziedzictwo narodowe charakteryzuje gminy Ochotnica Dolna (2,6%) i Szczawnica (2,4%), natomiast najniższy udział wystąpił w gminach Krościenko nad Dunajcem (1,8%) oraz Czorsztyn (1,9%).

Dostępność usług medycznych należy rozważyć także w kontekście ochrony zdrowia. W każdej z gmin funkcjonują przychodnie zdrowia. Na ogół przychodnie świadczą szeroki katalog usług, takich jak udzielanie porad lekarskich (w tym specjalistycznych) i stomatologicznych, wykonywanie drobnych zabiegów, usług rehabilitacyjnych. Wskaźnik *porady lekarskie na 100 mieszkańców* określa poziom dostępności usług medycznych. Średnio na obszarze LGD w 2021 r. wskaźnik ten wyniósł 391 porad, co stanowiło wartość niższą od średniej dla województwa (413) i Polski (450). Najwyższą wartość na obszarze zanotowano dla Gminy Szczawnica (471) – była wyższa zarówno od średniej województwa jak i kraju, natomiast najniższą wartość – w Gminie Czorsztyn (328).

Podczas spotkań z mieszkańcami został również poruszony temat niewystarczającej oferty czasu wolnego skierowanej do dzieci oraz do dorosłych mieszkańców, w tym różnorodnych zajęć edukacyjnych, dających możliwość do rozwijania pasji i talentów. Uczestnicy spotkań zwrócili uwagę, że nie ma wystarczającej ilości miejsc, gdzie mieszkańcy mogliby wspólnie spędzać czas i się integrować oraz jest zbyt mała ilość wydarzeń kulturalnych i sportowych., również skierowanych do turystów. Mieszkańcy podkreślali, że chcieliby aby w kolejnych latach część środków przeznaczyć na uporządkowanie przestrzeni, a szczególnie zwiększyć ilość miejsc z ogólnodostępną infrastrukturą publiczną oraz poprawić dostęp do już istniejącej, w tym przystosowanej do osób z niepełnosprawnościami.

1.8. Charakterystyka edukacji

Na obszarze LGD Gorce-Pieniny zlokalizowane są następujące placówki oświatowe¹⁵:

- Gmina Szczawnica: trzy publiczne placówki oświatowe – dwie w Szczawnicy oraz jedna w Szlachtowej;
- Gmina Czorsztyn: cztery publiczne placówki oświatowe – w Maniowach, Kluszkowcach oraz dwie placówki w Sromowcach Niżnych;
- Gmina Krościenko nad Dunajcem: cztery publiczne placówki oświatowe – w Krośnicy, Grywałdzie oraz dwie w Krościenku nad Dunajcem;
- Gmina Ochotnica Dolna: pięć publicznych placówek oświatowych – dwie w Tylmanowej, dwie w Ochotnicy Dolnej, jedna w Ochotnicy Górnej.

W tabeli 14 przedstawiony został *współczynnik skolaryzacji brutto* oraz *liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców*. Współczynnik skolaryzacji jest miarą powszechności nauczania, tj. służy do oceny aktywności edukacyjnej ludności.

Tabela 14 Współczynnik skolaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2020

Jednostka terytorialna	Współczynnik skolaryzacji brutto					Liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
LGD Gorce-Pieniny	92,40	91,17	91,62	92,96	93,23	67	77	89	90	89
województwo małopolskie	96,08	95,05	95,56	95,38	96,64	61	71	82	82	84
Polska	96,62	95,24	95,46	95,13	95,95	60	69	79	80	81

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹⁴ Dane GUS za 2021 r.

¹⁵ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych, System Informacji Oświatowej, strona internetowa Ministerstwa Edukacji i Nauki, rspo.gov.pl

Ze względu na to, że w Polsce nauka w szkołach podstawowych jest obowiązkowa, współczynnik skolaryzacji osiąga dość wysokie wartości, ponieważ wszystkie dzieci w wieku szkolnym powinny być objęte nauką. Wartość wskaźnika poniżej 100% nie oznacza, że dzieci nie uczęszczają do szkół w ogóle, ale może wynikać z faktu, że kształcą się w szkołach zlokalizowanych na obszarze innych jednostek terytorialnych lub też kształcą się za granicą. W drugą stronę – współczynnik powyżej 100% oznacza, że do szkół na terenie gminy uczęszczają osoby zameldowane poza nią (najczęściej z gmin sąsiednich) i jest to charakterystyczne dla miast, ale może też oznaczać, że w tych szkołach uczą się osoby, które przekroczyły wiek nominalnie przypisany temu poziomowi edukacji. Im niższy współczynnik skolaryzacji, tym mniej dzieci, które w danej gminie powinny realizować obowiązek szkolny. Można założyć, że jeśli dzieci z danej gminy nie uczęszczają w niej do szkoły, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że w ogóle fizycznie ich tam nie ma, a co za tym idzie – nie ma też rodziców (wyjazd za granicę, praca i nauka w większych ośrodkach miejskich).

Jakość szkolnictwa w poszczególnych gminach obrazują średnie wyniki z egzaminów w klasie 8 szkoły podstawowej, które są zakończeniem tego etapu nauczania. Po reformie szkolnictwa, w wyniku której zlikwidowano gimnazja, pierwszy egzamin ósmoklasisty odbył się w 2019 r. Według najbardziej aktualnych danych, najlepsze wyniki z egzaminu w roku 2022 osiągnęli uczniowie szkół w Gminie Szczawnica w zakresie języka polskiego (65,61%) oraz matematyki (66,08%), natomiast w zakresie języka angielskiego najwyższe wyniki zdobyli uczniowie ze szkół w Gminie Krościenko nad Dunajcem (68,03%).

W poniższej tabeli przedstawiono średnie wyniki z egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych gminach LGD Gorce-Pieniny w porównaniu do średniej wojewódzkiej i krajowej w latach 2019–2022 w ramach trzech podstawowych przedmiotów, tj. język polski, język angielski, matematyka (kolorem zielonym wpisano dwa najlepsze wyniki w danym roku z danego przedmiotu wśród gmin obszaru LGD).

Tabela 15 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w gminach LGD oraz porównanie średniej LGD do województwa i kraju w latach 2019–2022

Jednostka terytorialna	Język polski				Matematyka				Język angielski			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Gmina Szczawnica	68,80	66,13	64,73	65,61	44,41	50,13	42,76	66,08	57,64	52,68	63,19	65,79
Gmina Czorsztyn	70,03	59,26	62,43	61,56	53,42	54,90	52,32	65,13	56,84	52,47	63,91	64,92
Gmina Krościenko nad Dunajcem	71,53	65,65	65,38	60,98	49,04	47,30	50,36	64,72	57,00	47,61	63,62	68,03
Gmina Ochotnica Dolna	63,51	50,62	60,20	58,97	42,55	40,10	46,27	54,38	48,09	38,86	62,39	58,87
LGD Gorce-Pieniny	68,47	60,41	63,19	61,78	47,36	48,11	47,93	62,57	54,89	47,91	63,28	64,40
województwo małopolskie	67,00	62,03	63,96	63,56	50,18	50,92	52,43	63,17	61,51	56,90	68,86	69,18
Polska ¹⁶	63,00	59,00	60,00	60,00	45,00	46,00	47,00	57,00	59,00	54,00	66,00	67,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Edukacji i Nauki, mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow

Poza nauką na poziomie podstawowym, na obszarze LGD Gorce-Pieniny mieszkańcy mają dostęp do kształcenia na szczeblu średnim, tj. w Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Żeromskiego w Krościenku nad Dunajcem oraz w Zespole Szkół Zawodowych i Placówek w Krościenku nad Dunajcem.

1.9. Innowacyjność i współpraca

Elementem bazowym oceniającym innowacyjność regionu jest ilość podjętych działań w kierunku rozwoju nowoczesnych technologii, infrastruktury, sfery badania i rozwój (B+R) oraz społeczeństwa informacyjnego. Każde z wymienionych działań mogło być w ostatnich latach realizowane przy dofinansowaniu w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR) na lata 2014–2020. We wskazanym okresie, na terenie województwa małopolskiego podpisano umowy/wydano decyzje o dofinansowanie 1 640 projektów ze wsparciem w ramach ww. programu. Na obszarze powiatu nowotarskiego było ich 40 (2,44% projektów w województwie), z czego na samym obszarze LGD – 8 (5 w Gminie Czorsztyn, 2 w Gminie Ochotnica Dolna, 1 w Gminie Szczawnica). Jediną gminą,

¹⁶ Dane dla kraju dostępne w wartościach zaokrąglonych do liczb całkowitych.

na terenie której nie podpisano żadnej umowy o dofinansowanie w ramach ww. programu była Gmina Krościenko nad Dunajcem¹⁷. Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w 2020 roku w województwie małopolskim wynosił 35,0%. Był to wzrost w stosunku do 2016 r. o 17,7 pp., wynik ten był wyższy od średniej w Polsce – 31,2% (dane GUS).

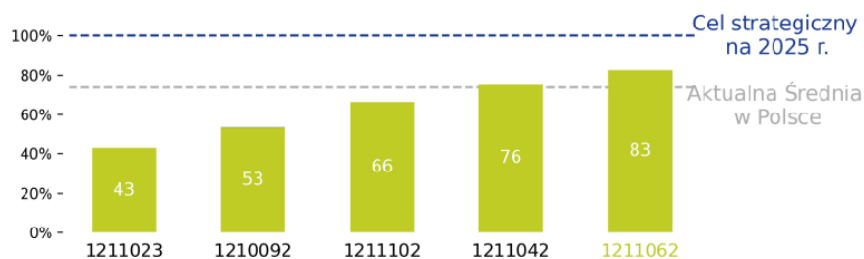
Innowacyjność ma znaczący wpływ na rozwój gospodarki. Innowacyjna gospodarka jest istotnym instrumentem kształtowania wysokiej jakości życia mieszkańców oraz wzmacniania konkurencyjności regionu. W czerwcu 2021 r. Komisja Europejska opublikowała *Europejski Ranking Innowacyjności 2021*, który pokazuje, że wyniki Europy w zakresie innowacji poprawiają się w całej Unii Europejskiej. Od 2014 r. wyniki w zakresie innowacji wzrosły średnio o 12,5%. Zgodnie z ww. opracowaniem, najwyższą pozycję w kraju zajął region „Warszawski stołeczny” – 137. miejsce w rankingu 240 regionów Unii Europejskiej. Gminy znajdujące się na obszarze LGD Gorce Pieniny terytorialnie zaklasyfikowane są do regionu województwa małopolskiego, które w rankingu uplasowało się na 161. pozycji. Najgorzej w Polsce prezentował się region „Mazowiecki Regionalny” – 228. pozycja.

Dla województwa małopolskiego opracowana została i przyjęta przez Zarząd Województwa Małopolskiego *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2030+*, opierająca się na idei tzw. inteligentnych specjalizacji. Są to obszary aktywności gospodarczej, które mają potencjał, aby sprzyjać wzrostowi gospodarczemu opartemu na innowacjach, przedsiębiorczości i konkurencyjności. W województwie małopolskim inteligentnymi specjalizacjami są: nauki o życiu, energia zrównoważona, technologie informacyjne i komunikacyjne, chemia, produkcja metali, elektrotechnika i przemysł maszynowy, przemysły kreatywne i czasu wolnego.

W kontekście innowacyjności i warunków do jej rozwoju warto przeanalizować kwestię cyfryzacji, w tym dostępu do wysokiej jakości Internetu. Zgodnie z danymi Urzędu Komunikacji Elektronicznej, aktualna¹⁸ penetracja lokalowa 100 Mb/s¹⁹ dla gmin obszaru LGD jest najwyższa w Gminie Krościenko nad Dunajcem – 83%, w gminach Ochotnica Dolna i Czorsztyn występuje średni poziom wskaźnika – odpowiednio 66% i 76%. Najgorsza sytuacja występuje w Gminie Szczawnica – wskaźnik kształtuje się na poziomie 43%.

Wykres 14 Aktualna penetracja lokalowa 100 Mb/s w Gminie Krościenko nad Dunajcem na tle gmin sąsiednich, w tym wszystkich z obszaru LGD

Penetracja lokalowa 100 Mb/s aktualna i po realizacji POPC na tle sąsiednich gmin

TERYT	Gmina	TERYT	Gmina
1211023	Szczawnica	1211042	Czorsztyn
1211092	Nowy Targ	1211062	Krościenko nad Dunajcem
1211102	Ochotnica Dolna	-	-

Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej, *Atlas szerokopasmowego dostępu do Internetu*, mapbook.uke.gov.pl/areas

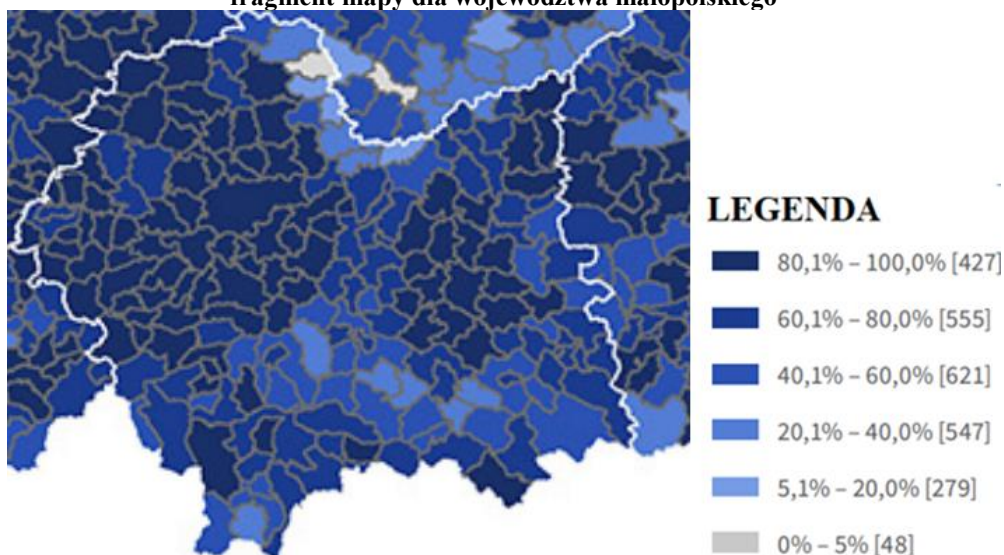
Biorąc pod uwagę penetrację budynkową zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s, sytuacja w województwie małopolskim i na obszarze LGD jest lepsza niż w kraju. Ponownie najlepszą wartość wskaźnika osiąga Gmina Krościenko nad Dunajcem i mieści się on w najwyższym przedziale 80,1–100,0%. Pozostałe gminy obszaru mieszczą się w przedziale 60,1–80,0% (mapa 4).

¹⁷ Dane GUS za 2021 r.

¹⁸ Inf. z dn. 31.01.2023 r.

¹⁹ Penetracja lokalowa – stosunek liczby wszystkich lokali mieszkalnych w budynkach w zasięgu sieci min. 100 Mb/s (budynek, w którym operatorzy deklarują możliwość świadczenia danych usług) do ogólnej liczby lokali mieszkalnych na analizowanym obszarze. Należy wyjaśnić, że na potrzeby monitorowania postępów realizacji celów Europejskiej Agendy Cyfrowej gospodarstwo domowe utożsamiane jest z lokalem mieszkalnym.

Mapa 4 Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s – fragment mapy dla województwa małopolskiego

Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej, *Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 roku*, s. 115

LGD w ramach poprzedniej LSR nie realizowała projektów współpracy z powodu rezygnacji partnerów z uczestnictwa w projekcie. Jednak Stowarzyszenie prowadziło projekty w ramach współpracy z innymi podmiotami oraz instytucjami, realizowanymi poza programem LEADER, m.in.: *Artystycznie i apetycznie, czyli sztuka na gościnnym stole – warsztaty, Podtrzymywanie tradycji – warsztaty praktyczne dla kół gospodyń wiejskich, Pozyskiwanie środków finansowych przez organizacje pozarządowe szansą ich rozwoju w kontekście budowy sieci współpracy z innymi podmiotami w środowisku lokalnym*. Projekty nie tylko pozwoliły na promocję lokalnych produktów, ale również przyczyniły się do zdobycia nowych umiejętności i poszerzenia wiedzy w zakresie pozyskiwania środków finansowych. Ponadto miały również wpływ na poprawę komunikacji oraz poziomu współpracy. Projekty partnerskie stanowiły dobrą formę kooperacji LGD i wpływały pozytywnie na rozwój umiejętności współdziałania w realizowaniu istotnych celów. Wydaje się niezbędne, aby w przyszłości w dalszym ciągu zwracać uwagę na ten aspekt, a także starać się do realizowania projektów dobrać solidnych i sprawdzonych partnerów. Również sami pracownicy Biura LGD oraz Członkowie dostrzegają wiele korzyści płynących z realizacji takich projektów. Dlatego uznano, iż w celu zwiększenia możliwości rozwoju mieszkańców oraz podmiotów z obszaru LGD należy kontynuować operacje w partnerstwie, do których realizacji będzie zachęcała LGD oraz będzie stwarzała warunki do realizacji tych projektów dzieląc się swoim doświadczeniem z osobami, które będą chciały podjąć się realizacji takich operacji.

Podczas prac nad strategią mieszkańcy zwracali uwagę na korzyści płynące z rozwoju cyfryzacji szczególnie w zakresie nauki oraz pracy zdalnej, a także sprzedaży usług przez Internet. Dlatego uczestnicy spotkań podkreślali, iż istotne jest podjęcie działań ukierunkowanych na cyfryzację obszaru oraz zwiększenie świadomości mieszkańców zarówno w zakresie korzyści jakie płyną z wykorzystywania cyfryzacji w nauce oraz usługach, jak i unikania zagrożeń związanych z cyberprzestępczością. Te działania według mieszkańców należy też kierować do seniorów, gdyż często to właśnie oni są narażeni na zagrożenia internetowe oraz na wykluczenie cyfrowe

1.10. Dziedzictwo kulturowe, tożsamość lokalna, potencjał turystyczny

Obszar LGD położony jest w paśmie Pienin, Gorców i Beskidu Sądeckiego, w dolinach dwóch głównych rzek – Dunajca (w jego górnym biegu) oraz Ochotnicy. Losy historyczne poszczególnych gmin są bardzo podobne, przy czym podobieństwo to znajduje uzasadnienie w najstarszych świadectwach żyjących na tym obszarze kultur.

Początków osadnictwa na tym obszarze należy szukać w czasach prehistorycznych. Badania archeologiczne potwierdziły, że pierwszymi ludźmi, którzy pojawili się w okolicy byli koczownicy, którzy wędrowali na północ Europy. Śladami, które świadczą o zamieszkiwaniu tego regionu przez osadników w epoce kamiennej są m.in. odkryta w skałach jaskini kość ludzka oraz bumerang z ciosu mamuta. Na przełom XIII i XIV wieku datuje się początek osady służebnej Zamku Pienińskiego, która powstała przy starym szlaku handlowym z Sącza do kotliny nowotarskiej, a w 1348 r. król Kazimierz Wielki powołał na prawie magdeburskim miasto o nazwie Crosno, które

z biegiem lat zaczęto nazywać Krościenkiem. O tym, że miasto to stało się ważnym ośrodkiem przesądził fakt, iż przez jego teren przebiegał trakt Via Regia – czyli droga podlegająca bezpośrednio królowi. Wiek XIII to także czas, w którym powstała wieś Czorsztyn, założona przez osadników niemieckich sprowadzonych przez króla węgierskiego – Andrzeja II. Historia miejsca nierozdzielnie połączona jest z zamkiem, którego właścicielem w roku 1246 był Piotr Wydźga – szlachcic ziemi krakowskiej herbu Janina, a później krzyżowiec. Archeolodzy wiążą powstanie zamku z działalnością św. Kingi – Pani Sąddeckiej, przyjmując, że zamek czorsztyński to warowania o nazwie Wronin. W roku 1416 Władysław Jagiełło na prawie włoskim powołał wieś Ochodnicza, która obecnie funkcjonuje jako dwie wsie – Ochotnica Górna i Ochotnica Dolna. Z początku XV wieku pochodzi również pierwsza pisemna wzmianka o miejscowości Szczawnica. Jest to zapis z 1413 roku, który wskazuje, że Abraham Czarny z Goszyc pożyczył królowi Władysławowi Jagielle 700 florenów, otrzymując w zastaw starostwo czorsztyńskie. Przy okazji tego zapisu, obok wielu innych miejscowości, wymieniono również Szczawnicę. Pochodzenie takiego zapisu ma swoje źródło w powszechnej praktyce stosowanej przez władców Polski w początkach XV w., która polegała na oddawaniu starostwa czorsztyńskiego w zastaw za pożyczki pieniężne. W ten sposób wierzyciele króla, wywodzący się ze stanu rycerskiego, a później szlacheckiego, stawali się starostami.

Wiek XVIII to trudny czas dla ziem obszaru obecnego LGD Gorce-Pienny. Szczególnie niekorzystna sytuacja dotknęła Krościenko. Miasto to podzieliło los wielu innych polskich miast i zostało ciężko doświadczone przez wojny, pożary i zarazy. Epidemia, która wybuchła w Krościenku w II poł. XVIII w. doprowadziła do niemal całkowitego wyludnienia miejscowości. Miasto ucierpiało także na skutek walk z Kozakami. Gospodarkę rujnowały również przemarsze wojsk i epidemie dżumy.

Po I rozbiórce Polski Krościenko jako królewszczyzna zostało przejęte przez skarb Austrii, by następnie zostać wykupione przez prywatnych kupców. W 1822 r. Krościenko i przyległe tereny stały się własnością rodziny Grossów, która dostrzegła potencjał tkwiący w źródłach wód mineralnych, występujących na tym terenie, więc postanowiła wykorzystać „kwaśną wodę” z Potoku Szczawnego. Jeszcze w 1822 r. rozpoczęto budowę łaźni, a wodę ujęto w drewniane ocembrowanie i zaczęto dostarczać do krakowskich i lwowskich aptek. W samym Krościenku pojawili się pierwsi kuracjusze.

W gospodarce lata międzywojenne charakteryzowały się w tym rejonie zarówno zjawiskami kryzysowymi (np. skutki wielkiego kryzysu 1930–35), jak i rozwojem gospodarki, w tym turystyki oraz miejscowych uzdrowisk, o wyrobionej już wcześniej renomie. Zauważalny wzrost zainteresowania ze strony turystów odnotowało Krościenko, które na dobre stało się miejscowością letniskową z liczbą turystów sięgającą do 2500 rocznie. Ponadto stało się też bazą wypadową dla utworzonego w 1932 r. Pienińskiego Parku Narodowego²⁰.

Wybuch II wojny światowej był katastrofą dla Podhala, podobnie zresztą jak dla całej Rzeczypospolitej. Przygraniczna ziemia podhalańska stała się jednym z pierwszych celów inwazji wojsk niemiecko-słowackich. Na jej terytorium utworzono kilka stanowisk obronnych Wojska Polskiego z oddziałów dowodzonych przez majora, później generała Stanisława Maczka. Niestety, polskie oddziały musiały niemal natychmiast po rozpoczęciu działań wojennych wycofać się z Podhala z powodu groźby szybkiego okrążenia, a jego obszar został zajęty przez Niemców i Słowaków prawie całkowicie do drugiego dnia wojny.

Wojna okazała się jednak najtragiczniejsza dla mieszkańców regionu pochodzenia żydowskiego. W maju 1942 r. władze okupacyjne nakazały utworzenie na terytorium miasta getta żydowskiego, do którego przesiedlono także Żydów ze Szczawnicy, Krościenka oraz okolicznych wiosek. Likwidacja getta nastąpiła 30 sierpnia 1942 r. W jej wyniku życie straciło około 2 tys. Żydów. Łupem grabieżców padł Zamek w Czorsztynie, który okupant zamienił w posterunek graniczny (w późniejszym okresie okupacji był on celem ataków oddziałów partyzanckich).

Trudna historia regionu wynikająca z przeszłych wydarzeń powoduje, że obszar charakteryzuje się wyjątkową spójnością, także kulturową. Spójność kulturowa, mająca swoje korzenie w historii obszaru, znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej. Są to zarówno pałacyki i kapliczki, jak również pomniki i elementy architektury. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa²¹ znajduje się wiele cennych zabytków, w tym m.in.:

²⁰ Strony internetowe samorządów gmin z obszaru LGD: szczawnica.pl, kroscienko.pl, ochotnica.pl, czorsztyn.pl

²¹ Strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa, nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby, stan na dzień 31 grudnia 2022 r.

- Gmina Czorsztyn: ruiny zamku w Czorsztynie, drewniany kościół parafialny pw. św. Katarzyny w miejscowości Sromowce Niżne;
- Gmina Krościenko nad Dunajcem: drewniany kościół parafialny pw. św. Marcina w Grywałdzie, natomiast w Krościenku nad Dunajcem: kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych, ruiny zamku Pieniny, góra zamkowa w masywie Trzech Koron, drewniana „stara poczta”, drewniana stodoła plebańska „Na Folwarku”, pięć domów przy Rynku, dom przy ulicy Zdrojowej;
- Gmina Ochotnica Dolna: zespół młyński (w skład którego wchodzi: drewniany młyn wodny, spichrz) w Ochotnicy Dolnej, drewniany dom z 1839 roku w Ochotnicy Górnej, kościół parafialny pw. św. Mikołaja (z dzwonnica, cmentarzem kościelnym oraz murem ogrodzenia) oraz zespół dworski z około 1840 roku (w skład którego wchodzi dwór oraz park) w Tylmanowej;
- Gmina Szczawnica: kaplica pw. Matki Boskiej Częstochowskiej, kaplica pw. Najświętszej Marii Panny, cmentarz parafialny z 1870 r., kaplica grobowa Szalay’ów z 1870 r., willa „Pod Bogurodzicą”, willa „Stara Kancelaria”, willa „Danusia”, willa „Pałac”, willa „Holenderka”, willa „Nad Zdrojami”, willa „Szwajcarka”, willa „Marta”, dom przy ul. Manifestu Lipcowego 25, altana muzyczna, altana widokowa, sanatorium „Modrzewie”, sanatorium „Pod Batorym”, inhalatorium, willa „Alma”, willa „Palma I”, willa „Palma II”, pensjonat „Szalay II”, pensjonat „Hotel Narodowy”, altana źródła „Waleria”, willa „Limba” w mieście Szczawnica oraz cerkiew greko-katolicka pw. św. Jana Chryzostoma, cmentarz przykościelny i ogrodzenie w Jaworkach, a także cerkiew greko-katolicka (obecnie kościół rzymskokatolicki pw. św. Matki Boskiej Pośredniczki Łaski) z dzwonnica i cmentarzem parafialnym w Szlachtowej.

Teren obszaru LGD, czyli Pieniny, Gorce i Beskid Sądecki, jest jednym z najatrakcyjniejszych regionów turystycznych Polski. Znaczący wpływ na poziom popularności tych miejsc mają walory przyrodnicze. Na jego atrakcyjność wpływa także występowanie kwaśnych, nasyconych dwutlenkiem węgla wód mineralnych, zwanych szczawami, które są eksploatowane w uzdrowiskach w Szczawnicy.

Niewątpliwą atrakcją turystyczną jest spływ tratwami Przełomem Dunajca. Trasa spływu ma długość 18 km i wiedzie najbardziej urokliwymi terenami Pienińskiego Parku Narodowego. Spływ rozpoczyna się na przystani flisackiej w Sromowcach – Kątach, a kończy w Szczawnicy lub Krościenku.

Na obszarze LGD, w celu zapewnienia bezpieczeństwa i dostarczenia informacji, wyznaczonych zostało wiele szlaków turystycznych – pieszych, o różnych stopniach trudności²².

Na terenie Gminy Szczawnica są to:

- Szlak niebieski: do schroniska na Przehybie, przez Kunie, do schroniska na Durbaszce – grzbietem Małych Pienin; na szczyt Trzech Koron przez Sokolicę;
- Szlak żółty: na Palenicę z centrum obok dolnej stacji Kolei Liniowej Palenica, do schroniska na Bereśniku z Placu Dietla przez Bryjarkę.

Na terenie Gminy Krościenko nad Dunajcem:

- Szlak żółty: rozpoczyna się na rynku i wiedzie przez Pieniny do Sromowiec Niżnych; wiedzie przez Toporzyska, Bajków Groń (679 m n.p.m.), przełęcz Chwała Bogu i Wąwóz Sobczański;
- Szlak zielony: ma początek na rynku i prowadzi na Czertezik (772 m n.p.m.) w Pieninkach przez Toporzyska i Ociemny Wierch (724 m n.p.m.), z góry Czertezik można kontynuować wędrówkę szlakiem niebieskim na Sokolicę (742 m n.p.m.) lub z polany Burzyna wrócić zielonym szlakiem przez dolinę Dunajca;
- Szlak czerwony: prowadzi przez Krościenko ul. Lubań, ul. Sobieskiego, na most na Dunajcu, następnie na ul. Źródlaną; z jednej strony można się nim dostać na Prehybę (1 175 m n.p.m.) w Beskidzie Sądeckim przez Górę Wisielec (835 m n.p.m.), a z drugiej na Gorce (1 050 m n.p.m.).

Na terenie Gminy Ochotnica Dolna:

- Szlak czerwony: Lubań – Przełęcz Knurowska – Kiczora; szlak ten biegnie z Krościenka poprzez grzbiet Lubania, a następnie na Turbacz (długość 32 km);

²² Strony internetowe samorządów gmin z obszaru LGD: szczawnica.pl, kroscienko.pl, ochotnica.pl, czorsztyn.pl

- Szlak zielony: Turbacz – Gorce – Ochotnica Dolna – Lubań; szlak ten łączy szczyt głównego pasma Gorców i pasm Lubania (długość 25 km), drugi szlak prowadzi przez Ochotnicę Dolną, rzekę Makowice i Lubań (długość 5 km);
- Szlak niebieski: Lubań – Ochotnica Dolna – Młynne do Kamienicy (długość 15 km);
- Szlak żółty: prowadzi przez Przysłop – Kosarzyska – Ochotnicę Górną – Jamne; nazywa się go „szlakiem chatkowym”, prowadzi do studenckiej chatki „Hawiarskie Koliby” (długość 3 km).

Na terenie Gminy Czorsztyn znajdują się szlaki prowadzące na Trzy Korony (szczyt w Pieninach), które mają odmienny stopień trudności:

- Szlak żółty – zaczyna się przy Schronisku PTTK "Trzy Korony", następnie prowadzi przez wapienny wąwóz Sobczański aż na przełęcz Szopka, następnie na przełęczy, aby dojść do Trzech Koron, należy wejść na szlak niebieski i po około 30 minutach marszu wychodzi się na jeden ze szczytów Trzech Koron – Okrąglicę (882 m n.p.m.).
- Szlak zielony – zaczyna się kilkadziesiąt metrów za Schroniskiem PTTK "Trzy Korony" – ze szlaku żółtego należy skręcić w prawo w szlak zielony.

Oprócz podejścia na Trzy Korony można dostać się także na Górę Zamkową – wyjść ze Sromowiec Niżnych albo ze szlaku żółtego lub zielonego. Przez teren obszaru LGD przebiegają jedne z najbardziej znanych szlaków rowerowych – Velo Dunajec oraz Velo Czorsztyn. Velo Dunajec ma swój początek w Zakopanem. Stamtąd prowadzi niemal w całości wzdłuż rzeki Dunajec, po drodze przecina Nowy Targ, a następnie dociera do Jeziora Czorsztyńskiego, gdzie częściowo pokrywa się ze szlakiem Velo Czorsztyn, potem po zrobieniu pętli wokół jeziora wiedzie obok zamku w Niedzicy. Następnie, w Sromowcach Niżnych, szlak wiedzie przez most graniczny na Dunajcu, a potem do Pienińskiego Parku Narodowego²³.

Ścieżki rowerowe na obszarze LGD²⁴:

- Krościenko – Tylmanowa – Ochotnica Dolna – Ochotnica Górna;
- Krościenko – Szczawnica – Szlachtowa – Jaworki – Biała Woda;
- Krościenko – Kras – Szczawnica;
- Krościenko – Szczawnica – Sewerynowka;
- Krościenko – Dzwonkówka – Przechyba – Radziejowa – Jaworki;
- Krościenko – Dziadowe Kąty – Grywałd;
- Krościenko – Krośnica – Czorsztyn;
- Krościenko – Krośnica – Czerwony Klasztor;
- Krościenko – Krośnica – Sromowce Niżne;
- Krościenko – Grywałd – Hałuszowa – Niedzica;
- Krościenko – Lubań – Ochotnica Dolna;
- Krościenko – Lubań – Krośnica;
- Krościenko – Niwki – Dziadowe Kąty;
- Ochotnica Dolna (Centrum) – Wierch Młynne – Zasadne – Kamienica;
- Ochotnica Dolna (Centrum) – Tarchały – Gorcowe – Rusnaki – Kapłony;
- Janczurowski Potok – Osobie – Kamienica;
- Ochotnica Dolna (Centrum) – Gorcowe – Gorc – Turbacz – Przełęcz Knurowska oraz Ochotnica Górna lub Kudów – Lubań – Krościenko;
- Ochotnica Górna (Ustrzyk) – Forendówki lub Bartoszkówka.

Na terenie LGD Gorce-Pieniny zlokalizowany jest również szlak kajakowy na Dunajcu, który stanowi część szlaku kajakowego prowadzącego z Nowego Targu do Nowego Sącza. Ma długość 19,55 km. Przebiega od Sromowiec, przez przełom Dunajca, korytem Dunajca, poprzez Krościenko do Tylmanowej. Przy czym, z uwagi na uwarunkowania terenowe, wymaga doświadczenia i większych kwalifikacji w tym rodzaju turystyki.

²³ Szlaki rowerowe, velomapa.pl

²⁴ Strona internetowa Gminy Ochotnica Dolna, turystyka.ochotnica.pl/trasy/

Na terenie Gorców i Beskidu Wyspowego utworzono w 2003 r. Szlak Papieski²⁵, przygotowany w celu upamiętnienia ścieżek przemierzanych przez Jana Pawła II. Gorczański Szlak Papieski rozpoczyna się na Podhalu w Ludźmierzu i prowadzi wzdłuż szlaków turystycznych przez Nowy Targ – Kowaniec – Bukowinę – halę Rusnakową do kaplicy Matki Bożej Królowej Gorców, zwanej także „papieską”, która została dedykowana Janowi Pawłowi II.

1.11. Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Pod względem fizycznogeograficznym analizowany obszar położony jest w megaregionie Region Karpacki, prowincji Karpaty Zachodnie z Podkarpaciem Zachodnim i Północnym. Na styku podprowincji Zewnętrzne Karpaty Zachodnie oraz Centralne Karpaty Zachodnie, w makroregionach Beskidy Zachodnie i Obniżenie Orawsko-Podhalańskie znajdują się mezoregiony Pieniny, Gorce oraz Beskid Sądecki, w których położone są gminy wchodzące w skład LGD Gorce-Pieniny²⁶. Region położony jest w dolinach dwóch głównych rzek – Dunajca (w jego górnym biegu) oraz Ochotnicy. Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamyh uwarunkowań poszczególnych elementów środowiska.

Obszar LGD Gorce-Pieniny, ze względu na swoje usytuowanie i rzeźbę terenu, charakteryzuje się specyficznymi warunkami klimatycznymi. Pokrywa glebowa na obszarze jest zróżnicowana, co jest efektem znacznej zmienności podłoża skalnego, rzeźby terenu i warunków klimatyczno-roślinnych. Powoduje to, że można zróżnicować część pienińską oraz beskidzką. W południowej – pienińskiej części można wyodrębnić dwa główne typy gleb: rędziny brunatne oraz gleby brunatne. Na tych terenach można uprawiać rośliny mało wymagające, natomiast w dolinach rzecznych (Dunajca oraz Krościanki) wykształcone są mady rzeczne, czyli gleby żwirowe, które umożliwiają uprawę roślin o wyższych wymaganiach. Na pozostałym obszarze przeważają gleby brunatne, gleby bielcowe, gleby mułowo-glejowe. W dolinie Ochotnicy i Dunajca występują małymi skupiskami również: gleby torfowe, napływowe mady rzeczne – mady brunatne i czarnoziemne. Na terenie LGD nie występują natomiast żadne bogactwa naturalne.

Zgodnie z danymi Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody prowadzonego przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska, na obszarze objętym LGD Gorce-Pieniny znajdują się następujące formy ochrony przyrody i krajobrazu²⁷:

- Pieniński Park Narodowy (gminy: Czorsztyn, Krościenko nad Dunajcem, Szczawnica);
- Gorczański Park Narodowy (Gmina Ochotnica Dolna);
- Popradzki Park Krajobrazowy (gminy: Krościenko nad Dunajcem, Ochotnica Dolna, Szczawnica);
- Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu (gminy: Czorsztyn, Krościenko nad Dunajcem, Ochotnica Dolna, Szczawnica);
- rezerwat przyrody „Nad Kotelniczym Potokiem” (Gmina Szczawnica);
- rezerwat przyrody „Wysokie Skałki” (Gmina Szczawnica);
- rezerwat przyrody „Zaskalskie-Bodnarówka” (Gmina Szczawnica);
- rezerwat przyrody „Biała Woda” (Gmina Szczawnica);
- rezerwat przyrody „Wąwóz Homole” (Gmina Szczawnica);
- rezerwat przyrody „Modrzewie” (Gmina Czorsztyn);
- rezerwat przyrody „Pusta Wielka” (Gmina Ochotnica Dolna);
- rezerwat przyrody „Kłodne nad Dunajcem” (Gmina Ochotnica Dolna);
- Obszar Natura 2000 Pieniny (gminy: Czorsztyn, Krościenko nad Dunajcem, Szczawnica);
- Obszar Natura 2000 Ostoja Popradzka (Gmina Krościenko nad Dunajcem);
- Obszar Natura 2000 Środkowy Dunajec z dopływami (gminy: Krościenko nad Dunajcem, Ochotnica Dolna, Szczawnica);
- Obszar Natura 2000 Ostoja Gorczańska (Gmina Ochotnica Dolna);
- Obszar Natura 2000 Ostoja Popradzka (Gmina Ochotnica Dolna, Gmina Szczawnica);

²⁵ Strona internetowa Szlak Papieski – Trasy górskie, trasygorskie.pl, inf. z dnia 05.09.2022 r.

²⁶ Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2000.

²⁷ Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, crfop.gdos.gov.pl/CRFOP

- Obszar Natura 2000 Tylmanowa (Gmina Ochotnica Dolna);
- Obszar Natura 2000 Ochotnica (Gmina Ochotnica Dolna);
- Obszar Natura 2000 Gorce (Gmina Ochotnica Dolna);
- Obszar Natura 2000 Małe Pieniny (Gmina Szczawnica);
- Obszar Natura 2000 Podkowce w Szczawnicy (Gmina Szczawnica);
- 26 pomników przyrody (20 w Gminie Szczawnica, 4 w Gminie Krościenko nad Dunajcem, 1 w Gminie Czorsztyn, 1 w Gminie Ochotnica Dolna);
- Użytek ekologiczny „Sztolnie na Górze Jarmuta” (Gmina Szczawnica).

Przez teren LGD Gorce-Pieniny przebiegają także trzy korytarze ekologiczne: Gorce, Pieniny, Beskid Sądecki. Korytarze ekologiczne to obszary umożliwiające migrację roślin, zwierząt lub grzybów. Korytarze te są ważnym elementem sieci Natura 2000, gdyż umożliwiają przemieszczanie się organizmów między siedliskami.

Poziom pokrycia obszaru LGD lasami to 32,6%, a więc znacznie więcej niż średnio w województwie (13,2%), a także dużo więcej niż średnia w kraju (6,0%). Wśród gmin LGD największy udział lasów w powierzchni ogółem występuje w Gminie Ochotnica Dolna (44,52%), natomiast najmniejszy w Gminie Szczawnica (17,5%)²⁸.

Wskaźnik formy ochrony przyrody na obszarze LSR: obszar LGD osiąga wartość 4, ponieważ formy ochrony przyrody (park narodowy lub jego otulina, park krajobrazowy lub jego otulina, rezerwat przyrody lub jego otulina, obszar chronionego Krajobrazu, obszar Natura 2000) występują na terenie 4 gmin (100% obszaru)²⁹.

Rozpatrując kwestię środowiska naturalnego, warto zwrócić uwagę na jakość powietrza. Diagnoza w zakresie przekroczenia standardów jakości powietrza przeprowadzona została na podstawie raportów corocznie opracowywanych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Krakowie, dotyczących oceny jakości powietrza w województwie małopolskim. W opracowaniu pn. *Roczna ocena jakości powietrza w województwie małopolskim – raport wojewódzki za rok 2021* oceny jakości powietrza wykonane są w odniesieniu do obszaru strefy. W województwie małopolskim wydzielono trzy strefy: Aglomerację Krakowską, Strefę Tarnów – czyli miasto o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys. oraz strefę małopolską, czyli pozostały obszar województwa. Gminy obszaru LGD zaliczono do strefy małopolskiej. Na obszarze gmin LGD wystąpiły przekroczenia poziomów dopuszczalnych: O₃ – pod kątem ochrony roślin, O₃ – pod kątem ochrony zdrowia oraz B(a)P w pyłe zawieszonym PM₁₀.

1.12. Produkty lokalne

Cały obszar LGD charakteryzuje się walorami naturalnymi oraz rzeźbą terenu, która sprzyja rozwojowi turystyki. Region posiada wiele atrakcji, które są rozpoznawalne i chętnie odwiedzane przez turystów. Ponadto na obszarze mieszka wielu lokalnych artystów i twórców ludowych, którzy wykorzystują lokalne tradycje i kulturę w swoich pracach. Ich dzieła są prezentowane na różnych wystawach, pokazach oraz imprezach, gdzie zdobywają nagrody i wyróżnienia. Część przedmiotów wykonanych przez sześćdziesięciu dziewięciu lokalnych artystów jest prezentowana na stronie internetowej LGD i są to m.in.: rzeźby, gobeliny, obrazy i inne rękodzieło, a także poezja oraz prace lutnicze.

Obszar też charakteryzuje się wypromowanymi produktami lokalnymi, w tym jednym wpisanym na Listę Produktów Tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z Województwa Małopolskiego, którym jest gulasz czorsztyński (wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych 7 maja 2020 r.³⁰). Gulasz wyglądem przypomina gęstą zupę z kawałkami mięsa, najczęściej baraniny lub wieprzowiny, kapustą oraz kluskami tzw. kopytkami.

Niewątpliwie wśród lokalnych produktów duże znaczenie ma marka Dunajec – Przełom się! Marka ta powstała jako narzędzie wspomagające mieszkańców, przedsiębiorców, organizacje społeczne i instytucje z regionu położonego na obszarze Gorców i Pienin. Jej celem jest promocja lokalnych zasobów, walorów środowiska naturalnego, krajobrazów i zasobów historycznych z czterech gmin położonych w bliskim sąsiedztwie rzeki Dunajec:

²⁸ Dane GUS za 2021 r.

²⁹ Zgodnie z załącznikiem nr 5 do Regulaminu konkursu na wybór LSR *Kryteria wyboru LSR*, kryterium 5.8.

³⁰ Strona internetowa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Lista produktów tradycyjnych, gov.pl/web/rolnictwo/woj-malopolskie, stan na dzień 20.04.2023 r.

Czorsztyna, Krościenka nad Dunajcem, Ochotnicy Dolnej i Szczawnicy. Marka ma również na celu rozwój turystyki, popularyzację oraz rozwój produkcji wyrobów regionalnych, integrację i wzmocnienie kapitału społecznego na danym obszarze oraz rozwój przedsiębiorczości.

Na obszarze organizowane są również różne wydarzenia kulturalne, sportowe oraz promujące lokalne tradycje, skierowane zarówno do mieszkańców jak i turystów. Jednak jak zauważyli sami mieszkańcy podczas spotkań, brakuje dużych wydarzeń kojarzących się tylko z tym regionem, które by go promowały i przyciągały turystów z całego kraju.

1.13. Zasada równości szans i niedyskryminacji

LGD poważnie podchodzi do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych oraz zasady równości kobiet i mężczyzn. W poprzedniej LSR określono konkretną grupę w niekorzystnej sytuacji, którą stanowiły osoby do 30. roku życia oraz kobiety. Wybór ten był wynikiem przeprowadzonej diagnozy. W obecnej LSR planuje się dalszą aktywizację osób młodych (do 25. roku życia), a także aktywizację osób starszych, co ściśle związane jest z wnioskami z przeprowadzonej diagnozy. Jako grupę w niekorzystnej sytuacji, dla której przewidziano szczególne wsparcie, wskazano osoby z niepełnosprawnościami (zgodnie z danymi przekazanymi przez gminy z świadczeń dla osób z niepełnosprawnością korzysta 829 osób) i ich opiekunów, dla których na terenie obszaru brakuje miejsc z udogodnieniami. Podczas wdrażania LSR upowszechniane i wdrażane będą rozwiązania innowacyjne, w tym cyfrowe, usuwające bariery rozwojowe wsi.

2. Analiza SWOT

Analiza SWOT to jedno z najpopularniejszych i najskuteczniejszych narzędzi analitycznych wykorzystywanych we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Jej nazwa pochodzi od akronimów angielskich słów *Strengths* (mocne strony), *Weaknesses* (słabe strony), *Opportunities* (szanse) i *Threats* (zagrożenia). Polega ona na zidentyfikowaniu wymienionych wyżej czterech grup czynników, dzięki czemu można je odpowiednio wykorzystać w procesie zaplanowanego rozwoju lub zniwelować skutki ich negatywnego wpływu. Dzięki tej metodzie można również pogrupować czynniki na pozytywne (mocne strony i szanse) oraz negatywne (słabe strony i zagrożenia). Często dzieli się je również na czynniki wewnętrzne (opisujące mocne i słabe strony danej jednostki) oraz czynniki zewnętrzne (czyli szanse i zagrożenia wynikające z jej mikro- i makrootoczenia). Czynniki wewnętrzne (mocne i słabe strony) są zależne m.in. od władz lokalnych i lokalnej społeczności, natomiast czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia) należące do otoczenia bliższego i dalszego są niezależne od władz danej jednostki, a także jej mieszkańców.

Analiza SWOT dla obszaru LGD Gorce-Pieniny (tabela 17) została przeprowadzona w oparciu o dostępne dane uzyskane podczas prac nad diagnozą obszaru, w tym dane GUS, a przede wszystkim z wykorzystaniem zróżnicowanych metod partycypacji społecznej. W analizie starano się uwzględnić możliwie najwięcej rekomendacji, uwag i opinii lokalnej społeczności, będącej przedstawicielami wszystkich trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańców.

Tabela 16 Schemat analizy SWOT

S	<i>Strengths</i>	Silne strony, atuty, zalety	ZASOBY
W	<i>Weaknesses</i>	Słabe strony, słabości, wady	
O	<i>Opportunities</i>	Szanse, możliwości, okazje	OTOCZENIE
T	<i>Threats</i>	Zagrożenia, trudności	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 17 Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Rozwijające się budownictwo mieszkaniowe na obszarze – stosunkowo wysoki wskaźnik pozwoleń wydanych na budowę i zgłoszeń budowy z projektem budowlanym, spowodowany głównie atrakcyjnością osiedleńczą Gminy Czorsztyn.	1. Malejąca liczba ludności spowodowana ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym saldem migracji.
2. Stosunkowo wysoki udział osób z dostępem do kanalizacji.	2. Niekorzystna struktura piramidy płci i wieku oraz systematycznie rosnące wskaźniki obciążenia demograficznego.
3. Atrakcyjne położenie obszaru w paśmie Pienin, Gorców i Beskidu Sądeckiego sprzyjających rozwojowi różnego rodzaju turystyki.	3. Mała liczba istniejących podmiotów gospodarczych w porównaniu do województwa i kraju.
4. Unikatowe walory przyrodniczo krajobrazowe i czyste środowisko naturalne, w tym różnorodne formy ochrony przyrody.	4. Niedostateczna aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych – niższa od średniej w województwie i kraju liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.
5. Uzdrowiskowy charakter Miasta i Gminy Szczawnica.	5. Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych.
6. Ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru.	6. Średni udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych dużo niższy niż średnia w województwie i kraju.
7. Silne poczucie tożsamości regionalnej objawiające się pielęgnowaniem tradycji i zwyczajów oraz kultury ludowej wśród osób starszych.	7. Wysoki udział osób i gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz wysoki udział rodzin i dzieci otrzymujących zasiłki rodzinne w porównaniu do średniej województwa i kraju.
8. Wzrastający poziom przedsiębiorczości mieszkańców obszaru – liczba nowo zarejestrowanych podmiotów wyższa niż w województwie i kraju.	8. Całkowity brak miejsc opieki nad dziećmi do 3 lat.
–	9. Stosunkowo niski stopień dostępu do sieci wodociągowej i brak sieci gazowej na całym obszarze LGD.
–	10. Braki w rozwiązaniach cyfrowych i w innowacyjnym podejściu do wzrostu gospodarczego obszaru.
–	11. Niewystarczające wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego do rozwoju obszaru.
–	12. Zanikanie tożsamości regionalnej wśród ludzi młodych – marazm, apatia.
–	13. Mało atrakcyjny rynek pracy wskazany przez mieszkańców w badaniu ankietowym.
–	14. Niezadowolający poziom dostępności usług medycznych wskazany przez mieszkańców w badaniu ankietowym.
–	15. Niewystarczająca ilość miejsc przystosowanych do osób z niepełnosprawnościami, w tym dzieci.
SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej.	1. Zmiany klimatu.
2. Cyfryzacja życia codziennego.	2. Emigracja mieszkańców Polski.

3. Wzrost świadomości obywatelskiej, w tym poczucia tożsamości i identyfikacji z miejscem zamieszkania.	3. Atrakcyjność gospodarcza sąsiednich regionów.
4. Wzrost średniej długości życia.	4. Spadek zainteresowania turystyką poprzez brak możliwości ekonomicznych.
5. Moda na migracje z większych miast na wieś.	5. Konsekwencje społeczne i gospodarcze związane z występowaniem pandemii COVID-19, wojny w Ukrainie i ewentualnych innych nieprzewidzianych wydarzeń.
6. Popularyzacja aktywnej formy spędzania czasu wolnego i rozwój turystyki po kraju.	6. Wykluczenie cyfrowe.
7. Wzrost popularności turystyki uzdrowiskowej.	7. Wzrost kosztów życia mieszkańców obszaru.
8. Wzrost zainteresowania środowiskiem naturalnym, bogactwem obszarów przyrodniczych w Polsce.	-

Źródło: Opracowanie własne

Wnioski z analizy SWOT

Obszar LGD Gorce-Pieniny posiada ukierunkowaną tożsamość lokalną mieszkańców, wynikającą ze wspólnych tradycji, dziedzictwa kulturowego i historii. Charakterystyczne wydarzenia, elementy kultury folklorystycznej oraz położenie sprawiają, że jest on spójną jednostką pod względem tożsamości lokalnej. Biorąc pod uwagę inne aspekty funkcjonowania, można wskazać mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które w największym stopniu determinują zakres podejmowanych działań.

Aktualna sytuacja demograficzna obszaru kształtuje się niekorzystnie, ponieważ systematycznie maleje liczba mieszkańców, co spowodowane jest ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym, pogłębiającym się saldem migracji. Pogłębianie się tej sytuacji w połączeniu z niekorzystną strukturą piramidy wieku i płci oraz stosunkowo szybkim tempem wzrostu wskaźników obciążenia demograficznego może negatywnie wpłynąć na rozwój obszaru. Istotne jest zatem dążenie do dostosowania usług do zmian demograficznych, ale też zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej całego obszaru. Szansą tutaj jest cyfryzacja życia codziennego – zapewnienie mieszkańcom szerokopasmowego Internetu, który umożliwi naukę i pracę zdalną. Malejąca liczba mieszkańców wynika między innymi z odpływu młodych osób w poszukiwaniu lepszych perspektyw życiowych. Młodzi ludzie wyjeżdżają na studia, po których nie wracają w rodzinne strony. Stworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości będzie pierwszym czynnikiem, który zachęci do powrotu do gmin z obszaru LGD Gorce-Pieniny. Na jakość życia, pracy i przebywania w danym miejscu duży wpływ ma jakość środowiska i czyste powietrze. Zagrożenia wynikające z zanieczyszczeń środowiska można niwelować poprzez niską emisję. Należy zwiększać świadomość ekologiczną wśród mieszkańców. Dla miejsc takich jak gminy LGD bardzo ważne będzie też wzmacnianie lokalnej tożsamości i budowanie więzi społecznych oraz zachęcanie do zawiązywania partnerstw i realizacji inicjatyw oddolnych.

Niewątpliwą zaletą i głównym atutem regionu LGD Gorce-Pieniny jest jego położenie. W obszarze środowiskowo-geograficznym atutami obszaru są jego niepowtarzalne zasoby przyrodnicze w postaci Pienin, Gorców i Beskidu Sądeckiego oraz pozostałych form ochrony przyrody, które powodują, że gminy znajdujące się w obszarze LGD Gorce-Pieniny stają się atrakcyjnymi destynacjami dla turystów. Atutem jest również położenie we względnie korzystnej odległości od Krakowa. Sąsiedztwo jednego z największych miast Polski może mieć korzystny wpływ na rozwój obszaru poprzez gospodarcze wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych. Turyści mogą korzystać z oferty wypoczynkowej i poznać przyrodę oraz walory wsi małopolskiej, a także niepowtarzalny klimat tradycji kultywowanej przez starsze pokolenia. Istotnym działaniem dla rozwoju turystyki i znaczenia kulturowego obszaru jest promocja lokalnej kultury i tradycji poprzez różnorodne formy przekazu np. organizowanie imprez o charakterze lokalnym.

3. Wnioski z diagnozy

Na podstawie danych statystycznych, opinii mieszkańców wyrażonych w ankietach oraz spotkań z nimi określono problemy oraz potencjały, które w największym stopniu oddziałują bądź mogą oddziaływać na obszar

LGD. Słabe strony oraz zagrożenia powinny być pokonywane przez mocne strony oraz szanse rozwoju, które stoją przed obszarem. Na ich podstawie zostały wysunięte wnioski na temat obszaru LGD, które ukazują również potrzeby mieszkańców.

Niewątpliwie przy określaniu potrzeb rozwojowych obszaru należy szczególną uwagę zwrócić na strukturę wieku. Dane demograficzne wskazują, że obszar LGD charakteryzuje się stopniowo starzejącym się społeczeństwem. Udział najstarszych grup ludności znacznie wzrósł w badanym okresie przy jednoczesnym spadku udziału ludności w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym. Struktura piramidy wieku i płci wskazuje na przewagę liczby mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz odwrócenie tej tendencji w grupie wiekowej powyżej 65 lat, kiedy to kobiety zaczynają stanowić dominującą liczebnie płć. Należy także zwrócić uwagę na dość znaczny udział osób w wieku przedemerytalnym, który pozwala wnioskować, że udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w przyszłości będzie się zwiększał. Jednocześnie, biorąc pod uwagę zwężenie piramidy ku jej podstawie, można wnioskować, iż udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym stopniowo będzie malał. W konsekwencji doprowadzi to do dalszego wzrostu wskaźników obciążenia demograficznego, tym bardziej, że na obszarze notuje się wyższe niż średnio w województwie i kraju tempo wzrostu udziału osób w wieku poprodukcyjnym.

Analiza lokalnej gospodarki i przedsiębiorczości wykazała, że wartość wskaźników gospodarczych dla LGD charakteryzuje się tendencją rosnącą, jednak jest ona widoczna również dla województwa małopolskiego i Polski. Wskaźnik *podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności* dla LGD był w całym analizowanym okresie wyższy niż średnia dla województwa i Polski, natomiast charakteryzował się dużo niższą dynamiką wzrostu. Tendencja, w przypadku wskaźnika opisującego liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców, była odwrotna. Wskaźnik ten, w każdym z analizowanych okresów, osiągnął dla LGD wartości niższe niż w przypadku województwa małopolskiego i kraju, natomiast tempo wzrostu było znacznie wyższe.

Problemem obszaru wydaje się być aktywność lokalnej społeczności i ilość efektywnie działających formalnych grup mieszkańców. Wskaźnik liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców w 2021 r. i każdym poprzednim roku był dla LGD niższy niż średnia dla województwa i Polski.

Obszar LGD posiada bogatą historię i dziedzictwo kulturowe, w tym okazałe zabytki. Spójność kulturowa, mająca swoje korzenie w historii obszaru, znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej, jak i formie niematerialnej. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa znajduje się wiele cennych zabytków. Region LGD Gorce-Pieniny wyróżnia się na tle kraju przywiązaniem do tradycji, które znajduje wyraz w kultywowaniu regionalnych obyczajów, użytkowaniu gwary czy szacunku do regionalnych strojów.

Biorąc pod uwagę strukturę wieku i zachodzące zmiany, należy ukierunkować działania tak, aby zapewnić mieszkańcom odpowiednie warunki do życia na obszarze. Przede wszystkim przy doborze przedsięwzięć należy zwrócić uwagę na osoby młode, które zamieszkują obszar. Skierowanie działań na zapewnienie im warunków do rozwoju może przyczynić się do zachęcenia ich do pozostania na obszarze bądź powrotu w miejsce zamieszkania po zdobyciu wykształcenia. Dlatego część z działań należy ukierunkować na rozszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, ale przede wszystkim należy zapewnić młodym mieszkańcom możliwość poszerzania swojej wiedzy oraz rozwoju pasji i talentów w miejscu, w którym żyją, bez konieczności wyjeżdżania do większych miast. Przedsięwzięcia te powinny również przyczynić się do integracji międzypokoleniowej szczególnie rodziców i ich dzieci. Działania będą też ukierunkowane na doradztwo zawodowe, które pozwoli odpowiednio się ukierunkować młodym ludziom w przyszłości, a dopełnieniem tego będą działania w zakresie edukacji ekologicznej.

Działania jakie będzie podejmować LGD w kolejnych latach powinny być również skierowane na pobudzenie przedsiębiorczości wśród wszystkich mieszkańców, na co zwracali uwagę sami mieszkańcy zarówno na spotkaniach konsultacyjnych jak również w ankietach przeprowadzonych na potrzeby budowania LSR. Przedsięwzięcia powinny obejmować równocześnie rozwój działalności w celu zwiększenia dywersyfikacji gospodarczej, tak aby zapewnić bezpieczeństwo przedsiębiorcom. Ważne jest także stworzenie systemu zachęt

i wsparcia dla inwestorów czy udogodnień i pomocy przy zakładaniu działalności gospodarczej. Również kursy i szkolenia w zakresie zwiększania kompetencji mieszkańców, w tym cyfrowych, oraz promowanie uczenia się przez całe życie wpłynęły pozytywnie na pobudzenie gospodarcze obszaru. Działania powinny być także skierowane na zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez wprowadzenie nowych modeli biznesowych oraz cyfryzację produktów i usług. W rozwoju lokalnej gospodarki niezwykle istotne jest też dbanie o środowisko, dlatego działania podejmowane przez LGD powinny wspierać przystosowanie do zmian klimatu. Istotne jest, żeby rozwijane działalności bazowały na lokalnych zasobach i przyczyniały się do ich promocji.

Na podstawie danych GUS oraz z obserwacji własnego otoczenia mieszkańcy podczas spotkań podjęli decyzję, że należy skierować działania na rzecz wspierania osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, gdyż to oni są grupą w niekorzystnej sytuacji. Uczestnicy spotkań zwrócili uwagę, że potrzeby osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów są duże i wymagają znacznych nakładów pieniężnych, jednak realizacja nawet niewielkich działań przyczyni się do popraw jakości ich życia. Jednym z wymienianych problemów osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów są przeszkody architektoniczne oraz niedostosowana do ich potrzeb infrastruktura. Szczegółe braki zauważono w infrastrukturze dla dzieci. W związku z tym uznano, że w kolejnych latach działania będą kierowane na dostosowanie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, co niewątpliwie będzie innowacją na obszarze. Również działania zwiększające dostęp do oferty edukacyjnej, kulturalnej i integracyjnej będą kierowane do osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów.

Obszar ma niewątpliwie potencjał w kierunku rozwoju turystyki. Ponadto biorąc pod uwagę fakt, iż mieszkańcy narzekali na słabo rozwiniętą infrastrukturę rekreacyjną oraz niewystarczającą ofertę spędzania czasu wolnego, rozwój działalności gospodarczej mieszkańców powinien być skierowany głównie na te obszary. Dlatego przedsięwzięcia związane z rozwojem działalności gospodarczych należy skierować na rozszerzenie oferty kulturalnej, rozwój infrastruktury rekreacyjnej dla mieszkańców i turystów, rozwój usług związanych z rozrywką, gastronomią oraz z tworzeniem miejsc, gdzie mieszkańcy będą mogli spotykać się w czasie wolnym oraz zwiększające atrakcyjność rekreacyjną obszaru. Przedsiębiorcy zainteresowani działalnościami w tym kierunku będą dodatkowo mogli swoje obiekty wzbogacić o magazyny energii. Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego niezwykle ważne jest wspieranie już istniejących działalności poprzez ich integrację i animowanie do współpracy różnych branż, realizacji projektów partnerskich oraz wymianę doświadczeń, co przyczyni się do podejmowania działań na rzecz rozwoju obszaru na bazie lokalnych produktów i wspierania mniejszych przedsiębiorstw. Oprócz animowania do współpracy, LGD powinno kłaść nacisk na częstą komunikację i spotkania przeznaczone dla przedsiębiorców i mieszkańców, którzy będą zainteresowani podejmowaniem działalności gospodarczej, w celu zwiększenia ich świadomości w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych na rozwój działalności oraz przedstawienia korzyści jakie płyną ze współpracy lokalnej. Działania powinny zostać również skierowane na promocję marki lokalnej Dunajec Przełom się! Uzupełnieniem działań rozwijających obszar gospodarczo będzie wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie cyfryzacji wprowadzanych w lokalnych usługach.

Na rozwój obszaru ma również wpływ mocny kapitał społeczny i zaangażowanie mieszkańców w życie swoich społeczności. Na obszarze występuje problem związany z niską aktywnością społeczną i niewystarczającą ilością istniejących stowarzyszeń. Dlatego bardzo ważne będzie skierowanie działań integrujących i wzmacniających tożsamość lokalną. Zaangażowana i kreatywna społeczność oraz aktywni liderzy działający na tym obszarze są szansą na wzrost popularności oddolnych inicjatyw, odpowiedzialności społecznej i tworzenia wielosektorowych partnerstw. Inicjatywy oddolne powinny być wspierane zarówno przez LGD jak i lokalne samorządy, tak aby wykorzystać pomysłowość i innowacyjność mieszkańców, którzy będą już nie tylko partycypować w podejmowaniu decyzji o obszarze, ale również zaczną sami go zmieniać. Zwiększenie integracji między społecznością lokalną przyczyni się także do współpracy zarówno organizacji pozarządowych jak i nieformalnych grup mieszkańców z innymi społecznościami w kraju i za granicą, co wpłynie na promocję tradycji i kultury regionu poza granicami LGD, województwa oraz kraju, a także pozwoli na poznanie innych regionów oraz na wymianę dobrych praktyk.

Wszystkie powyższe działania powinny również być skierowane do seniorów, którzy stanowią liczną grupę w lokalnej społeczności oraz wśród turystów.

W działania na rzecz lokalnego rozwoju oraz tworzenia miejsc do wypoczynku i integracji powinna być zaangażowana cała społeczność, która obejmuje mieszkańców, przedsiębiorców oraz samorządy lokalne. Dlatego część działań powinna być ukierunkowana na rozwój ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej, która będzie dostosowana do osób z różnymi potrzebami, tak aby zarówno dzieci i młodzież, osoby w wieku produkcyjnym jak i seniorzy, a także osoby z niepełnosprawnościami mogły z niej korzystać i spędzać wspólnie czas. Istotne jest również zadbanie o przestrzeń i zwiększenie ilości miejsc do wypoczynku i rekreacji nie tylko dla mieszkańców, ale również dla osób odwiedzających obszar LGD. Głównym zadaniem powinno być wykorzystanie zasobów naturalnych przy jednoczesnej ich ochronie poprzez rozwój tras rowerowych ukierunkowujących ruch mieszkańców na terenach cennych przyrodniczo.

Ponieważ mieszkańcy zwracali uwagę na korzyści płynące z realizacji projektów w partnerstwie będą też podejmowane działania w tym zakresie. LGD będzie aktywnie animował mieszkańców do realizacji projektów w partnerstwie dzieląc się swoim doświadczeniem w tym zakresie. Realizacja takich projektów da efekt synergii i przyczyni się do zdobycia nowych doświadczeń (wzmocni kadre organizacji partnerskich), zwiększenia wiedzy w zakresie realizacji projektów w partnerstwie, pozwoli lepiej rozpoznać potrzeby grup docelowych realizowanych działań oraz przyczyni się do promocji produktów lokalnych poza obszarem.

Reasumując: zadaniem LGD na najbliższe lata jest podjęcie szeregu działań pobudzających aktywność społeczną i gospodarczą mieszkańców, promujących zdrowy i aktywny styl życia oraz dbanie o środowisko naturalne, a także racjonalne wykorzystywanie zasobów i przestrzeni, a przede wszystkim na promocję marki lokalnej Dunajec – Przełom się!

4. Grupy docelowe

Szczegółowa diagnoza obszaru wypracowana na podstawie danych statystycznych oraz szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, pozwala na określenie grup docelowych, które powinny być objęte wsparciem w ramach realizacji LSR. Na podstawie wszystkich danych zawartych w diagnozie można wyróżnić trzy grupy docelowe oraz jedną grupę w niekorzystnej sytuacji, która wymaga szczególnego wsparcia.

Pierwszą grupę docelową stanowią wszyscy mieszkańcy obszaru, ponieważ LSR powinna realizować cele służące zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności. Drugą grupę docelową stanowią przedsiębiorcy – pomimo, iż poziom przedsiębiorczości mieszkańców poprawia się, to wskaźnik dotyczący podmiotów wpisanych do rejestru REGON jest na niższym poziomie w porównaniu do województwa i kraju. Ponadto obszar charakteryzuje się niewystarczającą ilością atrakcyjnych miejsc pracy, co również potwierdzali sami mieszkańcy na spotkaniach. W ciągu ostatnich lat obserwuje się systematyczny spadek bezrobocia (wyjątek stanowił rok 2020, kiedy wystąpił nagły wzrost liczby bezrobotnych – wzrost wystąpił zarówno w województwie i kraju).

Trzecią grupę docelową stanowią osoby młode do 25. roku życia, ze względu na ich odpływ do większych aglomeracji miejskich, a także małe zaangażowanie w sprawy lokalne, o czym świadczy m.in. niski udział osób do 25. roku życia w spotkaniach konsultacyjnych oraz w badaniu ankietowym prowadzonym przez LGD na potrzeby opracowania LSR (w pierwszym badaniu ankietowym wynosił 6%, zaś w drugim 3%).

Ponadto w ramach grup docelowych została wskazana również grupa w niekorzystnej sytuacji. Grupę taką w przypadku LGD Gorce-Pieniny stanowią osoby z niepełnosprawnościami – została ona wskazana podczas konsultacji z mieszkańcami.

A. Kluczowe problemy i potrzeby:

- niewystarczająco dostosowana infrastruktura i usługi publiczne do zachodzących zmian demograficznych;
- braki w przedsiębiorczości i innowacyjności – niedostateczny rozwój lokalnej przedsiębiorczości;
- niedostatecznie zagospodarowany potencjał kulturowy, przyrodniczy i turystyczny;
- niedostateczna aktywność społeczna mieszkańców;
- niewystarczająco dostosowana do osób z niepełnosprawnościami infrastruktura publiczna;
- niewystarczająca dostępność mieszkańców do usług społecznych i zdrowotnych.

B. Kluczowe zasoby i potencjały:

- walory przyrodnicze i krajobrazowe;
- bogata historia i dziedzictwo kulturowe, w tym cenne zabytki;
- warunki umożliwiające rozwój funkcji osiedleńczej obszaru;
- doświadczenie we współpracy wielosektorowej, w tym w ramach LGD Gorce-Pieniny

Analizę możliwości wsparcia przez LGD Gorce-Pieniny lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw przeprowadzono na etapie diagnozy w ramach opracowania LSR w zestawieniu z wielkością obszaru LGD i w konsekwencji wielkości dostępnych środków finansowych na dostosowanie lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw w strategii 1,25 mln euro) pozwala na stwierdzenie, iż LGD będzie w stanie wesprzeć jedynie pewną część z nich. Cały proces strategiczny został ukierunkowany na wybór takich celów i grup przedsięwzięć, na które jest duże zapotrzebowanie społeczne i zarazem potencjał intelektualny, organizacyjny i finansowy (w postaci zapewnienia wkładu własnego) do ich realizacji, a przy tym mieszczących się w zakresach działania LEADER w tej perspektywie programowania. Istotne są również w tym kontekście doświadczenia LGD z poprzedniego okresu programowania, rozmowy z samorządami, z realizacji doradztwa i przebiegu wielu zorganizowanych przez grupę naborów wniosków.

W wyniku przeprowadzonej priorytetyzacji potrzeb zdecydowano o wsparciu środkami strategii zarówno rozwoju infrastruktury miejsc spotkań mieszkańców i spędzania przez nich czasu wolnego, infrastruktury dostosowanej dla osób z niepełnosprawnościami, jak i o poszerzaniu oferty kulturalnej i rekreacyjnej. Wspierane będą inicjatywy w zakresie przedsiębiorczości mieszkańców o ile związane one będą z: wykorzystaniem atutów przyrodniczych i/lub kulturowych obszaru, w tym związanych z produktami lokalnymi i funkcjami rekreacyjno-turystycznymi oraz w sferze usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych i terapeutycznych.

Mimo dużych potrzeb i oczekiwań społecznych, ze względu na uwarunkowania natury finansowej (kilkumilionowy budżet na wdrażanie LSR) oraz dostępność bardziej zasobnych finansowo programów regionalnych i krajowych, LGD nie będzie w stanie znacząco wspierać inicjatyw z zakresu: infrastruktury technicznej, w tym transportowej, infrastruktury telekomunikacyjnej, rewitalizacji przestrzeni publicznych, gospodarki obiegu zamkniętego, odnawialnych źródeł energii oraz regulacji cieków wodnych, poprawy małej retencji oraz przedsięwzięć związanych z magazynowaniem wody.

LGD będzie się starała pozyskiwać środki również na inne inicjatywy lokalne, których potrzebę realizacji uwidoczniła diagnoza, w szczególności dot. zachowania lokalnego materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, z innych funduszy i programów, w tym w szczególności z programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027, środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz z innych programów zewnętrznych dofinansowujących inicjatywy typowo lokalne.

V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

Zgodnie ze specyfiką podejścia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS), LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach wdrażania dotyczy dwóch aspektów:

1. Zintegrowania celu i przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR zapewniających spójne i kompleksowe rozwiązanie zidentyfikowanych w analizie SWOT problemów, zachowując przy tym odpowiednią kolejność realizacji przedsięwzięć oraz współpracę różnych podmiotów.
2. Zgodności celu i przedsięwzięć LSR z dokumentami strategicznymi/planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zgodności co do celów przekrojowych PS WPR 2023–2027, a także z celami określonymi w programach, z których będzie finansowana LSR.

Pojęcie zintegrowanych działań, wzajemnie uzupełniających się, wprost wynika z idei racjonalności programowania strategicznego, które zakłada osiągnięcie założonych celów przy jak najlepszym zaangażowaniu zasobów. Zastosowanie tego typu narzędzi sprawnego działania powoduje tworzenie się między przedsięwzięciami połączeń o charakterze wzajemnego oddziaływania, które potęguje zamierzony do osiągnięcia efekt, jakim jest założony cel. Realizacja przedsięwzięć w sposób zintegrowany i komplementarny jest zatem zarówno konieczna, jak i pożądana. W tym kierunku podąża również przedmiotowa Lokalna Strategia Rozwoju.

LSR będzie wdrażana w oparciu o fundusze określone w Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR) oraz Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 (FEM) tj. EFRR oraz EFS+. Wspólna polityka rolna reguluje zagadnienia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w interwencji I.13.1 LEADER, która ukierunkowana jest na badanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywności społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów.

Lokalna Strategia Rozwoju w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy obszaru określa cel, który uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym, a także dokumentów wyższego szczebla. Planowane w ramach jego realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne oraz powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują. W ramach zaplanowanego w LSR celu *Wykorzystanie dziedzictwa naturalnego: Dunajec – Przełom się!* zawarto kompleksowe podejście do rozwiązania problemu jakim jest niewystarczająco wykorzystany potencjał turystyczny obszaru oraz sezonowość turystyki, a także niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i turystów, co przekłada się na niską przedsiębiorczość oraz małą aktywność społeczną mieszkańców, a także spadek ich liczby. Cel ten realizowany będzie przez przedsięwzięcia, w ramach których zostaną zaspokojone potrzeby mieszkańców zgłoszone podczas konsultacji społecznych oraz w ankietach, które koncentrowały się na: niewystarczającej promocji obszaru, niezadowoleniu z lokalnego rynku pracy, niskich zarobkach, nieatrakcyjnej ofercie spędzania czasu wolnego w tym również dla turystów, zanikaniu więzi społecznych oraz lokalnej tożsamości. Realizacja przedsięwzięć przyczyni się do zwiększenia atrakcji turystycznych, większej integracji mieszkańców oraz zwiększy ich aktywność w zakresie podejmowania działań na rzecz poprawy jakości życia na obszarze, co przełoży się również na aktywizację gospodarczą w oparciu o lokalne zasoby, a przede wszystkim na promocję marki *Dunajec – Przełom się!* Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia będą również mocno oddziaływać na osoby w niekorzystnej sytuacji oraz na ludzi młodych i seniorów. W realizację przedsięwzięć będą zaangażowane różne podmioty, zarówno organizacje pozarządowe, podmioty z sektora gospodarczego, indywidualni mieszkańcy, a także jednostki samorządowe, co dodatkowo wzmocni integrację obszaru. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach LSR będą wpływać na osiągnięcie wskaźników rezultatu Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej, a zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom w trakcie oceny operacji.

Zgodność celu LSR w odniesieniu do dokumentów strategicznych przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 18 Zgodność i komplementarność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi

Lp.	Nazwa dokumentu strategicznego / planistycznego	Cel LSR: Wykorzystanie dziedzictwa naturalnego: Dunajec – Przełom się!
1.	<p><i>Strategia Rozwoju Województwa „Małopolskie 2030” (SRWM 2030)</i></p>	<p>W <i>Strategii Rozwoju Województwa „Małopolskie 2030”</i> została określona wizja rozwoju województwa: <i>Małopolska regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości, zachowującym swoją tożsamość i aktywnie działającym na rzecz integracji europejskiej.</i> Wizja ta zostanie osiągnięta poprzez realizację następujących obszarów tematycznych oraz przypisanych do nich celów szczegółowych:</p> <p>OBSZAR TEAMTYCZNY I: MAŁOPOLANIE Cel szczegółowy: <i>Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie</i></p> <p>OBSZAR TEAMTYCZNY II: GOSPODARKA Cel szczegółowy: <i>Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka</i></p> <p>OBSZAR TEAMTYCZNY III: KLIMAT I ŚRODOWISKO Cel szczegółowy: <i>Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej</i></p> <p>OBSZAR TEAMTYCZNY IV: ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE ROZWOJEM Cel szczegółowy: <i>System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowanym do wyzwań dekady 2020–2030</i></p> <p>OBSZAR TEAMTYCZNY V: ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE Cel szczegółowy: <i>Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjalach</i></p> <p>Wszystkie wyżej wymienione obszary ukierunkowane są na zapewnienie jak najlepszej jakości życia mieszkańców oraz ich rodzin poprzez zrównoważony rozwój różnych elementów takich jak m.in.: rozwój i umacnianie konkurencyjnej oraz innowacyjnej pozycji Małopolski w wymiarze krajowym i międzynarodowym, rozwój usług społecznych w tym opieki zdrowotnej i edukacji, ochrona środowiska i racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych, promocja dziedzictwa kulturowego, tworzenie warunków do rozwoju sportu i rekreacji, cyfryzacja, wzmacnianie oferty turystycznej, racjonalne gospodarowanie przestrzenią, a także wspieranie rozwoju miast i obszarów wiejskich oraz zachowywanie spójności i dostępności wewnątrzregionalnej.</p> <p>Zaplanowane do realizacji w ramach LSR przedsięwzięcia wpisują się bezpośrednio lub pośrednio w ww. cele. Najmocniej skorelowanym z założeniami LSR celem SRWM 2030 jest cel szczegółowy <i>Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka</i>, poprzez jeden z głównych kierunków polityki rozwoju jakim jest <i>Turystyka</i>, który zakłada nie tylko dofinansowywanie turystyki, która mocno ucierpiała w czasie pandemii, ale również odbudowę rynku poprzez edukację, doradztwo i dostosowanie oferty branżowej do nowych kierunków. Działania te będą również ukierunkowane na wdrażanie innowacyjnych produktów i ofert sprzedażowych, dostosowanie obiektów i przestrzeni turystycznej do ekologicznych technologii oraz intensywną kampanię promocyjną na rynku krajowym i zagranicznym. Główny cel LSR odnosi się właśnie do wspierania turystyki i usług oraz promocji obszaru, a tym samym marki lokalnej, co przyczyni się do pobudzenia przedsiębiorczości wśród mieszkańców oraz polepszenia jakości ich życia. Ponadto LGD przewidziała w ramach wdrażania LSR wsparcie na rozwój działalności gospodarczej. W LSR przewidziano również działania, które przyczynią się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców, a szczególnie osób młodych, poprawy warunków dla zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców i rozwoju instytucji kultury, a także wspieranie uczenia się przez całe życie – są to efekty wprost powiązane z kierunkami działań SRWM 2030 określonymi dla celu szczegółowego <i>Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie</i>, który w kierunkach polityki rozwoju ma</p>

		<p><i>Edukację oraz Kulturę i dziedzictwo.</i> Ponadto w ramach celu LSR przewiduje się premiowanie innowacyjnych rozwiązań, zaś sama idea podejścia LEADER oraz zaplanowane w LSR przedsięwzięcia, w tym operacja własna, która polegać będzie na kojarzeniu partnerów i animowaniu do realizacji projektów w partnerstwie, są czynnikami pozwalającymi stwierdzić, że cel LSR jest spójny również z celem szczegółowym <i>System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowanym do wyzwań dekady 2020–2030</i>, którego jednym z kierunków polityki rozwoju jest <i>Współpraca i partnerstwo</i>. Ponadto założenia LSR są komplementarne również z celem szczegółowym <i>Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjalach</i>, poprzez jeden z głównych kierunków polityki rozwoju jakim jest <i>Rozwój obszarów wiejskich</i>, który zakłada wspieranie wszelkiej aktywności społecznej, obywatelskiej i działania lokalnych organizacji pozarządowych oraz włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne co do kierunków i form rozwoju ich miejsca zamieszkania.</p>
2.	<p><i>Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego³¹ (PZPWM)</i></p>	<p><i>Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego</i> obok Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego i związanych z nią strategii sektorowych oraz programów operacyjnych należy do kluczowych narzędzi zarządzania rozwojem. Funkcją dokumentu jest ustalanie jakie cele i programy oraz w jaki sposób będą realizowane na jego poszczególnych terytoriach. W dokumencie został określony cel: <i>Celem rozwoju przestrzennego dla małopolski jest utrzymanie, a w pewnych elementach nawet poprawienie stanu środowiska i podniesienie jakości krajobrazu i zasobów kultury, przy zapewnieniu warunków do stabilnego wzrostu gospodarczego i podniesienia standardów jakości życia mieszkańców drogą bardziej efektywnej gospodarki przestrzennej.</i></p> <p>Realizacja powyższego celu będzie możliwa poprzez 5 kluczowych zasad polityki przestrzennej, których realizacja wymaga skoordynowanych działań na poziomie regionalnym i lokalnym. Te, z którymi najbardziej powiązane są założenia LSR, to: <i>4. Ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu: 4c. rozwój różnych form turystyki zachowującej potencjał i wartości środowiska przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu</i></p> <p>Ponadto PZPWM wyznacza 12 obszarów funkcjonalnych oraz tyle samo subregionów. Gminy LGD znalazły się w obszarze Park – P2, w subregionie podhalańskim, sądeckim.</p> <p>LSR nastawiona jest na wdrażanie rozwiązań innowacyjnych (operacje dedykowane innowacyjnym rozwiązaniom i premiowanie innowacyjnych rozwiązań). Ponadto wszelkie zaplanowane działania będą wykorzystywać lokalne potencjały rozwoju. W ramach realizacji LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, co wpłynie pozytywnie na ograniczenie wpływu i skutków oddziaływania człowieka na środowisko.</p>

Źródło: Opracowanie własne

Przedsięwzięcia zaplanowane w ramach realizacji celu *Dunajec – Przełom się!* są zgodne z założeniami programów, z których będą finansowane (tabela 19). Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR będą głównie finansowane ze środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW. Drugim źródłem finansowania z jakiego mogą być realizowane przedsięwzięcia to *Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027*.

Tabela 19 Zgodność LSR z celami programów, z których będzie ona finansowana

Lp.	Źródło finansowania	Opis spójności celów
1.	<i>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (PS WPR 2023–2027)</i>	<i>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 jest następcą Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. PS WPR zakłada wspieranie zrównoważonego rozwoju polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich.</i>

³¹ Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XLVII/732/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2018 r.

		<p>Jedną ze wskazanych w PS WPR interwencji jest właśnie LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Cel LSR wpisuje się w ukierunkowanie interwencji na: <i>budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych.</i> Zgodnie z zapisami PS WPR: <i>oczekuje się od LGD ukierunkowania na rozwój obszaru w oparciu o przedsiębiorczość z jednoczesnym poszanowaniem warunków przyrodniczych (biogospodarka, GOZ) i dziedzictwa kulturowego oraz szczególnej wrażliwości na wymiar społeczny rozwoju lokalnego.</i> Mając na uwadze rolę LGD we wspieraniu włączenia społecznego szczególnie nacisk zostanie położony na potrzeby zdiagnozowanych na obszarach objętych LSR grup osób w niekorzystnej sytuacji – w ramach realizacji LSR wspierana będzie przedsiębiorczość, zarówno ta gospodarcza jak i społeczna, poszanowane będą warunki przyrodnicze, premiovane będą operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, ponadto cała LSR ukierunkowana jest właśnie na wymiar społeczny, w tym integrację, włączenie społeczne, a szczególnie osób w niekorzystnej sytuacji. Wskazana w LSR grupa osób w niekorzystnej sytuacji – osoby z niepełnosprawnościami, jest zgodna z katalogiem takich grup wskazanym w PS WPR.</p> <p><i>Z uwagi natomiast na specyfikę metody LEADER wymaga się, iż LSR zarówno na etapie jej przygotowania jak i wdrażania zakładały maksymalne zastosowanie podejścia partnerskiego – cały proces opracowania LSR oparty był na partnerstwie, zarówno w odniesieniu do partnerów skupionych w LGD, jak i z innymi partnerami z obszaru. Na etapie wdrażania zaplanowano działania zwiększające aktywność członków i ich zaangażowanie w realizację LSR, a także operacje polegające na kojarzeniu partnerów i animowaniu do realizacji projektów w partnerstwie. Zgodnie z zalecaniem (dużą wagę przywiązuje się do innowacyjności projektowanych rozwiązań), w LSR określono też mechanizmy mające zwiększyć poziom innowacyjności na obszarze, m.in. poprzez rozwój infrastruktury posiadającej udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami. Poza operacją dedykowaną, we wszystkich przedsięwzięciach będzie premiowana innowacyjność. Zaplanowane operacje będą realizować co najmniej 5 z 9 celów interwencji PS WPR, tj.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki;</i> 4. <i>Poprawa dostępu do usług lokalnych społeczności z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;</i> 6. <i>Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;</i> 7. <i>Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;</i> 8. <i>Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji.</i>
2.	<p><i>Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027 (FEM)</i></p>	<p>W Funduszach Europejskich dla Małopolski 2021–2027 zostało określonych 11 priorytetów, które zostały podzielone z kolei na cele szczegółowe, w ramach których przewidziano finansowanie działań mających na celu rozwój województwa małopolskiego. W województwie małopolskim, w ramach programu regionalnego na obszarach wiejskich w formule instrumentu terytorialnego Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), będą realizowane działania wynikające z Lokalnych Strategii Rozwoju. Instrument ten będzie zastosowany w ramach:</p> <p>Priorytetu 6. <i>Fundusze Europejskie dla rynku pracy, edukacji i włączenia społecznego</i></p> <p>Celu szczegółowego polityki: 4. <i>Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>4(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji</i>

		<p>W ramach celu możliwa będzie aktywizacja społeczna, zawodowa, edukacyjna, zdrowotna kulturalna i mieszkaniowa osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo, mająca na celu poprawę ich sytuacji na rynku pracy oraz zwiększenia aktywności w wymiarze społecznym.</p> <p>Priorytetu 7. <i>Fundusze Europejskie dla wspólnot lokalnych</i></p> <p>Celu szczegółowego polityki: 5. <i>Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie</i> <p>W ramach celu możliwe będzie:</p> <p>Oferta turystyczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzenie produktów turystycznych bazujących na lokalnych potencjałach oraz walorach kulturowych i przyrodniczych, dzięki wsparciu infrastruktury, do potrzeb zrównoważonej turystyki i stworzenia ponadlokalnej oferty turystycznej. <p>LGD planuje realizację projektów ze środków FEM w ramach celów 4h i 5ii w zakresie przedsięwzięcia 1.6 oraz 1.7</p>
--	--	--

Źródło: Opracowanie własne

LGD mogą również ubiegać się o fundusze na realizację przedsięwzięć w ramach innych programów oraz podejmować działania informacyjne na obszarze o możliwości finansowania przedsięwzięć z innych źródeł zewnętrznych zarówno w ramach środków europejskich, jak i krajowych, czy w ramach Funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Funduszy Norweskich. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach wdrażania LSR będą finansowane bezpośrednio z źródeł opisanych w tabeli 19. Ponadto wybrane przedsięwzięcia w ramach Celu 1. *Tworzenie lub rozwój atrakcyjnych produktów i usług turystycznych* mogą być realizowane przez LGD oraz inne podmioty i partnerów szczególnie z takich źródeł finansowania jak:

- *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura* Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do ogólnodostępnej infrastruktury publicznej (1.1) oraz (1.3.).
- *Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027 (FEM)* w ramach priorytetu II *Fundusze Europejskie dla badań i rozwoju oraz przedsiębiorczości* cel szczegółowy: *Cel polityki 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej (EFRR)*. W ramach celu będzie możliwe finansowanie operacji 1.5. odnoszącej się do rozwoju przedsiębiorczości z wykorzystaniem zasobów kulturowych i naturalnych obszaru, w tym zawierających innowacyjne rozwiązania (produkty bądź usługi);
- *Program Interreg Polska-Słowacja 2021–2027* w ramach priorytetu 3 *Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze* Cel szczegółowy: *wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do ogólnodostępnej infrastruktury publicznej (1.1.).

Wykorzystanie różnych źródeł finansowania pozwoli na osiągnięcie lepszych efektów w realizacji zaplanowanych przedsięwzięć poprzez koordynację działań w ramach kilku programów. Niewątpliwie dywersyfikacja źródeł finansowania wywoła większy wpływ na obszar niż skorzystanie tylko z jednego programu. Wspieranie rozwoju usług i produktów turystycznych, a także wzmacnianie spójności i rozpoznawalności obszaru będzie realizowane przez szereg zaplanowanych działań, które dotyczą różnych zdiagnozowanych problemów, wzajemnie się uzupełniają i w sposób synergiczny wpłyną na osiągnięcie celu założonego w LSR jakim jest stworzenie mieszkańcom obszaru odpowiednich warunków do rozwoju w miejscu, w którym żyją.

Cel LSR oraz planowane w ramach jej realizacji konkretne przedsięwzięcia (zbiory operacji) są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając spójny efekt. Zakłada się, że LSR jest narzędziem prowadzącym do uruchomienia potencjałów i kreatywności różnych podmiotów lokalnych, które poprzez współpracę i komplementarne wykorzystywanie posiadanych zasobów będą tworzyć nowe wartości odpowiadające na oczekiwania społeczności lokalnych. Dlatego, proces wdrażania strategii opierać się będzie na partnerstwie lokalnym, w którym uczestniczyć winny różne sektory. Już na etapie formułowania Strategii, założeniem było zaangażowanie różnych grup i zapoczątkowanie procesu budowania partnerstwa międzysektorowego i międzybranżowego. Konsultacje z mieszkańcami odbywały się w formie otwartych spotkań, dzięki czemu przedstawiciele różnych środowisk zyskali szansę na prezentację swoich uwag, opinii, ale również na zapoznanie się z postulatami i potrzebami innych grup społecznych. Wielokrotnie podczas spotkań rozwijała się dyskusja na temat problemów i potrzeb lokalnej społeczności. To one stanowiły podstawę do sformułowania założeń Strategii. Kluczową kwestią dla niniejszej wielofunduszowej LSR jest zachowanie komplementarności wsparcia z różnych funduszy przy realizacji jednofunduszowych projektów. Komplementarność starano się uzyskać już na etapie programowania tj. przy tworzeniu LSR i poszukiwaniu spójności z innymi programami operacyjnymi. LSR będzie osiągać korzyści w wyniku działań innych podmiotów, które będą komplementarne wobec LSR – przyczynią się do osiągnięcia efektu synergii, efekty realizacji LSR będą dzięki nim bardziej widoczne i wzmocnione. Rozwijane przez mieszkańców działalności gospodarcze w zakresie usług, sportu, rekreacji i spędzania czasu wolnego, tworzone przez samorządy przestrzenie rekreacyjne i infrastruktura, organizowane wydarzenia i zajęcia przez organizacje pozarządowe, bez względu na to z jakich środków będą realizowane, przyczynią się do osiągnięcia głównego celu LSR i wzmocnią oddziaływanie efektów uzyskanych przez wdrożenie LSR.

Cel 1. *Wykorzystanie dziedzictwa naturalnego: Dunajec - Przełom się!*, które będzie realizowane przy wsparciu funduszy PS WPR oraz FEM, wpłynie na rozwój gospodarczy regionu poprzez wspieranie rozwoju działalności gospodarczych oraz zaspokoi potrzebę mieszkańców związaną ze zwiększeniem oferty spędzania czasu wolnego i rekreacją, a także przyczyni się do dostępności atrakcji turystycznych przez cały rok. Jednym z kryteriów premiujących będzie kryterium o brzmieniu: „specyfika działalności umożliwia jej świadczenie tylko na obszarze LGD” – ma to na celu ograniczenie przypadków, kiedy wsparcie udzielone jest na realizację usług mobilnych, czy zakup mobilnego sprzętu, które ostatecznie świadczone/używane są poza obszarem i nie stanowią żadnej wartości dodanej dla mieszkańców. Ważne, aby rozwijane działalności miały na celu wzrost jakości i dostępności usług dla lokalnej społeczności oraz dla turystów odwiedzających region. Co więcej, dokonano skoncentrowania wsparcia dotyczącego wspierania przedsiębiorczości, w celu jak najlepszego wykorzystania posiadanych zasobów finansowych. W związku z tym, w oparciu o lokalne zasoby oraz zgłaszane potrzeby i zdiagnozowane problemy, wsparcie przeznaczone będzie na rozwój gospodarki czasu wolnego, a więc wszelkie działalności, które mają na celu wzrost dostępności i jakości usług dla lokalnej społeczności oraz turystów w zakresie rekreacji, sportu, spędzania czasu wolnego, wykorzystania dziedzictwa i zasobów naturalnych w tym samorozwoju. Przykładowo mogą to być siłownie, infrastruktura rekreacyjna, która będzie dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów, usługi w zakresie promocji lokalnych tradycji oraz rękodzieła, oferta kulturalna, restauracje itp. Uzupełnieniem powyższych działań będą przedsięwzięcia które m.in. wpłynie na integrację mieszkańców obszaru, a szczególnie ludzi młodych do 25. roku życia poprzez podejmowanie przez LGD działań animujących do realizacji wspólnych inicjatyw promujących lokalne produkty, wydarzenia oraz markę lokalną, które pomogą w rozwoju gospodarczym regionu w oparciu o produkty lokalne. Dodatkowo LGD swoimi działaniami będzie zachęcało podmioty gospodarcze do częstszej współpracy i wymiany doświadczeń. Ponadto w ramach przedsięwzięcia będą realizowane działania mające na celu włączenie społeczne osób biernych zawodowo.

LSR zakłada zintegrowane podejście do zasobów, sektorów, partnerów oraz branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć. Strategia powstała i będzie dalej realizowana poprzez sieć instytucji, organizacji i osób pochodzących z różnych sektorów społeczności lokalnej, w tym sektora publicznego, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz indywidualnych mieszkańców. Samo funkcjonowanie partnerstwa przyczyni się do integracji terytorialnej obszaru LGD, stwarzając możliwość jednoczenia się lokalnych społeczności, wymiany doświadczeń, możliwości realizacji wspólnych celów. W ramach LSR określono przedsięwzięcia, które

będą realizowane przez różne podmioty, z wykorzystaniem różnych metod wdrażania. Są one kompatybilne i wzajemnie się uzupełniają, a ponadto bezpośrednio wpłyną na osiągnięcie celu LSR, który odnosi się do wykorzystania zasobów lokalnych, w tym marki do rozwoju gospodarczego, ale też do zapewnienia lokalnej społeczności możliwości rozwoju, dostępu do usług, atrakcyjnych przestrzeni publicznych i wsparcia osób w niekorzystnej sytuacji. Realizacja LSR zakłada łączenie zróżnicowanych rodzajów zasobów, dostępnych w różnych częściach terenu LGD. Są to zarówno zasoby przyrodniczo- krajobrazowe sprzyjające turystyce, rekreacji, wypoczynku, dorobek kulturowy i historyczny przekładający się na atrakcyjność miejsc i ich potencjał rozwojowy, lokalna przedsiębiorczość, ale i wszelkie zasoby społeczne w tym, w szczególności kreatywność, wiedza i energia drzemiąca we wspólnocie lokalnej i jej różnych organizacjach. Żadne przedsięwzięcie realizowane pojedynczo nie przyniosło by efektu synergii, który zostanie osiągnięty przez realizację wszystkich przedsięwzięć mających na sobie ogromny wpływ, co przyniesie lepsze efekty w rozwoju całego obszaru.

Poniżej wykazano wartość dodaną podejścia LEADER w realizacji LSR:

- **Korzyści planowane do osiągnięcia**

Dzięki realizacji założeń Strategii planowane jest zwiększenie zainteresowania oraz realizacji projektów w partnerstwie. Wdrażanie LSR opierać się będzie przede wszystkim na partnerstwie w ramach LGD oraz partnerstwie LGD z innymi podmiotami z obszaru objętego LSR (szczególnie władzami lokalnymi). Aktywizacja lokalnych społeczności, w tym szczególnie osób młodych, przyczyni się do wzrostu poczucia tożsamości lokalnej oraz lepszej integracji społeczności. Objęcie szczególnym wsparciem osób z niepełnosprawnościami zmniejszy nierówności w możliwościach rozwoju oraz zniweluje wykluczenie społeczne tych osób. Różnorodne metody wdrażania operacji przyczynią się również do rozwoju społecznego, w tym wzrostu potencjału członków lokalnych społeczności. Oddolny charakter LSR, w tym szeroki udział społeczności zarówno na etapie jego tworzenia, jak i na etapie wdrażania, przyczyni się do maksymalnego dopasowania założeń dokumentu i wdrażanych operacji do lokalnych potrzeb. Ponadto realizacja projektów i operacji w partnerstwie pozwoli na zdobycie nowego doświadczenia, partnerzy poznają dobre zewnętrzne praktyki, i poznają zewnętrzne spojrzenie na LGD. Partnerskie i oddolne podejście będzie prowadzić do integracji członków społeczności, aktywizacji do udziału w życiu społecznym, poczucia sprawczości, co w dalszej kolejności sprzyjać będzie dojrzałości obywatelskiej, podejmowaniu własnych inicjatyw, samostanowienia, a także kontroli społecznej nad działaniami władz. Nie bez znaczenia jest także właśnie brak dominacji sektora publicznego. Ważnym aspektem jest to, że LSR będzie wdrażana na spójnym obszarze, a przedsięwzięcia realizowane będą poza obszarem jednostek administracyjnych gmin. Ponadto wartością dodaną będzie wprowadzenie innowacji na obszarze, jaką będzie ogólnodostępna infrastruktura przystosowana do osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, wskazanych w LSR jako grupa w niekorzystnej sytuacji. Również wartością dodaną będzie zwiększenie innowacyjności obszaru, która będzie dotyczyła inicjatyw skupiających się na pilotażowych rozwiązaniach zmieniających sposób funkcjonowania społeczności lokalnej. Dodatkowo, udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami sprawią, że region zyska miano przyjaznego dla osób wymagających specjalnych udogodnień. Animacja społeczności i ukierunkowywanie jej na podejmowanie innowacyjnych działań wpłynie na to, że każdy mieszkaniec poczuje się innowatorem, a LGD da mu wsparcie do wykorzystania swojego potencjału. Takie działania również wpłyną na integrację, a zastosowanie innowacji pozwoli na rozwinięcie obszaru i zapewni mieszkańcom więcej możliwości do samorealizacji

- **Uzasadnienie wyboru zakresów wsparcia**

W oddolnym procesie tworzenia LSR dokonano wyboru następujących zakresów wsparcia:

- rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki;
- poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;
- kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;

- poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;
- włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji.

Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości wynika z jednej strony z nadal niekorzystnych wskaźników sytuacji gospodarczej na obszarze, ale z drugiej też z dużego dotychczasowego zainteresowaniem takim wsparciem i pozytywnymi efektami jego wdrażania. Wspierane będą działalności, których specyfika pozwoli na świadczenie usług tylko na obszarze LGD (wzrost dostępności usług dla lokalnej społeczności). Ponadto w zakresie włączenia społecznego i aktywizacji społecznej, szczególny nacisk zostanie położony na potrzeby osób młodych (do 25. roku życia). Mieszkańcy obszaru zdają sobie sprawę, że są świadkami coraz szybszych zmian, nie tylko klimatycznych, ale także społecznych, technicznych i technologicznych. Rolą lokalnych społeczności będzie partnerskie i oddolne wdrażanie Strategii, w tym poprzez inicjatywy innowacyjne. Zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców zaplanowano realizację projektów w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej, która nie tylko poprawiłaby estetykę i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ale też wsparłaby rozwój miejsc rekreacji i spędzania czasu wolnego, dodatkowo infrastruktura publiczna będzie posiadała udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami. Wszystkie zakresy będą się wzajemnie uzupełniać, a realizowane operacje wywołają efekt kuli śnieżnej. Wsparcie dla przedsiębiorców będzie skoncentrowane tylko na te branże, które są związane z tworzeniem możliwości rekreacji, budowaniem oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i będą komplementarne w stosunku do tworzonej małej infrastruktury publicznej. Organizacje pozarządowe i ich członkowie będą nie tylko beneficjentami, ale i odbiorcami wsparcia. Będą miały możliwość rozwoju i jednocześnie będą mogły realizować projekty dla lokalnej społeczności.

- **Uzasadnienie wyboru dostępnych źródeł finansowania**

LSR będzie wdrażana przede wszystkim za pomocą środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW oraz środków programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027* (FEM) w ramach EFRR i EFS+. Niniejsza Strategia jest tzw. strategią wielofunduszową – RLKS na poziomie programu regionalnego wdrażany jest w formule bezpośredniej. LGD oraz inne podmioty z obszaru LSR będą mogły realizować projekty również w ramach programu regionalnego spoza ww. celów szczegółowych. Różnorodność źródeł finansowania umożliwi działanie w sposób wszechstronny, kompleksowy, a tym samym efektywniejszy niż w przypadku korzystania z jednego funduszu, dlatego też przewiduje się finansowanie LSR z innych źródeł, takich jak: środki krajowe, *Program Interreg Polska-Słowacja 2021–2027*, *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* i inne.

- **Uzasadnienie przyjętego sposobu wdrażania LSR**

W celu opracowania LSR, która nie tylko będzie odpowiedzią na potrzeby lokalnej społeczności, ale też przyniesie wymierne efekty, podjęto trud wyspecjalizowania się w konkretnych obszarach. Dlatego podjęto decyzję o określeniu tylko jednego, konkretnego celu. Odpowiednie ukierunkowanie się na wybrane obszary wzmocni efekt synergii i będzie wzmocniać wartość dodaną zastosowanego podejścia LEADER w rozwoju obszaru. Ukierunkowanie to pozwoli też na skonkretyzowanie oczekiwanych rezultatów i osiągnięcie założonych celów przy planowanym budżecie w określonym czasie. Rozwój obszaru objętego LSR ukierunkowany będzie przede wszystkim na zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańców poprzez tworzenie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji (lepszy dostęp do ogólnodostępnej infrastruktury, wsparcie innowacyjnych inicjatyw i projekty w zakresie budowania tożsamości lokalnej) oraz rozwój kompetencji społecznych mieszkańców (kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji projektów w partnerstwie). Duży nacisk zostanie położony na wzmocnianie przedsiębiorczości mieszkańców, co przełoży się na poprawę sytuacji osób w niekorzystnej sytuacji, poprawę warunków bytowych i minimalizację ryzyka ubóstwa. Uzupełnieniem działań z zakresu tożsamości lokalnej będą operacje realizowane z zakresu włączenia społecznego osób biernych zawodowo, a także kulturalną osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

LSR wdrażana będzie przez różne podmioty, w tym samą LGD w ramach projektów własnych. Stowarzyszenie ma duże doświadczenie w zakresie wdrażania LSR, realizowania projektów, w tym partnerskich i animowania lokalnej społeczności. Zaplanowano również harmonizację następujących po sobie naborów

wniosków. W pierwszej kolejności będą realizowane operacje na rzecz rozwoju produktów i usług turystycznych oraz poprawiające dostęp do małej infrastruktury publicznej, w tym dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów (1.1). Po nich nastąpi realizacja działań na rzecz pobudzania rozwoju gospodarczego obszaru (1.5). Uzupełnieniem tych operacji będą działania z zakresu budowania tożsamości wśród osób młodych do 25. roku życia oraz promujące lokalne produkty, markę oraz cały obszar, a także animujące do projektów w partnerstwie (1.3, 1.4). Kolejno będą wdrażane przedsięwzięcia obejmujące promocję regionu poprzez organizację ogólnodostępnych wydarzeń (1.2). Dodatkowo będą realizowane operacje z zakresu włączenia społecznego osób biernych zawodowo, a także związane z rozwojem dziedzictwa kulturowego (1.6, 1.7³²).

- **Uzasadnienie doboru dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR**

Operacje zaplanowane do finansowania w ramach LSR realizowane będą przez beneficjentów reprezentujących wszystkie sektory życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD. Różnorodność zaplanowanych metod wdrażania operacji, tj. wsparcie finansowe poprzez przyznawanie dotacji, projekty grantowe, operacje własne, organizacja szkoleń, warsztatów, prowadzenie doradztwa, promowanie dobrych praktyk, ma na celu upodmiotowienie i usamodzielnienie społeczności lokalnych. Wybrane metody wdrażania LSR wpłyną na wzmocnienie potencjałów obszaru i są odpowiedzią na zgłaszane potrzeby społeczności. Działania inwestycyjne związane z infrastrukturą, rozwojem działalności gospodarczej, a także budowaniem tożsamości lokalnej oraz organizacją wydarzeń realizowane będą w formie konkursu gdzie Wnioskodawcy inni niż LGD, będą składać wnioski w odpowiedzi na nabór ogłoszony przez LGD. Operacje związane z promocją regionu będą realizowane jako operacje w partnerstwie (z podmiotami z obszaru LGD), a podmiotom, które wykażą współpracę na poziomie lokalnym lub ponadlokalnym będą przyznawane dodatkowe punkty w ramach kryteriów wyboru, co przyczyni się do zwiększenia współpracy mieszkańców i innych podmiotów oraz do lepszych efektów realizowanych operacji.

Wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia prowadzą do większej integracji społeczeństwa co przyczyni się do podejmowania oddolnych i partnerskich inicjatyw na rzecz regionu. Przedsięwzięcia będą wspierać różne sektory oraz współpracę między nimi.

Zaplanowane w LSR przedsięwzięcia wraz z planowanymi operacjami są spójne, powiązane ze sobą oraz wzajemnie się uzupełniają. Zastosowane są w nich różne metody i różny może być stopień ich oddziaływania, jednak przyczyniać się będą do kompleksowego niwelowania ważnych deficytów zgłaszanych przez mieszkańców obszaru LSR. Jednocześnie różnorodność źródeł finansowania umożliwia działanie w sposób wszechstronny, kompleksowy, a tym samym efektywniejszy, niż w przypadku korzystania z jednego funduszu. Możliwość realizacji działań inwestycyjnych, infrastrukturalnych oraz działań bezpośrednio wpływających na wybrane grupy społeczne to jedne z korzyści z tzw. Komplementarności i synergii pomiędzy tymi funduszami.

---

³² Termin realizacji operacji planowanych do wsparcia w ramach środków FEM zależy od terminu naboru wniosków ustalonego przez Instytucję Zarządzającą programem regionalnym.

VI. CELE I WSKAŹNIKI

Wynikiem przeprowadzonej diagnozy opartej o analizę danych ilościowych, badania jakościowe oraz wniosków płynących z analizy SWOT, sporządzonych na pierwszym etapie prac nad LSR, jest wyznaczenie celów realizacji LSR. Osiągnięcie tego celu przyczyni się do ograniczenia słabych stron obszaru poprzez wykorzystanie zdiagnozowanych potencjałów, czego efektem będzie zniwelowanie wskazanych problemów i zaspokojenie zgłoszonych przez społeczność potrzeb. W niniejszej LSR określono jeden cel oparty o określone obszary tematyczne wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb. Nie zawsze jedna potrzeba generuje jeden cel, czasami dopiero kilka potrzeb zgrupowanych w jeden cel daje możliwość kompleksowej realizacji tych potrzeb.

Na rysunku 1 przedstawiono sposób określania celu LSR.

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z powyższym schematem przyjęto następujący ciąg logiczny określenia celu LSR:

1) Najistotniejsze zdiagnozowane problemy i potencjały:

Obszar LGD jest obszarem charakteryzującym się spadkiem liczby mieszkańców i stosunkowo szybko starzejącym się społeczeństwem. Jednocześnie posiada kapitał społeczny mieszkańców oraz bogatą historię i dziedzictwo kulturowe. Potencjał organizacji pozarządowych nie jest odpowiednio wykorzystany, a dotychczasowa aktywizacja w zakresie przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców wymaga kontynuacji. Zauważany przez mieszkańców jest brak atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego i możliwości rekreacji. Występują braki w przedsiębiorczości i innowacyjności. Problem stanowi ilość osób wymagająca wsparcia w ramach środowiskowej pomocy społecznej, a więc osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a w szczególności osób z niepełnosprawnościami.

Na tej podstawie sformułowano główny „**ZDIAGNOZOWANY PROBLEM**” – *Niewystarczająco wykorzystany potencjał turystyczny obszaru/sezonowość turystyki, niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i turystów, niska przedsiębiorczość mieszkańców, mała aktywność społeczna mieszkańców, spadek liczby mieszkańców* oraz główne „**POSIADANE SPECYFICZNE LOKALNE ZASOBY DO WYKORZYSTANIA**” – *Marka lokalna Dunajec – Przełom się!, atrakcyjne położenie, walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe, poczucie tożsamości lokalnej*

2) GŁÓWNE POTRZEBY:

1. Zwiększenie możliwości rekreacji i dostępu do atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego.
2. Zwiększenie dostępu do kultury i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego.
3. Włączenie osób starszych i osób w niekorzystnej sytuacji.
4. Aktywizacja osób młodych.

3) Cel LSR

Do celu LSR przypisano konkretne przedsięwzięcia, dla których wskazano sposób ich realizacji wraz z uzasadnieniem, źródła finansowania, a także określono adekwatne rezultaty i wskaźniki. W tabeli 20 przedstawiono powiązanie celów i przedsięwzięć ze zidentyfikowanymi podczas analizy obszaru problemami. Tabela zawiera również informację o charakterze danego przedsięwzięcia (inwestycyjny, nieinwestycyjny) budżecie, poziomie dofinansowania, maksymalnej i minimalnej kwocie, grupie docelowej i sposobie realizacji – stanowi ona poszerzoną wersję załącznika nr 1 do LSR. Opis celu i przedsięwzięć został również ujęty w Załączniku nr 1 do LSR pn. *Cele i przedsięwzięcia*. Do celu przypisano wskaźniki rezultatu (z katalogu obowiązkowych wskaźników, zawartych w części V Załącznika nr 3 do Regulaminu Konkursu na wybór LSR) natomiast do przedsięwzięć wskaźniki produktu. Dla ww. wskaźników określono również wartości planowane do osiągnięcia w poszczególnych latach realizacji LSR. Wskaźniki wraz z harmonogramem osiągania zostały przedstawione w Załączniku nr 2 do LSR pn. *Plan działania*, który jest spójny z Załącznikiem nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*

Pomiar wskaźników zawartych w załącznikach będzie odbywał się za pomocą prowadzonego monitoringu i ewaluacji (rozdz. X) zaś źródłem wiedzy o osiągniętych wskaźnikach będą sprawozdania beneficjentów, dane LGD oraz dane GUS.

Osiągnięcie wskaźników będzie świadczyło o realizacji zakładanych przedsięwzięć. Ponadto realizacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć będzie świadczyła o podniesieniu świadomości mieszkańców w zakresie możliwości podejmowania działalności gospodarczych, tym samym o rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców obszaru, co z kolei przełoży się m.in. na wzrost liczby miejsc pracy oraz wzrost dochodów mieszkańców. Ponadto realizacja wskaźników będzie świadczyła o zwiększeniu dostępności mieszkańców i turystów do oferty spędzania czasu wolnego również dedykowanej osobom z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, która będzie obejmowała zarówno ogólnodostępną infrastrukturę publiczną jak i wydarzenia kulturalne oraz sportowe. Kolejnym efektem działań, których realizacja będzie potwierdzona osiągnięciem wskaźników, to zwiększenie innowacyjności obszaru, pogłębienie partnerstwa między różnymi podmiotami oraz zwiększenie integracji społecznej. Realizacja wskaźników będzie również świadczyła o wzroście zainteresowania obszarem LGD oraz marką lokalną turystów. Osiągnięcie wskaźników będzie świadczyć również o rozszerzeniu oferty wsparcia oraz podniesieniu jakości oferowanych usług dla lokalnej społeczności w tym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W ramach Celu 1. *Wykorzystanie dziedzictwa naturalnego: Dunajec – Przełom się!* samorzady (sektor publiczny) będą mogły stworzyć/zmodernizować ogólnodostępną, małą infrastrukturę publiczną służącą rekreacji, sportowi i zwiększaniu możliwości spędzania czasu wolnego (np. place zabaw, siłownie plenerowe, skateparki, parki do parkoura, street workout parki, parki linowe, piaskownice, miejskie i wiejskie tereny rekreacyjne o połączonych formach rekreacji, ścieżki edukacyjne). Dodatkowo stworzona infrastruktura będzie wzbogacona o udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami (np. place zabaw dostosowane do wózków inwalidzkich, parki sensoryczne dla osób ze spektrum autyzmu), co przyczyni się do zwiększenia innowacyjności obszaru, do realizacji powyższych działań przeznaczono przedsięwzięcie 1.1. Ponadto efekt tych działań będzie dodatkowo wzmocniony poprzez realizację operacji obejmującej rozwój infrastruktury kultury oraz oferty turystycznej realizowanej w ramach FEM, któremu dedykowane jest przedsięwzięcie 1.6. Również w ramach tego celu mikro i małe przedsiębiorstwa (sektor gospodarczy) będą mogły ubiegać się o wsparcie na rozwijanie działalności – tylko konkretne rodzaje działalności gospodarczej, w zakresie zgodnym z celem LSR. Dokonano skoncentrowania w celu jak najlepszego wykorzystania posiadanych zasobów finansowych. W związku z tym, w oparciu o lokalne zasoby oraz zgłaszane potrzeby i zdiagnozowane problemy, wsparcie przeznaczone będzie na gospodarkę czasu wolnego, a więc wszelkie działalności, które mają na celu wzrost dostępności i jakości usług dla lokalnej społeczności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie rekreacji, sportu, spędzania czasu wolnego, w tym samorozwoju oraz zwiększenie tożsamości lokalnej wśród mieszkańców. Przykładowo mogą to być siłownie, infrastruktura rekreacyjna, usługi w zakresie promocji lokalnych tradycji oraz rękodzieła, sportowych, oferta kulturalna itp. W ramach wsparcia w zakresie rozwoju przedsiębiorczości przewiduje się finansowanie kosztów szkoleniowych związanych ściśle z celem danej operacji, takich jak nabycie lub podwyższenie kwalifikacji, reorientacja zawodowa, koszty kursów specjalistycznych lub obejmujących wiedzę niezbędną do prowadzenia działalności gospodarczej np. podstawy księgowości. Realizacja powyższych działań w zakresie rozwoju działalności gospodarczej będzie możliwa w ramach przedsięwzięcia 1.5. Z dofinansowania będą mogły korzystać branże związane z turystyką i rekreacją oraz usługami czasu wolnego, a także działalności promujące produkty lokalne i rękodzieło. Wspieranie rozwoju działalności gospodarczych dotyczy branż: Sekcja I - DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZAKWATEROWANIEM I USŁUGAMI GASTRONOMICZNYMI, Sekcja N - DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE

USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA, Dział 77 -WYNAJEM I DZIERŻAWA, Klasa 77.21 Wypożyczanie i dzierżawa sprzętu rekreacyjnego i sportowego, Sekcja R - DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z KULTURĄ, ROZRYWKĄ I REKREACJĄ, a także branża beauty&spa Sekcja S - POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA, Dział 96 - POZOSTAŁA INDYWIDUALNA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA, Grupa 96.02 Fryzjerstwo i pozostałe zabiegi kosmetyczne.

W ramach przedsięwzięcia 1.3 planuje się projekt w partnerstwie na realizację działań polegających na budowaniu tożsamości lokalnej wśród młodych ludzi, których celem będzie integracja, wzmocnienie i umożliwienie aktywności społecznej mieszkańców, budowanie sentymentu do miejsca zamieszkania, wzrostu możliwości spędzania czasu wolnego, samorozwoju i rekreacji. Ponadto w ramach przedsięwzięć 1.2 oraz 1.4 organizacje pozarządowe, będą, w ramach operacji, realizować projekty związane z wykorzystaniem produktów lokalnych, tradycji, kultury oraz marki dla wzmocnienia tożsamości i współpracy. Działania te będą mogły być realizowane w partnerstwie. Dodatkowo LGD w ramach działania 1.4 będzie również aktywnie zachęcała mieszkańców do realizacji operacji partnerskich z partnerami z obszaru, podejmując działania animacyjne. Działania zaplanowane w ramach realizacji przedsięwzięcia 1.4 będą skupione wokół wzmocnienia marki lokalnej na obszarze całego LGD tak żeby wszyscy mieszkańcy mogli uczestniczyć w jej tworzeniu i czerpać korzyści z budowania i wzmacniania jej. Ponadto działania te przyczynią się do wzmocnienia tożsamości lokalnej szczególnie wśród ludności napływowej, która często nie uczestniczy w życiu regionu poprzez małe przywiązanie do jego kultury i tradycji. W ramach ww. przedsięwzięcia będzie można prowadzić np. warsztaty z rękodziela bądź kulinarne, które przybliżą tradycje regionu, spotkania z lokalnymi artystami itp. Uzupełnieniem działań z zakresu tożsamości lokalnej będą operacje realizowane w ramach FEM (działanie 1.7) z zakresu wspierania włączenia społecznego poprzez aktywizację zawodową osób biernych zawodowo.

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Gorce-Pieniny to strategia wielofunduszowa, w związku z tym Cel 1 będzie finansowany zarówno z dwóch źródeł. Przedsięwzięcia 1.1–1.5 będą finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach *Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027*, natomiast przedsięwzięcie 1.6 będzie finansowane z *Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR)*, zaś 1.7 z *Europejskiego Funduszu społecznego Plus (EFS+)* będą finansowane w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027*.

Tabela 20 Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, charakter, budżet, poziom dofinansowania, maks. i min. kwota, grupa docelowa i sposób realizacji (rozszerzona wersja analogicznej tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR)

PROBLEM	<i>Niewystarczająco wykorzystany potencjał turystyczny obszaru/sezonowość turystyki, niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i turystów, niska przedsiębiorczość mieszkańców, mała aktywność społeczna mieszkańców, spadek liczby mieszkańców</i>							
ZASÓB	<i>Marka lokalna Dunajec-Przełom się, atrakcyjne położenie, walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe, poczucie tożsamości lokalnej</i>							
CEL	1. Wykorzystanie dziedzictwa naturalnego: Dunajec - Przełom się!							
Zidentyfikowana przyczyna problemu	Przedsięwzięcie	Możliwy zakres wsparcia	Zakres wsparcia z WPR / charakter	Poziom dofinansowania	Możliwy Wnioskodawca	Grupy docelowe	Sposób realizacji	Budżet w ramach Funduszu [euro]
<i>Braki w infrastrukturze publicznej</i>	1.1 Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej, w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji - osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Doposażenie instytucji kultury, budowa lub rozbudowa infrastruktury publicznej	6.poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej; inwestycyjny	Min. wysokość wsparcia 100 000 PLN Max. wysokość wsparcia 228 500 PLN 75% kosztów kwalifikowalnych	JSFP	Mieszkańcy, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Konkurs	€ 200 000 / EFRROW
<i>Niewystarczająca oferta rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.2 Zorganizowanie ponadlokalnych wydarzeń bazujących na dziedzictwie obszaru	Organizacja wydarzeń edukacyjnych lub kulturalnych lub integracyjnych	4.poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności; nieinwestycyjny	Min. wysokość wsparcia 100 000 PLN Max. wysokość wsparcia 457 000 PLN 75% kosztów kwalifikowalnych	Osoby prawne	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Konkurs	€ 400 000/ EFRROW
<i>Niewystarczająca oferta rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.3 Budowanie tożsamości lokalnej - operacje realizowane w partnerstwie lokalnym	Organizacja wydarzeń edukacyjnych lub kulturalnych lub integracyjnych	4.poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności; nieinwestycyjny	Min. wysokość wsparcia 50 000 PLN Max. wysokość wsparcia 182 500 PLN 100% kosztów kwalifikowalnych	Osoby prawne	Mieszkańcy do 25 roku życia	Konkurs	€ 40 000/ EFRROW

<i>Niewystarczająca oferta rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.4	Rozwój marki lokalnej	Organizacja wydarzeń edukacyjnych lub kulturalnych lub integracyjnych	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej (...), a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego nieinwestycyjny	Min. wysokość wsparcia 50 000 PLN Max. wysokość wsparcia 457 000 PLN 100% kosztów kwalifikowalnych	LGD i inne osoby prawne	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Konkurs/Operacja własna	€ 100 000/ EFRROW
<i>Niewystarczająca oferta rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.5	Tworzenie lub rozwój atrakcyjnych produktów lub usług turystycznych lub okołoturystycznych wykorzystujących dziedzictwo obszaru LGD – rozwój działalności gospodarczej	Budowa lub rozbudowa lub wyposażenie	1.rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki - b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej; inwestycyjny	Min. wysokość wsparcia 100 000 Max. wysokość wsparcia 466 140 PLN 65% kosztów kwalifikowalnych	Mikroprzedsiębiorstwo albo małe przedsiębiorstwo	Mieszkańcy, przedsiębiorcy	Konkurs	€ 510 000/ EFRROW
<i>Braki w infrastrukturze publicznej</i>	1.6	Rozwój turystyki	Oferta turystyczna	EFRR.CP5.II - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach	Min. wysokość wsparcia 50 000 Max. wysokość wsparcia 95 000 PLN 85% dofinansowania kosztów kwalifikowalnych	Administracja publiczna, Organizacje społeczne i związki wyznaniowe, Służby publiczne	Mieszkańcy, turyści.	Konkurs	€ 83 325/ EFRR

				innych niż miejskie					
<i>Niska aktywność społeczna</i>	1.7	Wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz aktywnego włączenia społecznego	(szczegółowy opis znajduje się pod tabelą 20)	EFS+.CP4.H - Zwiększanie Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	Min. wysokość wsparcia 50 000 85% dofinansowania kosztów kwalifikowalnych	LGD, Administracja publiczna, Organizacje społeczne,	osoby bierne zawodowo	Konkurs/ Operacja własna	€ 41 675 / EFS+
SUMA EFROW									€ 1 250 000
SUMA EFRR i EFS+									€ 125 000
SUMA OGÓLEM									€ 1 375 000

Źródło: Opracowanie własne

W ramach działania 1.6 wsparcie zostanie skierowane na wspieranie działań przyczyniających się do rozwoju oferty turystycznej m.in. poprzez tworzenie produktów turystycznych bazujących na potencjałach i walorach kulturowych i przyrodniczych danego obszaru, a także budowa, rozbudowa, przebudowa oraz remont obiektów turystycznych oraz stref aktywności turystycznej skoncentrowanych wokół atrakcji turystycznych, infrastruktury turystycznej przy zbiornikach wodnych, ciekach naturalnych, wyrobiskach na potrzeby zrównoważonej turystyki i stworzenia ponadlokalnej oferty turystycznej.

W ramach działania 1.7 LGD przewiduje wspieranie działań na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo. Przedsięwzięcie zakłada wsparcie osób biernych zawodowo z powodu niewystarczających kwalifikacji, osób z niepełnosprawnościami, a także osób, które z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu pozostają bierne zawodowo. W ramach działania będą wspierane kursy, szkolenia i warsztaty mające na celu podniesienie kompetencji i kwalifikacji osób biernych zawodowo, będzie także możliwość wsparcia doradztwa zawodowego i wsparcia psychologicznego.

Tabela 21 Plan działania

CEL	Lata		Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika		Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1	1. Wykorzystanie dziedzictwa naturalnego: Dunajec - Przełom się!														
1.1	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej, w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji - osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Liczba doposażony instytucji kultury, zbudowanej lub rozbudowanej infrastruktury publicznej	0 szt.	0%	4 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
1.2	Zorganizowanie ponadlokalnych wydarzeń bazujących na dziedzictwie obszaru	Liczba wydarzeń bazujących na dziedzictwie obszaru	0 szt.	0%	0 szt.	0%	2 szt.	50%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
1.3	Budowanie tożsamości lokalnej - operacje realizowane w partnerstwie lokalnym	Liczba działań podjętych na rzecz budowania tożsamości lokalnej	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
1.4	Rozwój marki lokalnej	Liczba wydarzeń wspierających rozwój marki lokalnej	0 szt.	0%	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	

1.5	Tworzenie lub rozwój atrakcyjnych produktów lub usług turystycznych lub okołoturystycznych wykorzystujących dziedzictwo obszaru LGD – rozwój działalności gospodarczej	Liczba nowych ofert rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego	0 szt.	0%	5 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
1.6	Rozwój turystyki	RCO077 – liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0 szt.	0%	4 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	FEM
1.7	Wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz aktywnego włączenia społecznego	EECO04- Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	0 szt.	0%	10 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.1 (nr przedsięwzięcia 1.5)		R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 szt.		10 szt.		0 szt.		0 szt.		0 szt.		0 szt.	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 1.2 (nr. Przedsięwzięcia 1.1)		R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 os.		25 000 os.		10 000 os.		0 os.		0 os.		0 os.	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.3 (nr przedsięwzięcia 1.2)		R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 os.		0 os.		50 os.		0 os.		0 os.		0 os.	100%	

Wskaźnik rezultatu W 1.3 (nr przedsięwzięcia 1.3)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 os.		0 os.		25 os		0 os		0 os		0 os	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.3 (nr przedsięwzięcia 1.4)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 os		0os.		0 os		50 os		0 os		0 os	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.4 (nr przedsięwzięcia 1.6)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 odwiedzący/rok.		2 000 odwiedzających/rok.		2 000 odwiedzających/rok		0 odwiedzący/rok.		0 odwiedzący/rok.		0 odwiedzący/rok.	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.6 (nr przedsięwzięcia 1.7)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 os.		0 os		5 os.		0 os.		0 os.		0 os.	100%	FEM

Źródło: Opracowanie własne

VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze związłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia

W celu sprawnego wdrożenia Strategii, LGD opracowała i stosowała w perspektywie 2014-2020 zestaw procedur oceny i wyboru operacji, odnoszących się do wszelkich operacji realizowanych w ramach LSR. Będą one stosowane również wdrażaniu tej LSR, po dostosowaniu do obowiązujących przepisów. Przez cały okres wdrażania Strategii będą one udostępniane do wiadomości publicznej w Biurze, na stronie internetowej LGD oraz omawiane w trakcie spotkań informacyjnych i szkoleń dla potencjalnych wnioskodawców. Kryteria wyboru grantobiorców i procedura ich ustalania / zmiany stanowi wspólny dokument z procedurą wyboru i oceny grantobiorców.

LGD posiada procedury z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawnych i wytycznych dotyczących instrumentu RLKS oraz dokłada wszelkich starań, aby procedury oceny i wyboru operacji były niedyskryminujące, przejrzyste i niebudzące wątpliwości ze strony wnioskodawców, grantobiorców oraz wszelkich instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Strategii. Jednocześnie należy podkreślić, że LGD zależy na wybraniu projektów, które w jak największej mierze pozwolą na osiągnięcie przyjętych w Strategii założeń i wskaźników, a ograniczone środki finansowe, będące podstawą ustalenia budżetu Strategii, nie pozwalają na sfinansowanie wszystkich pomysłów i inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców obszaru.

Dokumenty regulujące szczegółowe rozwiązania to: procedura/ wyboru i oceny operacji, regulamin organu decyzyjnego, procedura ustalania kryteriów wyboru, procedura wyboru i oceny grantobiorców wraz z kryteriami wyboru grantobiorców i procedurą ustalania i zmiany kryteriów wyboru grantobiorców.

Dla komponentu Wdrażanie LSR przewiduje się, w szczególności, następujące warunki kwalifikowalności:

- powiązanie wnioskodawcy z obszarem objętym LSR;
- przyczynianie się do realizacji LSR:
  - weryfikowane poprzez osiągnięcie zakładanych wskaźników,
  - rozumiane jako bezpośredni wpływ na realizację konkretnego przedsięwzięcia;
- legalność – zgodność projektu operacji z przepisami prawa;
- w przypadku działalności gospodarczej – uzasadnienie ekonomiczne (uproszczony biznesplan);
- w przypadku operacji dotyczących obiektów zabytkowych – zapewnienie, iż obiekt jest zabytkiem (np. wpisany do Rejestru zabytków lub ewidencji zabytków);
- w przypadku operacji w partnerstwie oraz projektów partnerskich:
  - udział co najmniej 2 podmiotów,
  - realizacja wspólnego przedsięwzięcia,
  - dokument potwierdzający wolę współpracy co najmniej 2 podmiotów;
- w przypadku operacji realizowanych w ramach poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej kwalifikowalne są operacje niekomercyjne, których koszty całkowite nie przekraczają 1 mln euro.

Wybór projektów do dofinansowania będzie odbywał się każdorazowo z zastosowaniem zasad horyzontalnych.

Ostateczne procedury zostaną przygotowane przez Biuro LGD w oparciu o dostępne wytyczne, a także z uwzględnieniem najlepszych praktyk z okresu realizacji LSR 2016-2023. Kluczowym celem procedur jest zapewnienie rzetelnego, sprawnego i przejrzystego przebiegu całego procesu aplikowania o dofinansowanie od momentu złożenia wniosków w biurze LGD poprzez ocenę i wybór operacji, aż do momentu przekazania ich Samorządowi Województwa lub zawarcia umowy i rozliczenia zadań. Główne założenia procedur mają zapobiegać konfliktom interesów, a także zapewnić możliwość złożenia protestu/ odwołania. Wszystkie procedury zostaną skonsultowane z członkami Zarządu, rady, a następnie poddane konsultacją społeczną i finalnie przyjęte.

2. Sposób ustalania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR, z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami

Kryteria wyboru i oceny operacji zostaną ustalone przede wszystkim w takim zakresie, aby premiować przedsięwzięcia, które będą niwelować problemy wynikające z diagnozy obszaru i konsultacji społecznych oraz by wpływać na osiągnięcie zamierzonych celów i wskaźników produktu oraz rezultatu. Tworzenie kryteriów odbyło się przy udziale lokalnej społeczności i miało na celu ustalenie aspektów, które będą szczególnie premiowane w ramach oceny wniosków oraz będą zaspokajać potrzeby mieszkańców, poznane podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych na obszarze. Opracowane kryteria są ściśle powiązane z celem i grupami docelowymi, do których jest kierowane wsparcie, w zależności od rodzaju beneficjenta – z uwzględnieniem wyników diagnozy i analizy SWOT. Kryteria opracowano w sposób przejrzysty, mierzalny, pozwalający uniknąć sytuacji niepożądanych, polegających na subiektywnej ocenie, a przyznawanie punktów odbywać się będzie w formie zero-jedynkowej.

Dla niektórych przedsięwzięć w LSR LGD ustanowiło kryteria wyboru o charakterze dostępowym (zawężające możliwość uzyskania wsparcia), które pozwolą ukierunkować wsparcie na operacje najpełniej odpowiadające potrzebom obszaru LSR i najlepiej pasujące do zaplanowanych realizacji przedsięwzięć. W celu właściwego ukierunkowania pomocy, LGD zastosuje również kryteria wyboru premiujące. Niektóre z kryteriów premiujących będą zastosowane do wszystkich przedsięwzięć, inne do wybranych. Jednym z kryteriów wyboru będzie punktowanie operacji innowacyjnych poprzez podejmowania innowacyjnych inicjatyw w kierunku przystosowania ogólnodostępnej infrastruktury publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów. W ramach rozwoju działalności gospodarczej również będą premiowane operacje wprowadzające innowacje w zakresie przystosowania do osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów.

3. Skazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji zostanie uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie ich definicji i zasad oceny, a także lub operacji realizowanych w partnerstwie na obszarze LSR.

Na potrzeby oceny innowacyjności określono definicję innowacyjności: wprowadzenie na rynek (w tym przypadku obszar LGD) nowego lub udoskonalonego produktu, usługi lub procesu organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Dla przedsięwzięć związanych z rozwojem przedsiębiorczości, z racji charakteru operacji, definicję tę uściślono i przyjęto, iż innowacja to wprowadzenie na rynek przez dane przedsiębiorstwo nowego towaru lub usługi, lub znaczące ulepszenie oferowanych uprzednio towarów lub usług w odniesieniu do ich charakterystyk lub przeznaczenia. Ulepszenie może dotyczyć charakterystyk technicznych, komponentów, materiałów, wbudowanego oprogramowania, bardziej przyjaznej obsługi przez użytkownika oraz innych cech funkcjonalnych. Preferowane będzie wdrażanie innowacji poprzez implementowanie zupełnie nowych na obszarze objętym LSR produktów, usług, procesów, technologii, metod organizacji lub nowych sposobów wykorzystania dostępnych zasobów. W przypadku gdy wnioskodawca przedstawi rozwiązanie, które będzie autorskim pomysłem, będzie dotyczyło nowych produktów, usług, procesów lub organizacji stopień oryginalności zostanie uznany za kreatywny. Jeśli rozwiązania przedstawione przez wnioskodawcę będą wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Będą dotyczyły nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych wtedy stopień oryginalności zostanie uznany za imitujący. W przypadku gdy przedstawione przez wnioskodawcę rozwiązania nie będą stanowiły innowacji w skali LSR, a będą to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości, wtedy stopień oryginalności zostanie oceniony jako pozorny.

Biorąc pod uwagę realizację operacji w partnerstwie LGD Gorce-Pieniny zdecydowała się na zastosowanie kryterium pn. „Partnerstwo w ramach operacji”. W ramach tego kryterium preferowane będą operacje, które zapewnią budowanie partnerstwa na rzecz współpracy podmiotów wewnątrz LGD. Projekt partnerski dedykowano w szczególności przedsięwzięcie 1.4., w ramach którego przewiduje się realizację przedsięwzięć na rzecz promocji i rozwoju marki lokalnej wśród mieszkańców obszaru LGD.

4. Informacja o realizacji operacji własnych i/lub operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru LSR

Operacja własna może być realizowana, gdy realizuje cele publiczne oraz niekomercyjne oraz jest niezbędna do osiągnięcia danego celu/przedsięwzięcia LSR. Koszty operacji własnych nie mogą stanowić więcej niż 20% budżetu komponentu Wdrażanie LSR. Wnioski o przyznanie pomocy na operacje własne zawierają opis znaczenia realizacji operacji dla LSR oraz uzasadnienie realizacji operacji przez LGD (m.in. wyjaśnienie, dlaczego operacja ta nie może być zrealizowana przez inne podmioty).

Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci ryczałtu w zakresie:

1. projektów grantowych do wysokości 500 tys. zł, przy czym wysokość pojedynczego grantu:
  - na przygotowanie projektu partnerskiego wynosi:
    - do 50 tys. w przypadku projektu partnerskiego z podmiotem z obszaru innej LSR z Polski,
    - w pozostałych zakresach zadań objętych grantami – ustalana będzie na bazie projektu budżetu (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b); maksymalna kwota zostanie określona w oparciu o dane historyczne.

W pozostałych przypadkach wdrażania LSR (w tym na operacje własne) wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł. W przypadku Wdrażania LSR intensywność wsparcia będzie wynosiła:

- do 65% kosztów kwalifikowalnych, z wyłączeniem operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,
- do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych,
- do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa.

Operacje sektora finansów publicznych będą mogły być finansowane ze środków Planu Strategicznego w ramach niniejszej LSR do limitu 40% tych środków.

Przedsięwzięcia wskazane w LSR w zakresie finansowania z FEM wpisują się kryteria wyboru projektów ustanowionych dla programu regionalnego w odniesieniu do typu projektu i właściwego funduszu. LGD oświadcza, że projekty te będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+ i EFRR, a także iż promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

Wybór projektów do dofinansowania będzie odbywał się każdorazowo z zastosowaniem zasad horyzontalnych.

W ramach realizacji LSR zaplanowano realizację siedmiu przedsięwzięć. Przedsięwzięcia 1.1, 1.2, 1.3, 1.5 (PS WPR), a także przedsięwzięcia 1.6 oraz 1.7 (FEM) będą realizowane w ramach konkursów, natomiast przedsięwzięcie 1.4 zostanie zrealizowane w ramach konkursu lub operacji własnej. Wdrażanie LSR poprzez operacje własne zaplanowano w tym przedsięwzięciu, gdzie konieczne jest prowadzenie równomiernych i kompleksowych aktywności na całym obszarze LGD gdzie pojedyncze podmioty nie miałyby interesu w prowadzeniu niekomercyjnych działań na całym obszarze. Przygotowanie wniosku na operację własną będzie każdorazowo poprzedzone konsultacjami z grupą docelową, aby zaplanować trafne działania w dogodnej dla odbiorców formie.

VIII. PLAN DZIAŁANIA

W ramach realizacji LSR zaplanowano ogłoszenie wniosków na realizację przedsięwzięć zawartych w matrycy – rozdział VI. Pierwsze nabory zostaną przeprowadzone w I kwartale 2025 roku, kolejne w latach 2026–2027.

Tworząc Plan działania zadbano, aby realizowane przedsięwzięcia umożliwiły osiągnięcie celu LSR. Plan działania opracowano na podstawie procesu partycypacyjnego. Obecny kształt Planu został wypracowany na spotkaniach Zespołu ds. opracowania LSR, gdzie zaproponowano konkretne przedsięwzięcia. W czasie konsultacji z mieszkańcami: na spotkaniach w każdej z gmin dyskutowano na temat określania celów, przedsięwzięć i wskaźników, a także określeniu grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz grupy osób w niekorzystnej sytuacji na obszarze LGD. Ponadto mieszkańcy mogli składać uwagi i propozycje do zaplanowanego dokumentu podczas konsultacji strategii.

Plan działania jest bezpośrednio powiązany z celami i przedsięwzięciami. Plan działania zawiera szczegółowe wskazanie harmonogramu osiągania poszczególnych wskaźników produktu, dla określonych w strategii przedsięwzięć, co w konsekwencji przekłada się na osiągnięcie poszczególnych celów. Wszystkie działania zaplanowano tak, aby w pierwszej kolejności zrealizowane zostały te, które oddziaływać będą na pozostałe. W pierwszej kolejności zrealizowane zostaną działania zwiększające atrakcyjność obszaru oraz promocyjne i edukacyjne, dalej te związane z wykorzystaniem zasobów oraz rozwojem przemysłu czasu wolnego. Przedsięwzięcia związane z rozwojem działalności gospodarczych podzielono tak, aby możliwie jak najlepiej wykorzystać środki oraz stworzyć możliwość skorzystania z dofinansowania jak największej liczbie beneficjentów.

Istotne w trakcie wdrażania LSR będzie zrealizowanie pierwszych operacji w ramach PS WPR do 30 czerwca 2026 roku, które pozwolą na wykorzystanie 40% budżetu, oraz realizację pozostałych działań tak, aby do 31 grudnia 2027 roku wykorzystać 80% kontraktacji budżetu. Również realizacja działań w ramach FEP została zaplanowana tak, aby pierwsze operacje zrealizować do końca grudnia 2026 roku.

Dokładny plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągania wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawiają Załącznik nr 2 do LSR pn. *Plan działania* oraz Załącznik nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*

Tabela 22 Plan działania

CEL	Lata		Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika		Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1	1. Wykorzystanie dziedzictwa naturalnego: Dunajec - Przełom się!														
1.1	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej, w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji - osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Liczba doposażony instytucji kultury, zbudowanej lub rozbudowanej infrastruktury publicznej	0 szt.	0%	4 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
1.2	Zorganizowanie ponadlokalnych wydarzeń bazujących na dziedzictwie obszaru	Liczba wydarzeń bazujących na dziedzictwie obszaru	0 szt.	0%	0 szt.	0%	2 szt.	50%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
1.3	Budowanie tożsamości lokalnej - operacje realizowane w partnerstwie lokalnym	Liczba działań podjętych na rzecz budowania tożsamości lokalnej	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
1.4	Rozwój marki lokalnej	Liczba wydarzeń wspierających rozwój marki lokalnej	0 szt.	0%	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	

1.5	Tworzenie lub rozwój atrakcyjnych produktów lub usług turystycznych lub okołoturystycznych wykorzystujących dziedzictwo obszaru LGD – rozwój działalności gospodarczej	Liczba nowych ofert rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego	0 szt.	0%	5 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
1.6	Rozwój turystyki	RCO077 – liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0 szt.	0%	4 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	FEM
1.7	Wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz aktywnego włączenia społecznego	EECO04- Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	0 szt.	0%	10 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.1 (nr przedsięwzięcia 1.5)		R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 szt.		10 szt.		0 szt.		0 szt.		0 szt.		0 szt.	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 1.2 (nr. Przedsięwzięcia 1.1)		R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 os.		25 000 os.		10 000 os.		0 os.		0 os.		0 os.	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.3 (nr przedsięwzięcia 1.2)		R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 os.		0 os.		50 os.		0 os.		0 os.		0 os.	100%	

Wskaźnik rezultatu W 1.3 (nr przedsięwzięcia 1.3)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 os.		0 os.		25 os		0 os		0 os		0 os	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.3 (nr przedsięwzięcia 1.4)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 os		0 os.		0 os		50 os		0 os		0 os	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.4 (nr przedsięwzięcia 1.6)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 odwiedzący/rok.		2 000 odwiedzających/rok.		2 000 odwiedzających/rok		0 odwiedzący/rok.		0 odwiedzący/rok.		0 odwiedzący/rok.	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.6 (nr przedsięwzięcia 1.7)	ECCR03 - Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	0 os.		0 os		5 os.		0 os.		0 os.		0 os.	100%	FEM

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 23 Budżet

fundusz	Środki zakontraktowane w Euro do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	0	0%	610 000	49%	610 000	49%	850 000	68%	1250000	100%	1250000	100%	1250000	100%
EFS+	0	0%	41 675	100%			41 675	100%	41 675	100%	41675	100%	41675	100%
EFRR	0	0%	83 325	100%			83 325	100%	83 325	100%	83325	100%	83325	100%
RAZEM	0	0,00%	735 000	53,45%			975 000	70,91%	1 375 000	100,00%	1 375 000	100,00%	1 375 000	100,00%

Źródło: Opracowanie własne

IX. PLAN FINANSOWY LSR

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Gorce-Pieniny to strategia wielofunduszowa, której bezpośrednim źródłem finansowania jest Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach *Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* oraz Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) i Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027*.

Budżet finansowania LSR został, określony w załączniku nr 4 do konkursu na wybór LSR i wynosi 1 700 000 €, jego składowe stanowią programy/ fundusze: PS WPR, EFRR oraz EFS+. Wysokość środków przewidziana na realizację LSR ze środków PS WPR wynosi 1 562 500 €, z czego 1 250 000€ przeznaczone na komponent wdrażania LSR oraz 312 500 € na komponent związany z zarządzaniem LSR.

Środki finansowe przewidziane na realizację LSR z EFRR wynoszą 89 575 € z czego 83 325 € przeznaczone na komponent wdrażania LSR. Natomiast środki finansowe z EFS+ wynoszą 47 925 € z czego 41 675 € przeznaczone na komponent wdrażania LSR. Ponadto zarówno w ramach EFRR i EFS+ została wyznaczona kwota na komponent zarządzania, która wynosi 12 500 € (po 6 250 z każdego funduszu).

1. Źródła finansowania działalności LGD

Działalność LGD finansowana będzie w ramach:

- 1) Funduszy EFSI stanowiących **bezpośrednie źródło finansowania** LSR jako budżetu LSR:
  - a) Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach *Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* (przedsięwzięcia od 1.1–1.5);
  - b) Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027*, cel szczegółowy polityki 4. *Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych* oraz 5. *Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych* (przedsięwzięcia 1.6,1.7).
- 2) Innych potencjalnych / **pośrednich źródeł finansowania** przedsięwzięć wynikających z LSR, w tym także EFSI w zakresie nie objętym RLKS, które nie stanowią źródła finansowania, o którym mowa w pkt. 1):
  - a) *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura* Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych* (przedsięwzięcia 1.1 oraz 1.3);
  - b) *Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027* (FEM) w ramach priorytetu II *Fundusze Europejskie dla badań i rozwoju oraz przedsiębiorczości* cel szczegółowy: *Cel polityki 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej* (EFRR) (przedsięwzięcie 1.5);
  - c) *Program Interreg Polska-Słowacja 2021–2027* w ramach priorytetu 3 *Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze* Cel szczegółowy *wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych* (przedsięwzięcie 1.5);
  - d) Środki krajowe;
  - e) Fundusze Norweskie i EOG (Europejski Obszar Gospodarczy).

Zadania finansowane z innych źródeł niż bezpośrednio, przyczynią się do realizacji celów określonych w ramach RLKS.

2. Powiązanie źródeł finansowania

Przewidziane źródła finansowania oraz plan działania są w bezpośredni sposób powiązane z celami i przedsięwzięciami. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia można będzie lepiej wdrażać na obszarze LSR dzięki alternatywnym źródłom dofinansowania, które pozwolą zrealizować większy zakres projektów. Wzięto pod uwagę te źródła finansowania, z których środki przeznaczone będą na operacje zgodnie z celem niniejszej LSR, a więc wszelkie te, które mogą przyczynić się do rozwoju kapitału społecznego mieszkańców, w tym podniesienia dostępności i atrakcyjności ogólnodostępnych przestrzeni, infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturalnej i edukacyjnej oraz oferty przemysłu czasu wolnego i samorozwoju mieszkańców.

Zaplanowany do realizacji budżet został przedstawiony w Załączniku nr 3 do LSR pn. *Budżet LSR* oraz w Załączniku nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*.

X. MONITORING I EWALUACJA

W celu poprawnego i efektywnego wdrażania założeń Strategii, niezbędne jest prowadzenie działań, które mają na celu weryfikację sposobu jej realizacji. W związku z tym niezbędne jest prowadzenie bieżącego monitoringu oraz przeprowadzanie badań ewaluacyjnych, które umożliwią w razie konieczności aktualizację dokumentu. Wszystkie podejmowane działania powinny być prowadzone w sposób zadowalający społeczność lokalną zamieszkującą obszar LGD.

1. Monitoring

Monitoring LSR prowadzony będzie na bieżąco przez pracowników Biura LGD.

Monitoring obejmuje:

- a) zebranie danych na temat: wskaźników realizacji LSR, harmonogramu ogłaszanych konkursów, budżetu LGD, liczby osób odwiedzających stronę internetową;
- b) ocenę zebranych informacji w stosunku do założonych wartości;
- c) opracowanie Raportów z monitoringu Strategii w okresie rocznym, zawierających podsumowanie danych wraz z wygenerowanymi wnioskami dotyczącymi wpływu podejmowanych działań na realizację założeń Strategii.

Charakterystyka źródeł danych oraz sposobu pomiaru i oceny danych:

- Dane własne LGD – informacje gromadzone w toku normalnej działalności LGD, w szczególności w ramach obowiązkowej sprawozdawczości. Dane własne obejmują:
  - wskaźniki planu komunikacji,
  - dane ilościowe dotyczące doradztwa w Biurze,
  - dane gromadzone w trakcie naborów (m.in. terminy naborów, ilość złożonych wniosków, środki finansowe przypisane do naborów),
  - wskaźniki LSR, EFSI,
  - realizację budżetu LSR,
  - dane dotyczące pracy organów LGD,
  - informacje o szkoleniach dla pracowników Biura i członków organów LGD.
- Badania własne:
  - ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców – badanie pozwoli na zbieranie istotnych informacji dotyczących postępu rzeczowo-finansowego. Pozwoli także pogłębić informacje uzyskane z wniosków o dofinansowanie operacji – ankieta będzie wypełniana przez beneficjentów i grantobiorców w roku, w którym rozliczyli oni operację;
  - badanie ankietowe osób korzystających z doradztwa – badanie realizowane na bieżąco, w których jednostką analizy będą udzielone porady. O wypełnienie ankiety będą proszone osoby korzystające z doradztwa w Biurze LGD;
  - badanie ankietowe uczestników szkoleń organizowanych przez LGD – realizowane w czasie każdego tego typu wydarzenia zorganizowanego przez LGD;
  - badanie ankietowe dla mieszkańców, oceniające podjęte działania.

Istotną częścią monitoringu, która zasługuje na osobne omówienie, będzie monitoring realizacji projektów grantowych. LGD będzie ponosić bowiem szczególną odpowiedzialność za efekty przedsięwzięć realizowanych przez grantobiorców. Monitorowanie przedsięwzięć w ramach projektów grantowych powinno być przy tym traktowane nie jako kontrola, ale jako wsparcie dla osób je realizujących. W przypadku projektów grantowych zastosowany zostanie również monitoring operacyjny, polegający na osobistych kontaktach między pracownikami LGD a osobami realizującymi granty. Pracownicy LGD będą stosować wystandardyzowany formularz kontaktu, w którym będą zapisywać uzyskane od grantobiorców informacje oraz odnotowywać przekazane im rekomendacje.

Dopuszcza się możliwość kontaktu telefonicznego z grantobiorcami bądź osobiste spotkania w Biurze LGD lub w miejscu realizacji operacji. Pracownicy będą zobowiązani odwiedzić grantobiorców w miejscu realizacji przedsięwzięć w czasie realizowania przez nich operacji. Jeśli charakter realizowanego przedsięwzięcia będzie na to pozwalał, to zbierana będzie dokumentacja fotograficzna, która będzie dołączona do formularza kontaktu.

2. Ewaluacja

Ewaluacja LSR realizowana będzie w następujących etapach, które będą różniły się celami w zależności od etapu realizacji Strategii:

1. Ewaluacja on-going – prowadzona będzie systematycznie w miarę potrzeb w trakcie wdrażania LSR, jednak w przeciwieństwie do innych – zaplanowanych ewaluacji (mid-term czy ex-post) nie będzie wskazany dokładny moment jej realizacji. Ewaluacja on-going przeprowadzana będzie np. w przypadku gdy monitorowanie wskaźników ujawni odchylenia od założonych wartości. Jej efektem będzie identyfikacja bieżących barier w realizacji przedsięwzięć/ wskaźników/ celów, dzięki czemu będą mogły być podjęte odpowiednie kroki służące usprawnieniu wdrażania.
2. Ewaluacja mid-term (śródkresowa) – w połowie okresu wdrażania tj. w 2026 roku.
3. Ewaluacja ex-post (końcowa ewaluacja zewnętrzna).

Ewaluacja dotyczyć będzie: oceny działalności LGD, pracowników i funkcjonowania Biura, skuteczności realizacji działań komunikacyjnych w ramach planu komunikacji, harmonogramu rzeczowo-finansowego LSR, stopnia realizacji celów (wskaźników) oraz budżetu LSR.

Przeprowadzenie ewaluacji mid-term i ex-post zostanie powierzone wyspecjalizowanemu podmiotowi zewnętrznemu (niezależnym ekspertom). Decyzję w tym względzie podejmie Zarząd LGD na podstawie ofert przedstawionych przez potencjalnych wykonawców.

Raport z ewaluacji zewnętrznej Strategii obejmuje przede wszystkim:

- a) Ocenę funkcjonowania LGD, w tym: działalność Zarządu, działalność Komisji Rewizyjnej, działalność Rady, sprawność przeprowadzania naborów, wizerunek LGD wśród mieszkańców obszaru, działalność informacyjną, promocyjną oraz edukacyjną, procedury związane z wyborem przedsięwzięć oraz kompetencje pracowników, efektywność doradztwa w Biurze LGD, liczbę porad i charakter doradztwa w Biurze, częstotliwość, regularność i frekwencję spotkań organów LGD.
- b) Ocenę realizacji Planu działania.
- c) Ocenę stopnia wdrażania celów LSR, w tym stopnia osiągnięcia wskaźników stopnia wykorzystania funduszy, realizacji budżetu, realizacji działań skierowanych do grupy defaworyzowanej.
- d) Podsumowanie działalności LGD w badanym okresie, wnioski i rekomendacje.

Ewaluacja prowadzona będzie w oparciu o kryteria ewaluacji, tj.: trafności, efektywności i wydajności, skuteczności, trwałości, użyteczności. Źródła danych są tożsame ze źródłami dla monitoringu (dane własne, badania własne).

Zatwierdzenia Raportu z ewaluacji Strategii dokonuje się uchwałą Zarządu, a wyniki przedkładane będą Walnemu Zebraniu Członków.

Zalecenia z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji mogą być podstawą do aktualizacji LSR, podobnie jak zmiana przepisów dotyczących LSR czy zmiana danych dotyczących LSR.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność może nastąpić w związku z:

- zmianą danych dotyczących obszaru LSR,
- zmianą przepisów dotyczących LSR,
- potrzebą zastosowania zaleceń z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji LSR/LGD,
- wynikami naboru propozycji projektów do realizacji.

Aktualizacja LSR może nastąpić na wniosek:

- Rady LGD,
- Komisji Rewizyjnej LGD,
- Zarządu LGD,
- grupy liczącej powyżej 10% wszystkich członków LGD.

Projekt zmiany LSR musi zostać poddany konsultacjom społecznym poprzez zamieszczenie zmienianych części LSR wraz z uzasadnieniem na stronie internetowej LGD na co najmniej 7 dni.

Spis rysunków

Rysunek 1 Sposób określania celu LSR	61
--	----

Spis map

Mapa 1 Gminy objęte partnerstwem LGD Gorce-Pieniny	10
Mapa 2 OSI Obszary zagrożone trwałą marginalizacją w województwie małopolskim.....	21
Mapa 3 Sumaryczna mapa obszarów ONW w Polsce.....	31
Mapa 4 Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s – fragment mapy dla województwa małopolskiego.....	39

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba ludności ogółem na obszarze LGD Gorce-Pieniny w latach 2016–2021	22
Wykres 2 Piramida płci i wieku dla obszaru LGD w 2021 r.....	23
Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w porównaniu do średniej dla województwa i kraju w 2020 r.	23
Wykres 4 Przyrost naturalny na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021	24
Wykres 5 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021	24
Wykres 6 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.	25
Wykres 7 Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.	25
Wykres 8 Dynamika wzrostu wartości wskaźników gospodarczych obszaru LGD, województwa i kraju – wzrost/spadek procentowy w 2021 r. w stosunku do 2016 r.....	26
Wykres 9 Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.....	28
Wykres 10 Procentowy udział bezrobotnych według płci na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r.	29
Wykres 11 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (zł) na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.....	32
Wykres 12 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.	33
Wykres 13 Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD, w województwie oraz kraju w 2021 r.....	35
Wykres 14 Aktualna penetracja lokalowa 100 Mb/s w Gminie Krościenko nad Dunajcem na tle gmin sąsiednich, w tym wszystkich z obszaru LGD	38

Spis tabel

Tabela 1 Podstawowe dane o gminach z obszaru LGD Gorce-Pieniny	10
Tabela 2 Zgłoszone w ramach naboru pomysły na realizację projektów w ramach LSR	15
Tabela 3 Ludność poszczególnych gmin LGD Gorce-Pieniny w 2020 r.	22
Tabela 4 Wskaźniki gospodarcze dla średniej obszaru LGD w porównaniu do województwa i kraju w latach 2016–2021	26
Tabela 5 Wskaźniki świadczące o kondycji przedsiębiorstw – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021	26
Tabela 6 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości dla obszaru LGD w porównaniu do województwa i kraju w roku 2016 i 2020	27
Tabela 7 Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem na obszarze LGD, w województwie i kraju w latach 2016–2021.....	29
Tabela 8 Struktura gospodarstw rolnych na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2020 r.....	30

Tabela 9 Średnie dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021	32
Tabela 10 Wydatki majątkowe i wydatki bieżące na 1 mieszkańca (zł) – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021	32
Tabela 11 Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021	33
Tabela 12 Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021	34
Tabela 13 Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021	35
Tabela 14 Współczynnik skolaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2020	36
Tabela 15 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w gminach LGD oraz porównanie średniej LGD do województwa i kraju w latach 2019–2022.....	37
Tabela 16 Schemat analizy SWOT.....	45
Tabela 17 Analiza SWOT.....	46
Tabela 18 Zgodność i komplementarność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi.....	53
Tabela 19 Zgodność LSR z celami programów, z których będzie ona finansowana	54
Tabela 20 Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, charakter, budżet, poziom dofinansowania, maks. i min. kwota, grupa docelowa i sposób realizacji (rozszerzona wersja analogicznej tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR)	64
Tabela 21 Plan działania.....	68
Tabela 22 Plan działania.....	75
Tabela 23 Budżet.....	78

Wykaz wykorzystanej literatury:

1. *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* zatwierdzony przez komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.;
2. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;*
3. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;*
4. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.*
5. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.);*
6. *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261);*

7. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020* (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);
8. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021r. ustanawiające Europejski Funduszy Społecznego Plus, (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013.*
9. *Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027* (Dz.U. 2022 poz. 1079)
10. *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014–2020 dla Lokalnej Grupy Działania „Gorce-Pieniny”, Krościenko nad Dunajcem 2015;*
11. *Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz.U. z 2022 r. poz. 2267);
12. *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego – Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XLVII/732/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2018 r.;*
13. *Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” – Załącznik do Uchwały nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.;*
14. *Urząd Komunikacji Elektronicznej, Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 roku;*
15. *Kondracki J., Geografia regionalna Polski, PWN, Warszawa 2000.*

Załączniki do LSR

1. Cele i przedsięwzięcia
2. Plan działania
3. Budżet LSR
4. Plan wykorzystania budżetu

Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach celu		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
	1. Wykorzystanie dziedzictwa naturalnego: Dunajec - Przełom się!			
€ 200 000	1.1	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej, w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji - osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Mieszkańcy, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Konkurs
€ 400 000	1.2	Zorganizowanie ponadlokalnych wydarzeń bazujących na dziedzictwie obszaru	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Konkurs
€ 40 000	1.3	Budowanie tożsamości lokalnej - operacje realizowane w partnerstwie lokalnym	Mieszkańcy do 25 roku życia	Konkurs
€ 100 000	1.4	Rozwój marki lokalnej	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Konkurs/operacja własna
€ 510 000	1.5	Tworzenie lub rozwój atrakcyjnych produktów lub usług turystycznych lub okołoturystycznych wykorzystujących dziedzictwo obszaru LGD - rozwój działalności gospodarczej	Mieszkańcy, przedsiębiorcy	Konkurs
€ 83 325	1.6	Rozwój turystyki	Mieszkańcy, turyści	Konkurs
€ 41 675	1.7	Wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz aktywnego włączenia społecznego	osoby bierne zawodowo	Konkurs/operacja własna

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr 2 Plan działania

CEL	Lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Program	
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco		
C.1	1. Wykorzystanie dziedzictwa naturalnego: Dunajec - Przełom się!														
1.1	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej, w tym dla osób w niekorzystnej sytuacji - osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Liczba doposażony instytucji kultury, zbudowanej lub rozbudowanej infrastruktury publicznej	0 szt.	0%	4 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
1.2	Zorganizowanie ponadlokalnych wydarzeń bazujących na dziedzictwie obszaru	Liczba wydarzeń bazujących na dziedzictwie obszaru	0 szt.	0%	0 szt.	0%	2 szt.	50%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
1.3	Budowanie tożsamości lokalnej - operacje realizowane w partnerstwie lokalnym	Liczba działań podjętych na rzecz budowania tożsamości lokalnej	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
1.4	Rozwój marki lokalnej	Liczba wydarzeń wspierających rozwój marki lokalnej	0 szt.	0%	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	

1.5	Tworzenie lub rozwój atrakcyjnych produktów lub usług turystycznych lub okołoturystycznych wykorzystujących dziedzictwo obszaru LGD - rozwój działalności gospodarczej	Liczba nowych ofert rozwoju i zagospodarowania czasu wolnego	0 szt.	0%	5 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
1.6	Rozwój turystyki	RCO077 – liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0 szt.	0%	4 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	FEM
1.7	Wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz aktywnego włączenia społecznego	EECO04- Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	0 szt.	0%	10 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.1 (nr przedsięwzięcia 1.5)		R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 szt.		10 szt.		0 szt.		0 szt.		0 szt.		0 szt.	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 1.2 (nr. Przedsięwzięcia 1.1)		R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 os.		25 000 os.		10 000 os.		0 os.		0 os.		0 os.	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.3 (nr przedsięwzięcia 1.2)		R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 os.		0 os.		50 os.		0 os.		0 os.		0 os.	100%	

Wskaźnik rezultatu W 1.3 (nr przedsięwzięcia 1.3)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 os.		0 os.		25 os		0 os		0 os		0 os	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.3 (nr przedsięwzięcia 1.4)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 os		0 os.		0 os		50 os		0 os		0 os	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.4 (nr przedsięwzięcia 1.6)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 odwiedzący/rok.		2 000 odwiedzających/rok.		2 000 odwiedzających/rok		0 odwiedzący/rok.		0 odwiedzący/rok.		0 odwiedzący/rok.	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.6 (nr przedsięwzięcia 1.7)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 os.		0 os		5 os.		0 os.		0 os.		0 os.	100%	FEM

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr 3 Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR	EFS+	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 250 000	83 325	41 675	1 375 000
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	312 500	6 250	6 250	325 000
Razem	1 562 500	89 575	47 925	1 700 000

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr 4 Plan wykorzystania budżetu

fundusz	Środki zakontraktowane w Euro do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	0	0%	610 000	49%	610 000	49%	850 000	68%	1250000	100%	1250000	100%	1250000	100%
EFS+	0	0%	41 675	100%			41 675	100%	41 675	100%	41675	100%	41675	100%
EFRR	0	0%	83 325	100%			83 325	100%	83 325	100%	83325	100%	83325	100%
RAZEM	0	0,00%	735 000	53,45%			975 000	70,91%	1 375 000	100,00%	1 375 000	100,00%	1 375 000	100,00%

Źródło: Opracowanie własne